

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA RIJEČ

BROJ 855

6. RUJNA 2019. CIJENA 50 DINARA

Prijem i darovi u Hrvatskom nacionalnom vijeću

Osamnaesta generacija prvaša

4

Grafit mržnje prema Hrvatima
i Albancima u Novom Sadu

Bez osude vlasti

8

Financijski pokazatelji manjinske
politike (II.)

**Je li neravnopravnost
moguće izmjeriti?**

12

O Subotici za Dan grada:
mr. sc. Ante Rudinski, arhitekt

**Struka je uvijek u pat
poziciji**

20

Marin Piuković, predsjednik
Mladeži DSHV-a

**Najveći izazov je
animiranje mladih!**

26

Program profesionalne
orijentacije u Benkovcu

**Gdje sutra
i što poslije?**

34

25 godina proštenja
na Hrvatskom Majuru

U znaku jubileja

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,

24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

V. D. GLAVNE I ODGOVORNE UREDNICE:

dr. sc. Jasminka Dulić (urednica@hrvatskarijec.rs)

LEKTOR:

Zlatko Romić

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinatorska služba)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivana Petrekanić Sić

(novinarka i korektorka)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Zlata Vasiljević (novinarka dopisništva Sombor)

Suzana Darabašić (novinarka dopisništva Srijem)

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Doo Magyar Szó Kft Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Šarenica: »melting pot« za isparavanje Hrvata

Bolji običaji u novinarstvu nalažu da se, prije no što nekoga želiš predstaviti široj javnosti prethodno raspitaš o njemu, jer je to jedan od bitnih preduvjeta da sam ispuniš suštinu posla kojim se baviš: dati, kako se to veli u svim suvremenim sažimanjima novinarstva, pravovremenu, točnu i objektivnu informaciju. Takvu misiju sebi, na svoj zabavno-edukativni način, daje i emisija *Šarenica*, koja se emitira na prvom programu Radio-televizije Srbije.

S istim ciljem, bar je tako u uvodnom predstavljanju djelovalo, pojavila se ekipa *Šarenice* i u subotu, 31. kolovoza, kako bi javnosti u Srbiji predstavila Suboticu u povodu njene proslave Dana grada (1. rujna). Dajući stereotipnu ocjenu kako u Subotici »jedni s drugima, a ne jedni pored drugih« žive pripadnici tridesetak nacija, voditeljica **Ana Babić** dala je ujedno i informaciju »svete vode«: niti je pogriješila niti je pogodila. Sva je sreća što niti njen prvi sugovornik, gradonačelnik **Bogdan Laban**, nije na ovu temu prozborio koju više, jer je i ono što je kasnije rekao o gospodarskom procvatu grada i o stopi nezaposlenosti od 7% podložno posebnoj analizi. Međutim, ono što je kasnije u pojedinim dijelovima ove jednoipolsatne emisije slijedilo itekako je podložno analizi i kritici.

Primjera radi, u svoje reprezentativno predstavljanje Subotice ekipa *Šarenice* odlučila se za *Takmičenje risara*, koje se sredinom svakog srpnja održava u Đurđinu. Na prvi pogled – bravo! Jer, *Dužijanica* je svakako jedna od najznačajnijih gradskih manifestacija. Problem je, međutim, nastao odmah na početku: niti je gledatelj u Srbiji iz priloga dopisnika RTS-a iz Subotice **Tonija Bedalova** saznao tko to, otkada i zašto obilježava, a kulminacija prave prirode javnog servisa nastala je kada je u izjavi tim povodom dr. sc. **Andrija Anišić** predstavljen kao »predsjednik udruženja *Dužijanica*«. Izostavljanjem navođenja da je Andrija Anišić predsjednik Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanica* RTS je, tko zna koji put, svoju krilaticu »vaše pravo da znate sve« preobratio na »naše pravo da skrijemo što želimo«. Ništa bolje nije prošao niti **Ivan Sarić**, koji je u prilogu novinarkе **Milice Marković**, nazvan i kao »Ivan, Jovan ili Janoš«, predstavljen kao »bunjevački svestrani sportista«, a nemali doprinos zbunjujućem »melting potu osobnog podrijetla« dao je i povjesničar i arhivist dr. sc. **Zoltán Mészáros** riječima kako je Sarić, »kao građanin Austro-Ugarske« bio »srpski šampion u biciklizmu«.

Da stvar s kontinuiranim ignoriranjem Hrvata u očima RTS-a nije slučajna pokazala je opet Milica Marković: nabrajajući u parku ispred Muzičke škole imena znamenitih subotičkih književnika **Danila Kiša**, **Artúra Munka**, **Géze Csátha**, **Dezsőa Kosztolányija** i putopisca **Tibora Székelya** zaboravila se okrenuti prema Gradskoj kući i primijetiti ime najvećeg hrvatskog sakupljača narodnih pripovjedaka i bajki **Balinta Vujkova**. Ne, nije ovdje riječ o neznanju (pa pred očima joj je bio, mogla se raspitati tko je to) nego o skrivanju činjenica za one koji ne znaju. A takva je većina javnosti u Srbiji, ne samo kada je riječ o Balintu nego i o Hrvatima u Subotici ali i u drugim mjestima u Srbiji, a što je RTS i ovoga puta bahato zanemario.

Konačno, ako su ekipi *Šarenice* poznati vrhunski rezultati koje već godinama unazad postižu nogometašice *Spartaka* (i ove godine u europskoj Ligi prvaka), naprosto je nevjerojatno – kada već nisu napravili prilog o tome – da u svom gurmansko-turističko-glazbenom kolažu nisu našli čak ni dvadesetak-tridesetak sekundi za spominjanje činjenice da je *Bačka* najstariji nogometni klub u Srbiji. Ali... nije neosnovano pretpostaviti kako su upravo tih dvadesetak-tridesetak sekundi i najveći problem, jer kada bi počeli nabrajati što je sve prvo nastalo u Subotici u odnosu na državu u kojoj se sada nalazi, možda bi i priča o njoj, baš kao i o Hrvatima u njoj, jednostavno bila izostavljena. Ovako, upravo na subotnjem primjeru, *Šarenica* je još jednom pokazala i pravo lice kuće iz koje dolazi: površno, netočno i subjektivno informiranje građana, uključujući i Hrvate koji (neki sigurno mimo svoje volje) redovito plaćaju pretplatu za to da bi od javnog servisa, i to u vlastitoj avliji – saznali da ne postoje!

Zlatko Romić

Grafit mržnje prema Hrvatima i Albancima u Novom Sadu

Bez osude vlasti

»**U**bi Hrvata da Šiptar nema brata«, riječi su s grafitu koji je u utorak, 3. rujna, osvanuo u Novom Sadu. Grafit je (nepismeno, »treba«: »ubij«) ispisan bijelim (velikim) slovima na prizemnom objektu u kojemu se nalazi trgovina, a mještani ovoga dijela grada – Detelinare, kažu kako se ovdje često pišu grafiti jer je frekventan prostor, ali da nikada nije bilo ovakvih sadržaja.

Nakon što je portal 021 fotografiju proslijedio Gradskim službama, grafit je istoga dana očišćen.

Do zaključenja ovoga broja *Hrvatske riječi*, što je više od 24 sata kako je sadržaj grafitu došao u javnost, nitko od predstavnika srbijanske vlasti nije reagirao na ove riječi mržnje.

Unaprjeđivati, a ne kvariti odnose

Ovakav poziv na nasilje prema pripadnicima hrvatskoga naroda prvo je osudila Samostalna demokratska srpska stranka (SDSS).

»Najoštrije osuđujemo grafitom iskazanu poruku mržnje i poziv na nasilje prema pripadnicima hrvatskog naroda na jednoj zgradi u Novom Sadu. Izražavamo bezrezervnu solidarnost i podršku svima koji to osjećaju kao prijetnju, a posebno s našim kolegama **Tomislavom Žigmanovim**, predsjednikom DSHV-a i **Jasnom Vojnić**, predsjednikom HNV-a«, navedeno je u priopćenju.

SDSS na čelu s **Miloradom Pupovcem** je pozvao predstavnike gradskih, pokrajinskih i republičkih vlasti Srbije da učine sve kako bi se spriječilo ponavljanje i širenje ovakvih poruka.

»Nemila iskustva Srba iz Hrvatske i nas kao njihovih predstavnika ne bi nitko smio koristiti za slanje ovakvih poruka pripadni-

cima hrvatskog naroda u Srbiji. Mi s predstavnicima Hrvata gradimo partnerske odnose i nastojimo da se odnosi između naših matičnih država Srbije i Hrvatske unaprjeđuju, a ne da se kvare. Zato koristimo i ovu priliku da pozovemo najviše predstavnike Hrvatske i Srbije da se posvete unaprjeđenju međusobnih odnosa«, navedeno je u priopćenju SDSS-a.

Otkrivanje vinovnika

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV) pozdravio je brzu i učinkovitu reakciju novosadskih vlasti na prikrivanju zastrašujuće prijeteće poruke s grafitu, no kako je navedeno u priopćenju, željeli su i čuti riječi osude ovog sramnog djela od predstavnika vlasti, što je izostalo.

»Također, očekujemo otkrivanje vinovnika i njihovo sudsko procesuiranje. U protivnom, ovaj se čin može tumačiti i kao društveno prihvatljiv«, rekao je Žigmanov, te dodao da ovakve poruke »nisu samo dio 'folklor' navijačkih skupina ili sadržaja koji su prisutni na društvenim mrežama, već vidljivost dobivaju i u drugim, opasnijim, prostorima javnosti. Valja posvijestiti da negativni sadržaji i govor mržnje za posljedicu imaju i to da su Hrvati u Srbiji najomraženiji narod.«

Da ovakvo djelo traži osudu navela je i Liga socijaldemokrata Vojvodine (LSV), te su pozvali nadležna tijela na reagiranje.

»Novi Sad je ponosan na svoju multikulturalnost. Svatko tko pokušava to promijeniti, mora imati ime, prezime i presudu. To će ujedno biti i najbolja prevencija da se ovakvi incidenti više ne ponavljaju«, naveo je LSV u priopćenju za javnost.

Pripremila J. D. B.

U Monoštoru upisan odjel prvašića na hrvatskom jeziku

Ponovno hrvatski odjel

Nakon jednogodišnje stanke u Osnovnoj školi 22. oktobar u Monoštoru ponovno je upisan odjel prvašića na hrvatskom jeziku.

U tom odjelu petero je đaka

Ove školske godine u Osnovnoj školi 22. oktobar u Monoštoru bit će dva odjela prvašića, jer se petero roditelja izjasnilo da želi da njihovi mališani pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku, pa je uz odjel prvašića na srpskom u školi i hrvatski odjel. Uz učenike trećeg razreda tako će na hrvatskom jeziku nastavu pratiti i prvašići i po tome je monoštorska škola jedinstvena na teritoriju Grada Sombora.

Zajedničko učenje

Prvi školski dan za prvašiće je počeo zajedničkim prijemom, a dobrodošlicu su im poželjeli njihovi stariji drugari koji su pjesmom i prigodnim recitacijama pozdravili svoje mlađe drugare. Upoznali su se mališani i sa svojim učiteljicama koje će ih voditi naredne četiri godine. **Lidija Marinković** učiteljica je odjela na hrvatskom, a u njenoj učionici bit će petero đaka.

»Radujem se školi. Mislim da ćemo učiti slova i brojke. Nisam još naučio čitati, ali to će nas naučiti naša učiteljica«, kaže **Ivan Forgić**. »Mislim da će u školi biti lijepo i zato se radujem što sam đak. Ali se nadam da će osim učenja biti vremena i da se igramo«, kaže **Aleksandra Mišković**.

Prvog dana školske godine učenici odjela na hrvatskom jeziku dobili su i udžbenike iz kojih će učiti. Dar je to Hrvatskog nacionalnog vijeća.

»Učiteljica sam 20 godina, a prvi puta sam u odjelu gdje će nastava biti na hrvatskom jeziku. Pohađala sam prije toga seminare, uz svoju djecu ću i ja učiti i mislim da nas čekaju četiri lijepe, uzbudljive godine. Raditi u malom odjelu, a u našem odjelu je petero đaka, ima i svoje prednosti i mane. Sigurno je da ćemo moći brže i lakše svladavati nova znanja, obnavljati gradivo, jer ćemo imati prilike više puta tijekom sata ponavljati naučeno. Za neke druge predmete, kao što je tjelesno, potreban je veći broj učenika da bi to ličilo na standardni sat, ali ne vidim ni u tome problem, jer očekujem suradnju s kolegicom koja vodi prvašiće na srpskom jeziku«, kaže učiteljica Marinković.

U trećem razredu odjela na hrvatskom jeziku sedmero je đaka. Iza njih su dvije školske godine nastave na hrvatskom, a na upit koji im je omiljeni predmet kažu hrvatsku jezik.

»Drago mi je da im je omiljeni predmet hrvatski jezik. Sada u školi imamo još jedan odjel na hrvatskom i nadam se da ćemo surađivati«, kaže učiteljica trećeg razreda odjela na hrvatskom **Elena Brdar**.

Potpora HNV-a

Početak nove školske godine u Monoštoru nazočila je i predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje **Margareta Uršal** koja je prvašićima i učenicima trećeg razreda odjela na hrvatskom uručila udžbenike i još jednom porazgovarala s roditeljima.

»Važno je održati kontinuitet i želja nas u HNV-u bila je i prošle godine da u Monoštoru bude odjel prvašića na hrvatskom jeziku, ali prosto bila je mala generacija i roditelji su se opredijelili da svi upišu odjel na srpskom. I mi to poštujemo. Ove godine uspjeli smo upisati odjel na hrvatskom i nadam se da će tako biti i naredne godine i da će nastava na hrvatskom u Monoštoru imati kontinuitet«, kazala je Margareta Uršal.

A odluku da djecu upišu u odjel na hrvatskom jeziku donijeli su roditelji. Njima je još dok su djeca bila u vrtiću prezentirana mogućnost nastave na hrvatskom.

»Danas smo razgovarali o planovima, o onome što nas čeka ove školske godine. Očekujemo ih na *Danu hrvatske knjige i riječi* kada će biti naši gosti u Subotici«, kazala je Uršal.

U školi u Monoštoru ove godine ima 193 učenika. Osim nastave na hrvatskom jeziku u dva odjela, više od 90 učenika pohađat će izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture.

Z. V.

Prijem i darovi u Hrvatskom nacionalnom vijeću

Osamnaesta generacija prvaša

Njih 31, koliko ih je upisano u prvi razred na cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku, jedna su generacija učenika iako su upisani u različite škole * Prvaši su na dar dobili udžbenike, poklon bon za školski pribor, kao i darove nakladničke kuće Nova školska knjiga * Od ove školske godine među učiteljicama su i one koje su stekle licencu jezične stručnosti na lektoratu Filozofskog fakulteta u Novom Sadu

Osamnaesta generacija prvaša, koja nastavu prati na hrvatskom jeziku, sjela je u đачke klupe 2. rujna. Njih 31, koliko ih je upisano u prvi razred na cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku, jedna su generacija učenika iako su upisani u različite škole: u OŠ *Ivan Milutinović* u Subotici ima 17 učenika, u istoimenoj školi u Maloj Bosni dvoje, u OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu također dvoje i u OŠ *Matko Vuković* u Subotici petero.

Iako je ove godine upisano 14 prvaša više nego li lani, dvije škole ostale su bez prvoga razreda u nastavi na hrvatskom: OŠ *Sveti Sava* i OŠ *Matija Gubec* u Tavankutu. Ove godine mogućnost upisa u hrvatske odjele bila je ponuđena roditeljima i djeci i u OŠ *Pionir* u Žedniku, no nije se okupio dovoljni broj zainteresiranih da bi se mogao otvoriti razred. Osim Subotice i okolice, školsku godinu na hrvatskom jeziku započeli su i mališani iz OŠ 22. oktobar iz Monoštora.

Prijem u HNV-u

Za sve prvaše hrvatskih odjela Hrvatsko nacionalno vijeće ove je godine prvi puta priredilo svečani prijem. U programu su su-

djelovali njihovi stariji prijatelji, učenici nižih razreda u nastavi na hrvatskom jeziku s učiteljicama, te mali tamburaški sastav HGU *Festival bunjevački pisama*. Redali su se, recitali i pjesme, a prvaši, vidno uzbuđeni, bili su svečano prozvani, te su im uručeni i prigodni darovi.

Učiteljice koje su u školske klupe povele novu generaciju prvaša su: **Tanja Dulić**, **Branislava Milanović**, **Verica Farkaš** i **Vesna Nimčević**. Od ove školske godine među učiteljicama su i one koje su stekle licencu jezične stručnosti na lektoratu Filozofskog fakulteta u Novom Sadu.

Prvaši su na dar dobili udžbenike, poklon bon za školski pribor u vrijednosti od 10.000 dinara, kao i darove nakladničke kuće *Nova školska knjiga*. Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** je u svom govoru pozvala sve roditelje na suradnju i rekla kako su im vrata Hrvatskog nacionalnog vijeća uvijek otvorena, a prvašima je poručila:

»Dragi prvaši, letite visoko, ostvarujte i razvijajte sve svoje talente, a svaki vaš pojedinačni uspjeh bit će uspjeh i na ponos cijele naše zajednice. Čestitam i sretno!«

Udžbenici na školskim klupama

Reforma obrazovanja u Srbiji odnosi se na sve nacionalne manjine, pa tako i hrvatsku. U praksi to znači nemogućnost dobijanja svih udžbenika na vrijeme, no kada su prvaši u pitanju njihovi udžbenici su kompletirani i sada već na školskim klupama.

Prijemu je nazočio i konzul Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Hrvoje Vuković**, te ravnateljica nakladničke kuće *Nova školska knjiga* **Nataša Mijačika** koja je djeci poručila: »Izdavačka kuća BIGZ, odnosno matična kuća *Nova školska knjiga* trudi se svojim znanjem i kvalitetom ispratiti vas na svakoj stepenici vašega razvoja i na puta ka znanju. Knjiga će postati vaš najveći i najbolji prijatelj, jer ćete s njima otkrivati svijet oko sebe. Želim vam puno uspjeha u tome.«

Nakon prigodnog programa, dok su roditelji potpisivali reverse za udžbenike, djeca su, kako im i priliči, uživala u druženju, igrama i slasticama koje su za njih pripremili domaćini.

Već sutra, kada je zazvonilo prvo školsko zvono, na školskim klupama su se našli udžbenici, pribor, užina i tek po koja zadaća.

Ž. V.

Nataša Mijačika

Bez nastave na hrvatskom u Sonti

Kao mjesto gdje bi mogla krenuti nastava na hrvatskom jeziku pominjala se i Sonta, jer u tom selu veliki broj djece pohađa izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Sastanci s roditeljima održani su i u sončanskoj školi, ali interesa roditelja za nastavu na hrvatskom nije bilo, a da bi se otvorio odjel na hrvatskom (ili bilo kom drugom jeziku) potrebno je minimum petero djece.

Financijski pokazatelji manjinske politike (II.)

Je li neravnopravnost moguće izmjeriti?

Sramotno je da su za manifestaciju koja u kontinuitetu traje dulje od stoljeća, Dužijancu, opredijeljena sredstva gotovo pet puta manja od sredstava za Dan Dužijance

Reultati natječaja koje smo analizirali u odnosu na druge manjinske zajednice, i to u korelaciji s brojem Hrvata i brojem Bunjevaca nehrvata koji žive na pomenutom području, dani su u tablicama 2. i 3. Podatci za Mađare i Slovake dani su samo ilustrativno, kao i podatci o iznosu opredijeljenih sredstava na području šire okolice Grada Beograda.

Usporedbom podataka iz tablice 2. i tablice 3., odnosno usporedbom iznosa opredijeljenih sredstava spram broja pripadnika dotičnih zajednica, po natječajima, dobija se omjer novca i omjer ljudi. Usporedba ova dva omjera, za svaki natječaj i svaku od promatranih zajednica ponaosob, daje jasan uvid u intencije javnih politika koje spram dotične zajednice provode institucije Srbije. Usporedba je prikazana u tablici 4., pri čemu su iznosi opredijeljenih sredstava za nas Hrvate uzeti kao polazna osnova. Dakle, omjer novca daje omjer opredijeljenih sredstava po danom natječaju za danu zajednicu u usporedbi s iznosima opredijeljenim za

nas Hrvate po istom natječaju. Omjer ljudi daje omjer pripadnika dane zajednice, po posljednjem popisu stanovništva, na području za koje je raspisan natječaj, u odnosu na nas Hrvate, dakako, na istom području.

Odstupanja preko mjere

Kolika su odstupanja omjera novca u odnosu na omjer ljudi jasno je vidljivo iz prezentiranih podataka. Interesantno je da su na samo tri od četrnaest natječaja Bunjevci nehrvati dobili manje nego što bi im pripadalo. To su LAP za mlade u 2019. godini Grada Sombora, 0% novca spram očekivanih 29,11% pripadnika zajednice, SU Projekti u kulturi, 83,36% novca spram očekivanih 95,77% pripadnika zajednice, te APV Manjine – Unaprjeđenje prava nacionalnih manjina, 33,39% novca spram očekivanih 35,02% pripadnika zajednice.

Tabela 2.

Oblast	Hrvati		Bunjevci		Mađari		Slovaci		Ukupno
	Broj	Post.	Broj	Post.	Broj	Post.	Broj	Post.	
Republika Srbija	57,900	0.81%	16,706	0.23%	253,899	3.53%	52,750	0.73%	7,186,862
AP Vojvodina	47,033	2.43%	16,469	0.85%	251,136	13.00%	50,321	2.60%	1,931,809
Grad Novi Sad	5,335	1.56%	287	0.08%	13,272	3.88%	6,596	1.93%	341,625
Grad Subotica	14,151	10.00%	13,553	9.57%	50,469	35.65%	158	0.11%	141,554
Grad Sombor	7,070	8.23%	2,058	2.40%	9,874	11.49%	117	0.14%	85,903

Tabela 3.

Natječaj - Interni naziv	Hrvati	Bunjevci	Mađari	Slovaci	Beograd
APV Kultura - Programi i projekti od značaja za kulturu	1,000,000.00	500,000.00	3,375,000.00	1,100,000.00	
APV Informiranje - Medijski sadržaji - proizvodnja	750,000.00	3,334,000.00	3,628,215.00	1,117,800.00	
APV Manjine - Unaprjeđenje prava nacionalnih manjina	3,130,000.00	1,045,000.00	15,200,000.00	3,130,000.00	
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	644,000.00	1,328,000.00	1,000,000.00	759,319.00	12,393,000.00
RS Informiranje - Medijski sadržaji - proizvodnja	1,000,000.00	409,000.00	3,350,000.00	2,400,000.00	
RS Kultura - Suvremeno stvaralaštvo	1,614,000.00	650,000.00	2,465,000.00	1,044,000.00	
NS Javno informiranje 1	200,000.00	220,000.00	1,149,000.00	949,000.00	
NS Nematerijalno kulturno nasljeđe	400,000.00	120,000.00	3,625,000.00	100,000.00	
SO Projekti udruga koje njeguju identitet nac. manjina	680,000.00	550,000.00	680,000.00		
SO Projekti u kulturi	1,210,000.00	450,000.00	630,000.00		
LAP za mlade u 2019. godini	150,000.00				
SO Medijski sadržaji - proizvodnja	145,000.00	145,000.00			
SU Medijski sadržaji - proizvodnja	850,000.00	850,000.00	3,800,000.00		
SU Projekti u kulturi	3,215,000.00	2,680,000.00	8,450,000.00		
ZR Medijski sadržaji - proizvodnja	0.00	0.00	0.00	0.00	
	14,988,000.00	12,281,000.00	47,352,215.00	10,600,119.00	12,393,000.00

S druge strane, vidljivo je brutalno favoriziranje skupine Bunjevaca nehrvata po preostalih jedanaest natječajima, pri čemu su osobito indikativni natječaj APV Informiranje – Medijski sadržaji – proizvodnja, 444,53% novca spram očekivanih 35,02% pripadnika zajednice, dakle, više nego deset puta preko mjere. Slična je situacija i s natječajem RS MDULS – Budžetski fond za nacionalne manjine, 206,21% novca spram očekivanih 28,85% pripadnika zajednice, dakle, opet, oko deset puta više preko mjere, dalje NS Javno informiranje 1,11% novca spram očekivanih 5,38% pripadnika zajednice, dakle, gotovo dvadeset puta preko mjere.

Uvid u omjere za Mađare i Slovence pokazuje da su, uz nekoliko izuzetaka, ovi pokazatelji ujednačeni i kreću se u okviru očekivanih, uz manja odstupanja, odnosno, da nigdje nema odstupanja za faktor 10 ili 20, kao kod skupine Bunjevaca nehrvata, što potvrđuje ispravnost pristupa analizi problema.

Omjer neravnopravnosti 16,82

Na koncu, u tablici 5. dan je prikaz sredstava i projekata odobrenih po samo jednom natječaju, natječaju Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave – Budžetski fond za manjine, iz koga

su ove godine, prioritarno, dodjeljivana sredstva za područje kulture. Analiza mase sredstava po ovom natječaju već je prikazana prethodno. Kvalitativna analiza ovih šest projekata (Hrvata i skupine Bunjevaca nehrvata) podložna je vrijednosnom sudu, pa će je stoga izostaviti a i izlazi iz okvira ovog teksta. No, usporedbu je ipak nužno uraditi barem u pogledu jednog projekta, a to je projekt *Dužijanica 2019.* koji je podnijela Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanica* i *Dan Dužijance 2019.* koji je podnijela Udruga kulture *Centar za kulturu Bunjevaca*. Sramotno je da su za manifestaciju koja u kontinuitetu traje dulje od stoljeća, *Dužijancu*, opredijeljena sredstva gotovo pet puta manja od sredstava za *Dan Dužijance*, pri čemu je omjer nas Hrvata spram skupine Bunjevaca nehrvata 3,45 puta više, što sve skupa daje omjer neravnopravnosti od 16,82 puta, samo po ovom pitanju, ako je neravnopravnost uopće moguće izmjeriti.

Pomenute brojke poklapaju se s gore izvedenim pokazateljima, pa u tom smislu predstavljaju konzistentnu potvrdu aktualne politike i srbijanskih institucija spram nas Hrvata u odnosu na skupinu Bunjevaca nehrvata. Sve druge ocjene, pa i vrijednosne sudove, kojih svakako može i treba biti, ostavljam čitateljima.

Darko Sarić Lukendić,
autor je član IO HNV-a zadužen za kulturu

Tabela 4.

Natječaj - Interni naziv	Hrvati - omjer		Bunjevci - omjer		Mađari - omjer		Slovaci - omjer	
	Novca	Ljudi	Novca	Ljudi	Novca	Ljudi	Novca	Ljudi
APV Kultura - Programi i projekti od značaja za kulturu	100.00%	100.00%	50.00%	35.02%	337.50%	533.96%	110.00%	106.99%
APV Informiranje - Medijski sadržaji - proizvodnja	100.00%	100.00%	444.53%	35.02%	483.76%	533.96%	149.04%	106.99%
APV Manjine - Unaprjeđenje prava nacionalnih manjina	100.00%	100.00%	33.39%	35.02%	485.62%	533.96%	100.00%	106.99%
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	100.00%	100.00%	206.21%	28.85%	155.28%	438.51%	117.91%	91.11%
RS Informiranje - Medijski sadržaji - proizvodnja	100.00%	100.00%	40.90%	28.85%	335.00%	438.51%	240.00%	91.11%
RS Kultura - Suvremeno stvaralaštvo	100.00%	100.00%	40.27%	28.85%	152.73%	438.51%	64.68%	91.11%
NS Javno informiranje 1	100.00%	100.00%	110.00%	5.38%	574.50%	248.77%	474.50%	123.64%
NS Nematerijalno kulturno nasljeđe	100.00%	100.00%	30.00%	5.38%	906.25%	248.77%	25.00%	123.64%
SO Projekti udruga koje njeguju identitet nac. manjina	100.00%	100.00%	80.88%	29.11%	100.00%	139.66%	0.00%	1.65%
SO Projekti u kulturi	100.00%	100.00%	37.19%	29.11%	52.07%	139.66%	0.00%	1.65%
LAP za mlade u 2019. godini	100.00%	100.00%	0.00%	29.11%	0.00%	139.66%	0.00%	1.65%
SO Medijski sadržaji - proizvodnja	100.00%	100.00%	100.00%	29.11%	0.00%	139.66%	0.00%	1.65%
SU Medijski sadržaji - proizvodnja	100.00%	100.00%	100.00%	95.77%	447.06%	356.65%	0.00%	1.12%
SU Projekti u kulturi	100.00%	100.00%	83.36%	95.77%	262.83%	356.65%	0.00%	1.12%

Tabela 5.

Natječaj	Naselje	Udruga	Aktivnost	Odluka
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Sombor	Urbani Šokci	Dani hrvatske kulture - Međunarodni okrugli sto »O Šokcima je rič«	150,000.00
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	Dužijanica	Dužijanica 2019.	150,000.00
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	ZKVH	Topoteka nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini	344,000.00
Ukupno				644,000.00

Natječaj	Naselje	Udruga	Aktivnost	Odluka
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	UK »Centar za kulturu Bunjevaca	Dan Dužijance 2019.	728,000.00
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	KUD »Bratstvo«	Bunjevci kroz pesmu, igru i nošnju	400,000.00
RS MDULS - Budžetski fond za nacionalne manjine	Subotica	UG »Bunjevačka matica«	Formiranje zavičajne biblioteke Bunjevačke matice	200,000.00
Ukupno				1,328,000.00

Odjek neizgovorene riječi

Na 54 mjesta u podastrtim tekstovima Šokci, njihove aktivnosti, tragovi kulture i stvaralaštva koje u Beregu ostavljaju uočljivo se imenuju bez oznake pripadnosti hrvatskome narodu. Autor na svega jednom mjestu stidljivo navodi da od druge polovice dvadesetih i tijekom tridesetih godina prošloga stoljeća »bereški Šokci svoj nacionalni identitet sve više poistovećuju s pripadnošću hrvatskoj naciji«

Ukoliko je nekome bilo smiješno što je 7. svibnja 2018. na srpsku inačicu Wikipedie postavljena »nacionalna zastava Šokaca u Srbiji«, jer danas ionako svatko ima svoju zastavu, vjerojatno se ne bi previše smijao novijim događajima koji su uslijedili, a vrlo liče na pokušaje razvodnjavanja narodnoga identiteta koji čuvaju ovdašnji Hrvati šokačkoga roda. O nekima od njih izvješćivali smo u našem tjedniku, no i mnoge druge također primjećuju žitelji sela u bačkome Podunavlju u kojima Hrvati žive, ali o njima ne pričaju glasno. Elementi ove pojave nazirali su se i u dugo spremanoj i konačno realiziranoj, te vrlo uspjeljoj, proslavi sedam stoljeća prvoga pisanoga pomena Berega na službenoj razini 25. kolovoza. U našem tjedniku izvijestili smo o ovome događaju, a o njemu su izvijestili i brojni drugi mediji. Njegove implikacije potrebno je pokušati pažljivije proučiti.

Protežiranje subetničkog imena

Najuočljiviji, a i za medije i posjetitelje događaja najzanimljiviji dio proslave bila je izložba »Sedam stoljeća Bačkog Brega 1319. – 2019.« autora **Milana Stepanovića**, koju je organizirala Mjesna zajednica Bereg. Na 13 velikih ploča koje je dizajnirao **J. M. Jofke** (tako je dizajner potpisan), uz pomoć 182 ilustracije, Stepanović

je iznimno dojmljivo prikazao značajke lokalne povijesti za koje je smatrao da trebaju biti predstavljene. Povijest je prava učiteljica života i tko je god htio da ga ona podučí ovom izložbom, mogao joj se, uz divljenje i ponos, prepustiti. Jedna važna lekcija bereške povijesti, ipak, nije nepristrano prikazana. Na 54 mjesta u podastrtim tekstovima Šokci, njihove aktivnosti, tragovi kulture i stvaralaštva koje u Beregu ostavljaju uočljivo se imenuju bez oznake pripadnosti hrvatskome narodu. Autor na svega jednom mjestu stidljivo navodi da od druge polovice dvadesetih i tijekom tridesetih godina prošloga stoljeća »bereški Šokci svoj nacionalni identitet sve više poistovećuju s pripadnošću hrvatskoj naciji«. Od svih popisa stanovništva izabran je samo jedan i prikazani su njegovi rezultati u kojima se najbrojniji narod naziva Hrvatima. Dobar dio predstavljenih informacija na izložbi Stepanović je preuzeo iz povijesne kronike **Milenka Beljanskog** (»Bački Breg i njegovi žitelji«, Samizdat, 1976.), no ne i podatak o tome kako se naziva narod koji u njemu čini većinu već stoljećima. Protežirati poznato subetničko ime za dominantno stanovništvo Berega liči na postavljanje cigle u proces izgradnje »šokačke nacije« koji je ovdje već doživio neuspjeh.

Autor izložbe, naime, vrlo dobro zna da su domicilni bereški Hrvati potomci naseljenika iz današnjih dijelova Hrvatske i BiH koji

su u Podunavlje dolazili barem od početka XVII. stoljeća. Zna da su, revolucionarno, ugarske vlasti bereški Urbanijal 1770. napisale na jeziku Hrvata – dokument koji je regulirao odnos Dvorske komore i zakupaca državnoga zemljišta u Beregu. Nije mu bitno da je Berežac fra **Stipan Vujević** (1837. – 1905.) bio snažan podržavatelj biskupa **Ivana Antunovića** i prvi od dvanaest svećenika, jasno opredijeljenih Hrvata rođenih u Beregu u idućih gotovo dva stoljeća. Iako su ugarske vlasti u bereškoj školi postavljale i učitelje-katehete Hrvate od utemeljenja te škole (**Ignjat Balažević** je bio prvi učitelj, kada je škola osnovana 1752.; **Matija Budimac** je postavljen 1856., a od konca XIX. stoljeća to su bili, među inima, **Marko Fucin**, **Mihovil Matković**, **Marija Vidaković** i **Matija Šibalin**), i to se, po Stepanoviću, može zanemariti. Iako je pomenuti Santovčanin Marko Fucin (1861. – 1910.) svojim snažnim poticajima bio zaslužan za to što se »u škole« dao potonji vatreni bereški Hrvat **Josip Ilić** (1885. – 1963.), pretpativši ga na subotički *Neven*, ni tu opredijeljenost autor ove izložbe nije uzeo u obzir. Stepanović je konačno, mogao na sve ove i mnoge druge činjenice o narodnom određenju Berežaca prije prve polovice XX. stoljeća zatvoriti oči. Ipak, ako je to učinio, ostaje sumorna i točna činjenica da niti jedan od brojnih Berežaca koji su s hrvatskim putnim ispravama otišli iz Berega iste ne bi dobio da se nije jasno opredijelio Hrvatima i dokazao da su mu se u službenim dokumentima pretci izjasnili Hrvatima.

Multikulturalnost samo u parolama

Ostale netočnosti u predstavljenim tekstovima su mnogo manje i ne kvare dojam o cjelokupnoj izložbi kao ova. Primijenjenim

diskursom Stepanović je, ne prvi put, ostavio pažljive promatrače, uključujući i one koji su prošlost počeli cijeniti baš zbog njegovih odličnih tekstova o somborskoj lokalnoj povijesti, u dvojbi: zbog čega se odlučio na poduzeti potez? Nije to jedino retoričko pitanje nakon ove proslave. Zašto je savjetovano voditeljima programa da konferansu govore na srpskome jeziku, kada su se svi govornici trudili naglasiti vrijednost multikulturalnosti? Zar bi nje bilo bez snažnog pečata ikavice – dijalekta hrvatskoga jezika na koji je Bereg toliko ponosan?

U moru svojih briga, a najveća je (neuspješna) borba protiv praznjavanja bereških kuća od ljudi, Bereg je imao razlog za radovanje. Posjetili su ga koncem kolovoza ove godine mnogi koji u njemu nisu bili dugo. Bereškim udrugama, što je za čestitati, dano je zasluženo mjesto i priznat doprinos koje one neumorno daju već više od stoljeća, dinamici ove zajednice. Vrijednost učinjenoga za lakši, udobniji i ugodniji život sela u posljednjih nekoliko godina vrlo je velika i daleko je od isključivo financijske – nije pošten onaj tko ovo ne prizna i ne čestita akterima učinjenoga, napose administraciji somborske lokalne samouprave. Za nadati je se da ta administracija nastavlja žurni rad u osmišljavanju strategija za opstanak Berega u stoljećima koja dolaze. Mnogi, naime, kažu da su se najstariji Berešci uzdali u vodu, ribu i šumu, pa zatim u zemlju, njegovi njemački i židovski stanovnici u poduzetništvo, a da se današnja generacija čim prije mora okrenuti turizmu. Početna točka u tome je jasan i točan podatak: bereški Hrvati šokačke grane itekako žive u ovom malenome selu stoljećima i u većini, te žele, s ostalim svojim susjedima, davati doprinos vremenima koja dolaze, svjesni svojega identiteta i ponosni na njega.

Marko Tucakov

Susret znanstvenika i doktoranata iz Osijeka i Subotice

Umrežavanje i transfer znanja

U druga građana *Inovativna mreža* je prošlog vikenda organizirala susret znanstvenika i doktoranata iz Osijeka i Subotice u okviru provedbe projekta *Znanjem do prava i zajedništva*. Projekt je dobio potporu Republike Hrvatske – Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

»Gledajući dulje u budućnost, uzimajući u obzir trendove kako u Hrvatskoj, članici Europske unije tako i u samoj Europi i razvijenoj zapadnoj civilizaciji, vidi se fokusiranost na društvo znanja. Promoviranjem pripadnika hrvatskog naroda izvan Hrvatske, kroz znanost i znanstvenu naobrazbu, te njihovo uključivanje u obrazovne sustave visokog obrazovanja RH (putem suradnje) i upoznavanja sa znanstvenicima i doktorantima iz Hrvatske, omogućuje hrvatskoj zajednici u Subotici da sagleda svoju budućnost kroz perspektivu i prizmu znanosti u Hrvatskoj«, kazala je voditeljica projekta **Jadranka Stantić**.

Ona ističe kako je, osim zaštite hrvatskog jezika, običaja i tradicije, neophodno promovirati i upoznati hrvatsku zajednicu s njenim pravima.

»Također je iznimno važno promovirati znanstvenu naobrazbu i kontinuirano promovirati hrvatske znanstvenike, kao kvalitetne i konkurentne temelje budućeg opstanka i razvoja

hrvatske zajednice u Subotici. Upoznavanjem i umrežavanjem znanstvenika iz Hrvatske sa znanstvenicima, udrugama i prvacima hrvatske zajednice u Vojvodini, stvaraju se uvjeti za prijenos znanja iz područja prava manjina, upravljanje projektima i kreiranje razvoja lokalnih zajednica u Vojvodini. Umrežavanje i transfer znanja omogućit će izgradnju ljudskih kapaciteta u svrhu daljnjeg djelovanja hrvatske zajednice«, ističe Stantić.

Tijekom susreta organiziran je i prikaz primjera *best practices* obrane teme znanstvenika/doktoranta iz Subotice na Sveučilištu *Josip Juraj Strossmayer* u Osijeku, doktorska škola – Europski studij. Tema predstavljenog doktorskog rada je: »Optimaliziranje procesa stvaranja i raspolaganja znanjem kao uvjet ekonomskog razvoja«.

Sudionici projekta iz Hrvatske bili su doktoranti i predstavnici institucija kao što su Hrvatska udruga poslodavaca, ured u Osijeku, Crveni križ, Poduzetnički centar Osijek, Regionalna razvojna agencija Osječko-baranjske županije, lokalna razvojna agencija Grada Brušća, HAPIH i odvjetnički uredi.

Projekt se provodio u Donjem Tavankutu uz tehničku i stručnu potporu HKPD-a *Matija Gubec* iz Donjeg Tavankuta.

H. R.

O Subotici za Dan grada: mr. sc. Ante Rudinski, arhitekt

Zna se: kad se grad gradi, trebaju financije, a tko upravlja financijama, taj je i odgovoran; taj naručuje projekte i provodi ih u djelo, a kad je investitor politika, onda se stručnjaci maksimalno moraju prilagoditi njihovim zahtjevima * Zgrada Kazališta u trenutnom obliku zamišljena je kao megalomanski projekt, ali je objekt u osnovi trebalo rušiti, ili bar djelomice to uraditi * Subotica nije prevelika, ali se raspuzala »ko pogača od rđavo zakuhanog tista«

Intervju vodio: Zlatko Romić

Struka je uvijek u pat poziciji

Životopis arhitekta mr. sc. **Ante Rudinskog** dovoljno je bogat da bi se samo od njega mogao napraviti serijal tekstova na različite teme vezane za život grada u kom je ponikao i u kojem je stvarao. Ali, kako je Ante Rudinski davno »bio« u *Hrvatskoj rijeci*, red je i predstaviti najvažnije crte po kom je poznat ne samo u svom gradu. Rođen je 1948. u Subotici, završio je Arhitektonski fakultet u Beogradu 1974., a deset godina kasnije je i magistrirao. U međuvremenu radio je kao keramičar-dekorater, kao dizajner namještaja u *Novoj budućnosti*, kao urbanist-planer u Bačkoj Topoli da bi nakon toga (1980.) prešao u Zavod za urbanizam u Subotici, a poslije toga, 1983., u Međuopćinski zavod za zaštitu kulture, gdje 1991. postaje i ravnatelj. Od 1995. vraća se u Zavod za urbanizam, odakle je 2013. i otišao u mirovinu. Iza njega je više desetaka realiziranih projekata, među kojima se po svojoj važnosti izdvajaju uređenje centra i vikend naselja u Kanjiži, vikend naselja na Paliću, mjere zaštite kulturnog naslijeđa u Ruskom Krsturu, formiranje zaštićene zone središta Subotice i njegovo pretvaranje u pješačku zonu, nadzor radova na restauraciji zgrade Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku (sredinom osamdesetih), te drugih projekata o kojima će u tekstu biti riječi. Ante Rudinski poznat je i kao potpisnik brojnih radova u *Rukoveti*, *Életjelu*, *Žigu*, *Subotičkim novinama...*, a ono po čemu se čak i u svojoj struci izdvaja je grafički crtež: lak, precizan i originalan. Sudionik je povremeno i na likovnim kolonijama, a jedno vrijeme bavio se i pjevanjem u zboru. Ipak, kako je intervju s njim pravljen u povodu Dana grada prvo pitanje vezano je za izgled Subotice danas u odnosu na vremena kada je svoj rodni grad počeo promatrati okom stručnjaka:

Grad izgleda prekrasno, kao da nije isti: objekti su obnovljeni i prepoznatljiviji, ali što se tiče općeg uređenja i ugođaja, on je primjeren nekim sasvim novim ljudima; onako kako smo ga i zamišljali i mislim da smo u tome i uspjeli. Nekome je danas teško zamisliti da je nekada na prostoru Zelene fontane bila autobuska stanica gradskog i prigradskog prometa, da je kod željezničke stanice bila međugradska autobuska stanica, da na Korzou nije postojala pješačka zona nego je funkcionirao tek od sedam navečer kada je bio zabranjen promet.

Korzou, međutim, danas nema one sadržaje koje je imao prije petnaestak-dvadesetak godina, pa i više.

To je prije svega stvar promijenjenih društveno-ekonomskih okolnosti. Naime, Korzo i kada se njime odvijao automobilski promet, bio je daleko najfrekventnija pješačka arterija, ali sadržaji su se promijenili. Još devedesetih godina na Korzou je bilo i trgovine i ugostiteljstva, ali se to promijenilo oko 2000. kada banke i drugi koncerni zauzimaju taj prostor. Ti sadržaji su neprikladni s aspekta ugođaja građanima, ali je i ovdje riječ o grad-

skim uslugama i ljudi se moraju prilagoditi novim vremenima. Na sreću, zadržala se ta misao humanog osjećaja u gradskom prostoru, jer je funkciju Korzoa preuzeo tzv. Mali korzo koji se logički produžava u Ulicu Dimitrija Tucovića, gdje su se zadržali sadržaji slični onima na ranijem Korzou, a koja se produžava na prekrasnu šetnicu na Aleji maršala Tita. Mnogi građani možda nisu ni svjesni da je Aleja maršala Tita najznačajniji urbanistički potez u gradu urađen u XX. stoljeću, jer ona park ispred Gradske kuće povezuje s Dudovom šumom. Današnja stabla na Aleji su parkovska i stara su 60-70 godina i uvjeren sam da će tako u budućnosti biti i na Korzou sa sadašnjim stablima.

Kako Vam u tom prostoru djeluje nezavršena zgrada Kazališta, devastirana Zelena fontana, betonska olupina započetog kompleksa zatvorenih bazena u Dudovoj šumi?

Svaka od ova tri pitanja imaju svojih specifičnosti, a bio sam svjedok svih tih događanja. Kazalište je samo po sebi veoma dugačka priča i u svijesti velikog broja Subotičana je da njegova zgrada ima arhitektonsku vrijednost. Nema! Arhitektonsku vrijednost imalo je samo pročelje i dio s balkskom dvoranom iznad, za što su izrađeni i uvjeti i natječaj je raspisan dva puta. Problem Kazališta suštinski je vezan za potrebu identiteta građana, jer ono predstavlja jedan od simbola Subotice. Ali, Kazalište treba razlikovati kao objekt i kao mjesto gdje se obavlja njegova primarna djelatnost. U tom smislu, zgrada u trenutačnom obliku zamišljena je kao megalomanski projekt, ali je objekt u osnovi trebalo rušiti, ili bar djelomice to uraditi. Prema prvobitnim uvjetima za zaštitu trebalo je sačuvati pročelje i balksku dvoranu i vratiti ih u izvorno stanje i u tom urbanom bloku Kazališta formirati novi prostor i scenu. Ono Kazalište koje građani pamte je bila polifunkcionalna kino dvorana, napravljena u nekom dekadentnom stilu između dva rata koja se mogla koristiti i kao kazalište. A Kazalište koje je **Branislav Nušić** pompezno otvorio 1922. bila je mala dvorana, koju ja zovem balkskom jer je to izvorno i bila. Dakle, za XXI. stoljeće trebalo je izraditi suvremenu scenu i gledalište, onako kako to ima Novi Sad, ali ne kao zgrada Srpskog narodnog pozorišta nego sa suvremenom scenskom opremom. Zelena fontana je jednostavno platila ceh neznanju. Ona je poklonjena gradu, povlačila se po podrumima Gradske kuće i bila je projektirana za protupožarni bazen na mjestu sadašnje Plave fontane. Ali, kada su je namjestili, nisu to dobro uradili. Prvo, urbanist koji je to uradio gledao je u maketu i shvatio je da treba biti uzdignuta, a ona je trebala biti spuštена. Stepene nisu trebale biti kod ljekarne nego kod Kazališta, jer bi tada to bio amfiteatar s pristupom od ljekarne, s obzirom na to da je riječ o visinskoj razlici od oko jednog metra. Drugi promašaj je bio

u izvođenju radova, a treći u održavanju jer su primijenjena neodgovarajuća sredstva. Bazeni u Dudovoj šumi bili su kapitalni zahvat, ali zaista ne znam sve detalje zašto on nije uspio. To je bilo izuzetno potrebno gradu, urađen je vrlo dobro osmišljen projekt i nedopustivo je da grad danas nema natkriveni bazen. Onaj na Prozivki mnogo je više vezan za tu mjesnu zajednicu nego za sam grad.

U sličnoj situaciji je i termalni na Paliću.

Još 1982. sam, skupa s **Józsefom Csípom** i **Goranom Martinovićem**, radio urbanističke uvjete da se iz bušotine u Omladinskom jezeru dovede termalna voda kako bi se i zimi moglo kupati u bazenu i gledati na zaleđeno Paličko jezero. Nas trojica smo službeno išli u Bavariku »kupiti pamet« i vidjeli da takvo što postoji i funkcionira i ovaj projekt je trebao poslužiti za to da Subotičani ne idu u Kanjižu na liječenje nego na Palić. Ovdje, naravno, nije bila riječ samo o bazenu nego i o svim pratećim medicinskim sadržajima i uslugama, pa i onim vezanim za hotelijerstvo i turizam. Kao što znamo, od svega je do danas urađen samo jedan bazen.

Osim nezavršenih ili devastiranih objekata, u centru grada, ali i u drugim njegovim dijelovima, velika su polja i placevi na kojima uspješno raste korov. Kako Vam se to uklapa u grad XXI. stoljeća, moderniji od onog kog ste u početku opisali?

Ova slika koju ste opisali spada u našu opću društveno-ekonomsku situaciju. Postoje planovi, primjerice za Ulicu Petra Drapšina, koja je trebala biti pješačka, a što se tiče *Fekete kupatila*, gdje je sada korovište, ono je bilo izuzetne arhitektonske vrijednosti i moglo se sačuvati. Sama Ulica Petra Drapšina, odnosno južni dio bloka između Strossmayerove, Maksima Gorkog i Matije Gupca stvarno ne pripada centru grada i treba ga revitalizirati kao urbani blok. To bi trebalo porušiti i izgraditi novi blok, jer je to jedno bolesno tkivo u zaštićenoj urbanoj jezgri. Za to su postojali natječaji, ali ništa od svega nije realizirano. Ista je situacija i s Ulicom Đure Đakovića u dijelu kod Higijenskog zavoda prema željezničkoj stanici.

Kako gledate na objekte koji su u najužoj jezgri, poput onog na uglu ulica Dimitrija Tucovića i Subote Vrlića, nesmetano građeni bez istaknute građevinske ploče ili pak na onaj u Ulici Sándora Petőfija nastao na mjestu rodne juće Józsefa Törleyja?

Vidio sam da se gradi, ali nisam obraćao pažnju na ovo o čemu pričate. Međutim, znam da je objekt na mjestu nekadašnje pivnice Rog projektirao **József Skultéti** još 1866. ili '67. Kada su skinute zaštitne skele, bio sam zadovoljan, jer je riječ o finom uklapanju u taj ambijent, a to je jako teško uraditi. Dakle, to je jako dobro, jer su investitori zadržali elemente izvornog projekta Skultétija; prilagodili su katnost urbanističke zaštite i što je najbitnije: sačuvali su onaj predivni hrast. Ono što smeta su tamo postojeći privremeni objekti. Što se tiče Törleyjeve rodne kuće, postavlja se pitanje vrijedi li kuću njegove veličine u takvom stanju čuvati ili je dovoljno napraviti novu kuću, a staviti odgovarajuće znamenje na nju. Ja sam uvijek za ovu drugu varijantu.

I na primjeru prethodnog pitanja kakvim vidite odnos investitora, politike i struke: tko je tu dominantan, a tko u podređenom položaju?

Pitanje je vrlo jasno i nedvosmisleno, a odgovor može biti »okrugao, pa na čoš«. Iznad svega toga, zna se: kad se grad gradi, trebaju financije. Tko upravlja financijama, taj je i odgovoran; taj naručuje projekte i provodi ih u djelo. E, sad, u različita vremena, različiti nositelji napretka grada, ili njegovog nazadovanja, različito reagiraju. Ista stvar je i sa stručnjacima: oni su uvijek u, uvjetno kazano, pat poziciji, jer moraju raditi prema zahtjevima investitora. A kad je investitor politika, onda se maksimalno moraju prilagoditi njihovim zahtjevima. Pri tome, moram reći da politika u tom smislu može imati i pozitivne konotacije. Ovaj grad je imao dva razdoblja svog procvata. Prvi od 1880. do početka Prvog svjetskog rata kada su gradonačelnici bili **Lazar Mamužić** i **Károly Bíró**, a drugi od 1978. do sredine osamdesetih, kada su gradonačelnici bili **Janko Pejanović** i **György Szórád**. Svi oni su napravili ogromne i danas vidljive pozitivne pomake u gradu. Primjerice, upravo je Szórád formirao Savjet za uređenje grada u koji su bile uključene sve stručne strukture. U to je vrijeme struka bila najvažanija.

Zavod za urbanizam je jedno vrijeme bio intenzivno prozivan kao leglo korupcije i kriminala u gradu. S obzirom na to da ste i sami tamo radili, što možete reći: koliko su utemeljene ovakve optužbe?

Ima jedna ulica u Keru, koja se od crkve spušta u Mlaku. Nikada nije bila asfaltirana. Najednom vidim da jest, ali samo jedan njen dio do jedne kuće u jednoj bočnoj ulici. Pitao sam kako je to moguće i dobio odgovor da tamo stanuje »onaj«. Onda sam shvatio ovo o čemu me pitate. Dakle, moj odgovor je: moguće da su optužbe bile osnovane, a moguće je i da nisu.

Što je, po Vašem mišljenju, razlog da je danas struka toliko devalvirana, a dio nje i korumpiran?

To ovisi o dva faktora. Jedan je struktura koja upravlja gradom, a drugi je sama struktura stručnjaka i ne znam koliko se oni međusobno mogu usuglasiti. To možda ovisi i od opće društvene klime, ali svakako i od individue.

Smatrate li da je Subotica prevelika po broju stanovnika u odnosu na potrebe koje suvremeni grad treba i mora pružiti svojim građanima? Drugim riječima, još uvijek postoji veliki broj građana koji žive u neasfaltiranim ulicama, bez vodovoda i kanalizacije, telefona, neriješenog pitanja prometne veze...

Subotica nije prevelika, ali se raspuzala »ko pogača od rđavo zakuvanog tista«. »Kvas« za to bilo je razdoblje industrijalizacije i napuštanje salaša poslije Drugog svjetskog rata. Tada počinje prva faza »spontane divlje gradnje iz nužnosti«, a kako je priljev stanovništva rastao tako je starila stambena struktura u centru grada, koji je infrastrukturno bio samo djelomično osposobljen. Uostalom, nije osposobljen ni danas. Ja bih rekao da je za posljedice odgovorna gradska uprava, odnosno nedisciplinarnost u njoj i kod zakonodavca. Znamo da je još prije dvadesetak godina donijet Zakon o legalizaciji po kom je sve trebalo legalizirati u roku od godinu dana. Ali znamo i da to još nije urađeno, odnosno nisu legalizirani mnogi objekti; znamo i da nijedan objekt nije srušen kao što znamo i da se ubiru porazi od tih objekata.

Je li jedan od boljih primjera loše riješene infrastrukturne osposobljenosti i blok zgrada u Ulici Nikole Kujućića u širem centru grada, gdje posebno do izražaja

dolazi velika frekvencija vozila na prilično malom prostoru i neodgovarajuće riješeno pitanje parkirališnih mjesta?

Za Ulicu Nikole Kujundžića mogu reći da je bio pritisak na urbaniste, jer sam taj projekt radio ja osobno. To je jednostavno ustupanje struke pred investitorima i političarima. Izgrađenost i katnost objekata sam tamo pokušao svesti na minimum, proširujući samu ulicu kako bi mogla opslužiti minimum potreba. Na žalost, kada je počela realizacija tog projekta, ja više nisam imao utjecaja na njega i to je i onda i sada bio veliki problem: da investitori ne poštuju projektante, a samim tim niti urbanističke uvjete. Konkretno, u toj su ulici pojedini investitori povećavali visinu prizemlja i povećali etaže, uključujući i potkrovlja. Taj prostor zahvaća i ulice Attila Józsefa, Istvána Iványija i Preradovićevu i to je nenormalan urbani blok za takvu vrstu izgradnje, ali ja sam to morao uraditi, jer mi je bio radni zadatak.

Ono po čemu ste ipak najpoznatiji u gradu su svakako Vama povjereni zadaci renoviranja Velike vijećnice Gradske kuće, velike dvorane Bunjevačkog kola i trga ispred katedrale. Što Vas je rukovalo da ti prostori izgledaju upravo tako kako ih sada znamo?

To su mi zacijelo najveća djela, iako mi je trg kod Evangeličke crkve najmiliji. Velika vijećnica je također i velika priča u kojoj ja ne znam kome trebamo zahvaliti da je to ipak realizirano. Naime, renoviranje Velike vijećnice palo je u najnezgodnije vrijeme, početkom devedesetih u vrijeme obilježavanja 600. obljetnice od prvog spominjanja Subotice. Imao sam predivne suradnike, gradska uprava se maksimalno potrudila, a posljednju opremu koju smo uspjeli uvesti, rasvjetu i ventilaciju, je bila iz Slovenije. Preko Mađarske. Što se samog rukovođenja u poslu tiče, odgovor je jednostavan: to su bili **Dezső Jakab** i **Marcell Komor**, koji su bili izuzetni arhitekti. Iz toga slijedi i da sam se rukovodio načelima zaštite, koja su jasna i nedvosmislena. Nijedan postupak nisam izostavio, a posebno sam zahvalan radionici *Richter* koja je ideju i teoriju provela u praksu i djelo. Kao posebnu čaroliju tog posla svakako bih istaknuo usuglašenost različitih materijala s bojama vitraža. I kada je riječ o *Bunjevačkom kolu*, pomoglo mi je iskustvo Velike vijećnice, a to će reći da sam se opet rukovodio Jakabom i Komorom. Naime, ako su se takva dva velikana secesije, kakvi su bili oni, mogli rukovoditi erdélyskim floralnim motivima u dekoriranju enterijera, onda zašto se ja kao Hrvat ne bih mogao rukovoditi floralnim motivima mog etnosa: klasjem, pupama ili pak bunjevačkim šlingom? To je nešto što sam, ni ne misleći o tome, naučio od njih i primijenio u *Bunjevačkom kolu*. Što se katedrale i Trga žrtava fašizma tiče, to je vjerojatno jedno od meni suđenih djela, jer sam još 1984. ili '85. kao zaštitar radio projekt sanacije, restauracije i rekonstrukcije Spomenika žrtava fašizma. Taj trg, na kom postoje dva kapitalna objekta, vrlo dobro poznajem. Na crtačem stolu sam zamislio poglede prema spomeniku od autobuske stanice i od one slijepe uličice prema katedrali i na mjestu gdje se ti pogledi križaju nalazi se izvor života, a to je česma. »Zvijezde koje sijaju iz zemlje ka nebu« zamisljene su zato da i noću vode putom kojim vodi i pogled. Na koncu dolazi trgić kod Evangeličke crkve, koji je rađen u povodu Dana reformacije. Tamo su, kao što znamo, postavljene biste znamenitih evangelika, ali taj trg ima duboku urbanološku priču. Naime, uličica koja vodi na sadašnji Senčanski put je zapravo i sama bila Senčanski put koji se odvajao od Petrovaradinskog

puta, današnje Ulice Braće Radić, i faktički su zajedno ulazile u središte grada. U tom trokutu, kao što znamo, početkom XX. stoljeća, izgrađena je i ona simpatična crkva, a nekoć je tamo bio i križ. Taj trgić oduvijek je, a i sada je, tako mio, tako čovjekomjerman, prikladan i primjeren i jedino što mu nedostaje su led rasvjeta i česma, što je projektom i predviđeno.

Tijekom rada dosta ste se bavili i vodotokovima u Subotici. Jesu li oni nasilno i nepotrebno zaustavljeni ili je to logična posljedica urbanizacije grada?

Vodotokovi su morali biti skinuti da bi se gradska površina privela namjeni. Koliko je to nesporno, najbolje pokazuje željeznička stanica i Korzo, gdje je bila Rogina bara. Ulica Vuka Karadžića je savijena tako zato što je to bila zapadna granica Rogine bare. Oni koji su tekli, prolazili su kroz grad, ali nisu mogli teći otvorenim tokom. Oni su trebali biti kanalizirani i kanalizirani su. Uostalom, i danas vidimo što znače otvoreni tokovi i kod potočića kada su malo veće kiše. Jedini trag otvorenog toka u Subotici se nalazi na Jasibari kod Praške ulice, gdje je bio i mostić.

I groblja su bila predmet Vašeg velikog zanimanja; pisali ste o njima, predlagali i nova rješenja.

Groblja su kulturološki pijetet prema pokojnima i ja to nazivam Kamenom knjigom predaka. Kada sam na postdiplomskim studijama pisao studiju o zaštiti spomenika kulture, opredijelio sam se za temu subotičkih grobalja, nadgrobnih spomenika i besmisleni naziv »revitalizacije«. Pod »revitalizacijom« sam mislio na jedan kultivirani pristup, kakav je prisutan na Zapadu, a to su funeralni parkovi. Drugim riječima, zamisao mi je bila da se izgradi Centralno groblje, a da se Bajsko pretvori u funeralni park. Prema Generalnom urbanističkom planu, moj prijedlog je bio da Centralno groblje bude između Somborskog puta i somborske pruge, jer je to visoki teren što groblje i traži. Inače, radeći specijalistički rad, u porti pravoslavne crkve sam otkrio najstariji zapis na nadgrobnom spomeniku iz 1726. To je najstariji zapis u kamenu u Subotici i fotografija tog spomenika u prirodnoj veličini bi se trebala nalaziti u Međuopćiskom zavodu za zaštitu kulture. Nedavno sam bio tamo, ali nisam ju vidio.

Koliko se po Vašem znanju i mišljenju posvećuje pažnje zaštiti spomenika i objekata u Subotici?

Teško je na to generalno odgovoriti. Ipak je tu riječ o desetljećima i mislim da je svijest i struke, a i građana uznapredovala, te da možemo biti i zadovoljni i ponosni na to koliko smo i što smo očuvali i obnovili.

Kakvi su, po Vašem mišljenju, bili značaj i uloga Društva arhitekata Subotice i je li ovo udruženje ostvarilo neke značajnije rezultate?

Mislim da su i uloga i značaj bili veliki. Subotica je i onda, kao i sada, imala osamdesetak arhitekata i nekako se poklopilo da se mi otcijepimo od Društva inženjera i tehničara. Osnovali smo Društvo, nastojali smo pratiti pravilnike Saveza arhitekata Jugoslavije i da uvedemo načelo da se svi značajni objekti grade putem javnog natječaja. U tome smo i uspjeli i čini mi se da nam je posljednji takav projekt bila Velika terasa na Paliću sredinom osamdesetih godina prošloga stoljeća. Osim toga, uspjeli smo organizirati i posebnu sekciju: Društvo urbanista. Mislim da je to razdoblje bilo i vrlo kreativno i vrlo produktivno i da je mnogo obećavalo. Na žalost, ono je vremenom prestalo s radom, a ni sam ne znam najbolje koji su razlozi bili za to.

Stihovi KOJIH NEMA

Kada je do 1912. godine na Paliću završeno nekoliko značajnih objekata (a u Subotici istovremeno podignuta Gradska kuća), među tvorcima novog izgleda obale jezera stvorena je ideja o postavljanju spomen-česme, kojom će biti krunisan ovaj veliki posao u Banji. I to ne bilo kakve česme na brzinu napravljene, no objekta brižljivo planiranog mjesecima, o čemu su sačuvani dokumenti u Povijesnom arhivu. Zanimljive podatke iz istraživanja objavio je arhivist **László Magyar** u časopisu *Rukovet* (broj 1-2-3; 1996. godine). O značaju koji je u pripremi dan spomen-česmi na obali jezera, vidjelo se i iz naslova dokumenta za članove tadašnjeg Gradskog vijeća: »Ovjekovječenje obnove lječilišta Palić putem spomen-obelježja«.

Spomen-česmu projektirali su **Marcell Komor** i **Dezső Jakab**, autori i ostalih tada izgrađenih objekata, Vodotornja s tramvajskom postajom, Velike terase, Ženskog štranda i Muzičkog paviljona. Za kreaciju napisu na spomen-obilježju arhitekt **Gyula Váli**, jedan od važnih članova gradske komisije zadužene za poslove preuređenja Palića, nekoliko mjeseci vodi prepiske s poznatim književnikom **Dezsőom Kosztolányijem**, kao i **Istvánom Iványijem**, velikim istraživačem povijesti Subotice i autorom monografija. Dakle, sve se detaljno i kvalitetno planira.

Biranim riječima Kosztolányi predlaže stihove posvećene Paliću iz njegovog nešto ranije objavljenog romana *Jadi siromašnog djeteta*. I poslije mnogo vremena čitatelji se dive ovim Kosztolányijevim stihovima; tom čistom oduševljenju čudom prirode. No, njih nema na spomen-fontani koju danas vidimo! U originalnim napisima 1912. godine na prvom stupcu uklesani su (skraćeni, pa i, nažalost, izmijenjeni) Kosztolányijevi stihovi, na drugom Iványijevi (skraćeni) podaci, a na trećem tekst o zaslugama gradonačelnika **Károlya Biróa** za obnovu Palića. Između dva rata tekst je izmijenjen (sadrži povijesne podatke) i od onda je istovjetan na tri jezika.

Gradska proslava prije 250 godina

Za vrijeme SFRJ Dan grada Subotice bio je 10. listopada, dan kada je Subotica službeno oslobođena od okupacije mađarskih vojnih snaga. Na prvim višestranačkim izborima u Srbiji, u Skupštini općine Subotica većinu glasova je osvojila koalicija tada jedine mađarske stranke, Demokratskog saveza vojvođanskih Mađara i Demokratskog saveza Hrvata Vojvodine. Odmah nakon konstituiranja skupštine, pokrenuta je inicijativa da se promijeni datum proslave Dana grada, mada tada Subotica formalno-pravno nije bila priznata kao grad. Tako je 1. rujan postao službeni Dan grada. U Srbiji tada vladajuća Socijalistička partija Srbije, u našem gradu bila je u oporbi, i raznim, često apsurdnim lažnim optužbama, žestoko se protivila ovoj odluci i redovito su održavali »svoj Dan grada« 10. listopada, sa svečanim polaganjem vijenaca na Spomeniku na Trgu žrtava fašizma. U nastavku, ispričat ću zašto je 1. rujan postao Dan grada.

Detalj slike »Proglašenje privilegija«

Dugačak put do statusa grada

Nakon smrti cara i kralja **Karla III.** unutar carstva među Habsburgovcima izbio je rat za nasljedstvo. Naime, neki su se protivili odluci Karla III. da austrijski, a time i mađarski, dio carstva ostavi svojoj kćerki **Mariji Tereziji**. Nju je samo ugarsko plemstvo na Zemaljskom saboru u Požunu 1741. godine priznalo za legitimnu kraljicu pod uvjetom da prizna »zakon o reinkorporaciji«, to jest da prizna vlast Ugarskog Zemaljskog sabora (UZS) na cijeloj teritoriji Ugarskog kraljevstva. Tako je Ugarski sabor 1743. godine odlučio da se na teritoriju Bačke ukine vojna uprava. Kraljica nije željela da njeni vjerni militeri dođu pod vlast županije, te su iz tog razloga tri najveća vojna šanca dobila privilegij slobodne komorske varoši. Subotica je taj privilegij dobila već 1743. godine pod imenom Szent Mária. Petrovaradinski šanac je dobio najviši status grada, tj. postao je slobodni kraljevski grad s tri imena: Neoplanta, Neusatz, Új-vidék. Sombor je također 1748. godine dobio najviši status, prije svega zato što je postao sjedište Bač-bodroške županije. U kasnom feudalizmu, kakva je bila Habsburška monarhija, dva tipa naselja su potpadala pod izravnu feudalnu vlast vladara: slobodni kraljevski grad i slobodna komorska varoš. Oba tipa naselja su imala svoju samoupravu: magistrat, razlika je bila u plaćanju poreza. Slobodni kraljevski grad plaćao je godišnji porez na prihode kralju (census regius) budući je kralj sve zemlje u posjedu grada prepustio na upravljanje gradskom Magistratu. I vojni porez (contributio) komorski gradovi su porez na prihode plaćali i županiji, a bili su

dužni i prevoziti robu za potrebe županije. Gradovi su imali svoje prihode od pripadajuće zemlje, od poreza građana i od taksi na tržnicama i od rječnih prijelaza. Naravno, građanin je mogao biti samo onaj koji je imao određenu imovinu u gradu ili u okolini (salaši). Subotičani su 1764. prvi put (neuspješno) pokušali dobiti najviši status (županija i kraljevska komora bila je protiv). Drugi put su krenuli ozbiljnije u akciju 1775. godine. Sretna okolnost je bila ta što je kraljica ponovno ratovala u Bavarskoj, te joj je bilo potrebno novca. Subotičani su pristali na veliku sumu otkupa od 266.666 forinti i 40 krajcara. Ovu sumu su trebali isplatiti za šest godina, uz

6% godišnje kamate. Grad je kraljici (1778.) ponudio za potrebe ratovanja »pomoć« od 100 opremljenih konja i gotovinu od 5.000 zlatnih forinti, malo su podmitili vladaricu, koja je blagotvorno prihvatila darove i naredila kraljevskoj komori da izda najviši gradski privilegij Subotici, koja je sada preimenovana u Maria Theresiopolis. Privilegij je stigao u grad 22. svibnja 1779. godine. Poslije male proslave zaključana je u gradskoj kući do dolaska kraljevskog povjerenika. Narod je dobio samo deset bačvi vina.

Proslava privilegija

Kraljevski povjerenik, savjetnik u kraljevskoj komori **András Vlassics** je koncem kolovoza stigao u grad. Dobio je smještaj preko puta katedrale u izgradnji; pored je podignut i jedan obelisk visine od 11 metara na kojem je latinski pisala zahvalnica kraljici. Vlassics je predložio da proglašenje privilegija i proslava bude 1. rujna, što je Magistrat prihvatio. Tako je ujutro u 9 sati održana misa u Franjevačkoj crkvi, te je uz muziku i pucnjavu dokument o proglašenju iz stana povjerenika prenesen u Gradsku kuću. Tu su na jednom drvenom podijumu sjedili članovi Magistrata i Vlassics. Oko njih s isukanim mačevima stajala je gradska vojska (policija), u dvorištu Gradske kuće i na trgu skupilo se oko 12.000 ljudi, tvrdi **István Iványi** u svojoj monografiji. Privilegij od točke do točke glasno su objasnili na narodnom jeziku (tada se zvao dalmatinski). Potom su dužnosnici otišli na svečanu misu Te-deum; potom na veliku gozbu. Za narod je ispečen jedan vol na Roginoj bari. Prije pečenja, vola su uz muziku pratnju proveli kroz grad. Na glavnom trgu (zapravo tržnici) na jednoj drvenoj konstrukciji postavljeno je 50 bačvi s vinom (oko 2.686 – 2.830 litara), koje je curilo u kade ispod konstrukcije, »na veliki užitek naroda«. Tako se završio ovaj slavni dan, kaže Iványi, opisujući događaje (naravno, ja sam njega citirao).

Bajkoviti grad

Drugo lice SUBOTICE

Pod naslovom »Ovaj previđeni srpski bajkoviti grad je za vas«, američki portal *The Daily Beast* sredinom kolovoza tekuće godine objavio je jedan poduži članak u kome doslovce piše sljedeće: »Dok se mase turista laktaju da što bolje snime Gaudijeve zgrade u Barceloni, 140.000 srpskih žitelja živi u najbolje čuvanoj tajni na svijetu – vrhunskom djelu art-nouveau umjetnosti zvanom Subotica« (sic!). Uz kratak osvrt na povijest grada detaljno je opisano 12 najznamenitijih objekata u stilu art nouveau (secesije) kojima se diče Subotica i Palić, a posebna pažnja posvećena je Sinagogi, Gradskoj kući i Raichle palači i nazvane su »grumenima zlata na bisernoj ogrlici« (spominje se i Plava fontana, na našu sreću ne i Zelena).

Ova, bez sumnje, lijepa vijest nije naišla na neki veći odjek među našim sugrađanima – da li zbog onog već prozaičnog »znam ja nas, ... ti nas« ili zbog toga što nam više godi, a i lakše je, isključivo kritizirati i nipodaštavati sve što nas okružuje – prosudite sami. Činjenica je da oguglani na sve i svašta što nam se događalo i događa već doslovno desetljećima, ne primjećujemo da živimo u gradu koji je, vjerovali ili ne, usprkos svemu, uvršten čak u dvije turističke kulturne rute Vijeća Europe! Prva i vrlo značajna za naš grad je kulturna ruta posvećena specifičnom naslijeđu – arhitekturi secesije. Naime, Subotica je 25. siječnja 2013. postala član Europske mreže gradova secesije (u toj mreži je naravno i Barcelona – zato je i spominje *The Daily Beast*) i za pohvalu je da se ta vrijedna graditeljska baština obilato i uspješno koristi u turističkoj ponudi grada. Druga (bar za sada), za turizam našeg grada od neusporedivo manjeg značaja, je ruta po projektu ATRIUM ozvaničena u veljači 2014. (Architecture of Totalitarian Regimes of the XX. century In Urban Management – Arhitektura totalitarnih režima XX. vijeka u urbanim menadžmentima – čitaj: arhitektura socrealizma).

Ključna riječ navedenog članka je pridjev previđeni nastao od glagola »previđjeti« koji ima višestruko a poučno značenje: mi-moići, izostaviti, izbjeći, ne uzeti u obzir, ne iskoristiti. Kada jedan portal »preko bare« Suboticu naziva previđenim bajkovitim gradom po pitanju arhitektonske baštine, to nije samo kurtoazija. Čini mi se iskrenim, jer prosječnom Ameru-turistu nije problem doći do Europe. Ima se, može se. Europske metropole i turističke megadestinicije sve više kubure s problemom pretjerane navale turista – Barcelona, Venecija, Dubrovnik, pa čak i Pariz i

Amsterdam – donose posebne klauzule koliko i kada će ugoštiti »suvremene nomade«. Zbog toga su sve interesantnije još za široku masu neotkrivene destinacije – po mogućnosti manje sredine u kojima se ima naći i vidjeti nešto svojstveno, prepoznatljivo, neuniformirano. Nismo Barcelona, daleko od toga, ali tu se ipak kriju mogućnosti »bajkovitog grada«!

Međutim, da se vratimo na domaći teren. Da bismo unovčili ono što imamo, prvo trebamo to i cijeniti – kako ga mi sami ne bismo previđeli. A osnova je sljedeća: cijeni sebe pa će te cijeliti i drugi. Skloni smo samo pričati o svojoj baštini, ali je često ne vrijednujemo i cijenimo adekvatno. Prije će »onaj sa strane« uvidjeti da ovaj grad ima što pokazati svijetu nego mi sami. Za vrijednosti koje imamo ne činimo dovoljno: radi li se o već poslovnoj zapuštenosti grada na što smo se nažalost već privikli ili o već uvriježenim ustaljenim pričama i izgovorima koji baš uvijek i ne piju vodu kao što su da ništa ne zavisi od nas, jer se sve

rješava »tamo negdje gore«, »nema se novca«, »nije to baš tako značajno, jer u Pešti, Zagrebu, Beogradu... (sami dopunite niz iz okruženja) ima mnogo značajnijih građevina od naših (točno) i nema smisla zašto bismo se mi tu nešto nametali« (neprihvatljivo) ili je problem u malodušnosti, nepoznavanju naših vrijednosti, nedostatku većeg samopoštovanja, odnosno nepoštovanja i omalovažavanja naslijeđenog, na isto mu dođe. Kada nas već drugi hvale, nemojmo dozvoliti da sami sebe previđamo! Ne stidimo se Subotice, kakva je da je – naša je i vrijedi!

A. D.

Obilježen Dan grada

Trodnevna proslava

Prije 240 godina, 1. rujna 1779., Subotica je dobila status slobodnog kraljevskog grada, što je i ove godine proslavljeno raznolikim kulturnim, umjetničkim, zabavnim i sportskim programom.

Na svečanoj sjednici Skupštine grada, koja je održana 31. kolovoza, gradonačelnik **Bogdan Laban** rekao je kako je u Suboticu protekle tri godine uloženo 2,8 milijardi dinara te da je u planu do kraja godine završiti »Ipsilon krak« Koridora 10, a sljedeće godine zgradu Narodnog kazališta kao i da će započeti obnova Opće bolnice, Gradskog stadiona i Zelene fontane.

Na sjednici je dodijeljeno zvanje *Počasni građanin*, posthumno književniku **Danilu Kišu** i priznanje *Pro urbe*, koje je uručeno defektologinji **Danijeli Andrašić**, ravnatelju Doma za učenike **Róbertu Đivanoviću** i profesoru **Józsefu Nyer-su**.

Središnji trodnevni glazbeno-zabavni program održan je na velikoj pozornici na Trgu slobode 30. i 31. kolovoza, te 1. rujna. Koncerte su održali Subotički tamburaški orkestar, **Nataša Bekvalac** i Subotički simfonijski orkestar. Tijekom manifestacije na više lokacija u gradu su priređene filmske projekcije i izložbe, a na maloj pozornici na trgu predstavio se veliki broj udruženja te obrazovnih i kulturnih ustanova. Organiziran je i treći *Subotički polumaraton* na kojemu je bilo najviše sudionika do sada, preko 1500.

Na Dan grada rođeno je pet beba, koje je gradonačelnik posjetio u Općoj bolnici te im odnio prigodne darove.

Za ovogodišnji program proslave Dana grada lokalna samuprava izdvojila je 3,4 milijuna dinara.

Priredila J. D. B.

Marin Piuković, predsjednik Mladeži DSHV-a

Najveći izazov je animiranje mladih!

Želimo ići progresivno naprijed, rame uz rame s Europom, pratiti trendove i biti moderna stranka koja u svojim redovima ima mlade i obrazovane ljude na kojima nam mnogi mogu zavidjeti * Živimo u demokratskom društvu, u kojemu su Hrvati legitiman narod koji je slobodan iznositi svoje mišljenje

Student ekonomije iz Subotice **Marin Piuković** izabran je protekloga mjeseca za novoga predsjednika Mladeži Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. S ovim višegodišnjim aktivistom u hrvatskoj zajednici razgovarali smo o planovima i izazovima Mladeži u narednom razdoblju, o mladima i politici, o predstojećim parlamentarnim izborima te o tome kako je biti istaknuti Hrvat u Subotici.

Prije Piukovića dužnost predsjednika u dva mandata obnašao je **Mladen Petreš** iz Tavankuta.

Što Vas je privuklo na angažman u politici, odnosno DSHV-u?

Aktivizam u hrvatskoj zajednici sam započeo još u ranoj mladosti. Skoro deset godina aktivno sudjelujem u folkloru, a od djetinjstva sam uključen u *Dužijancu*. Moram napomenuti da redovno posjećujem događaje koje organizira hrvatska zajednica. Prije četiri godine, točnije 2015. odlučio sam se da i ja dam veći dopri-

nos zajednici kojoj pripadam i tada sam se uključio u rad Mladeži DSHV-a.

Kada ste izabrani za predsjednika Mladeži, iznijeli ste novi plan rada. Koje su njegove karakteristike?

U našem narodu je običaj reći »pusti ga, mlad je«, a ja bih ovu izreku opravdao samo u smislu da puste nas mlade da se i naš glas čuje. Želimo ići progresivno naprijed, rame uz rame s Europom, pratiti trendove i biti moderna stranka koja u svojim redovima ima mlade i obrazovane ljude na kojima nam mnogi mogu zavidjeti. Iako smo svi većinom studenti, a mnogi i odlaze u druge gradove, druge države radi stjecanja kvalitetnijeg obrazovanja, to ne treba i ne smije biti razlog za pasivnost. Naprotiv, treba sva stečana znanja usmjeriti na dobrobit šire zajednice, na dobrobit našeg naroda. Svjesni smo problema s kojima se susreću svi mladi u Srbiji, a to je težak put do zaposlenja, s tim da je mladom Hrvatima koji se ne stide svojih korijena još i teže... To nas ne smije deprimirati, štoviše, mora

nam biti motiv da budemo na ponos našoj zajednici da prednjačimo u dobrom, ističemo se po kvalitetama.

Među planovima za buduću rad ističem razvijanje svijesti o potrebi društvenog aktivizma mladih, koordinaciju s vodstvom i podržavanje rada stranke, dobre komunikacijske veze s područnicama i mjesnim organizacijama, međusobno umrežavanje, surađivanje i gradnju zajedništva. Važno nam je i povezivanje s matičnom domovinom, političkim strankama slične provenijencije i organiziranje grupnih posjeta Hrvatskoj.

Što smatrate da Vam je najveći izazov u ovom mandatnom razdoblju?

Izazova ima mnogo, ali dakako izdvojio bih jedan, a to je animiranje mladih. Mlada osoba danas ima mnoštvo izbora, sadržaja i mogućnosti. Na nama je veliki zadatak da oko nas održimo broj ljudi koji je sada i svakako privučemo još mnogo njih. To nije lako, jer kao što znamo mladi mahom odlaze trbuhom za kruhom, a raditi nešto za što nema plaće danas nije »in«. Naš je zadatak pružiti svima mogućnost za samoostvarivanje i svakome tko želi dati mogućnost da se dokaže. Dodao bih još par izazova: uključivanje mladih u društveni život hrvatske zajednice, uključivanje u rad institucija te poboljšanje komunikacije s povjerenicima za mlade pri Subotičkoj i Srijemskoj biskupiji, kao i suradnja s povjerenstvom za mlade Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Jesu li mladi Hrvati iz svih dijelova Vojvodine prepoznali Mladež kao tijelo unutar stranke preko kojega mogu djelovati?

Svakako! Mladež DSHV-a nije centralizirana samo na Suboticu. Članstvo u Mladeži čine mladi iz svih dijelova Vojvodine – od Slankamena, Petrovaradina, preko Vajske, Plavne do Monoštora. Mladi su se već samoinicijativno javili i iznijeli zainteresiranost za rad i angažman u stranci.

Kakav je odziv bio na proštenju na Hrvatskome Majuru koje ste organizirali protekloga vikenda? Zašto je mladima ono značajno?

Kao i prijašnjih godina, odziv je bio i više nego dobar. Ovaj običaj je naslijeđen i, ako tako smijem reći, postao je navika. Svake prve nedjelje u rujnu mladi se okupe oko Gabričeva križa i ondje u zajedništvu sudjeluju u svetj misu.

Što vam je sljedeći događaj koji ćete organizirati?

Prva veća akcija koja će uslijediti je seminar, na kojemu će mladi imati priliku upoznati se s čelnicima naše zajednice, vidjeti modele po kojima funkcionira sustav i dakako čuti u koje segmente djelovanja se mogu uključiti.

Tijekom prošlogodišnje izborne kampanje za HNV Mladež DSHV-a se pokazala od izuzetnog značaja za listu koju je podupirala ova stranka. Vidite li snagu da isto tako doprinesete i na parlamentarnim izborima sljedeće godine?

Predsjednik **Tomislav Žigmanov** je formirao tim, tim mladih, informatički pismenih ljudi koji su pokazali spremnost za izazov koji se očekivao od nas. Komunikacija i koordinacija je bila na najvišem nivou i na kraju trud svih nas se isplatio. Pošto sustav već postoji, struktura je stabilna, siguran sam da ćemo uspjeti iznijeti i parlamentarne izbore.

Vaš predsjednik stranke Tomislav Žigmanov je u posljednje vrijeme često napadan i vrijeđan putem medija. Kako to utječe na Vas? Osjećate li se slobodnim iznijeti svoje stavove i biti prepoznat kao Hrvat u Subotici?

Predsjednik Žigmanov i ja imamo odličnu suradnju i komunikaciju na dnevnom nivou. Živimo u demokratskom društvu, u kojemu su Hrvati legitiman narod koji je slobodan iznositi svoje mišljenje. Napadi na predsjednika stranke Žigmanova su klasično medijsko spinovanje i kao takvi nisu vrijedni pomena...

J. D. B.

Radionice za mlade iz Srbije i Hrvatske o naslijeđu ratne prošlosti

Centar za razvoj demokratskog društva *Europolis* poziva mlade s područja AP Vojvodine da se prijave za sudjelovanje na radionicama u Novom Sadu i Vukovaru na temu naslijeđa ratne prošlosti.

Radionice se organiziraju u okviru projekta »Odgovorni prema prošlosti, odgovorni prema budućnosti« koji Centar za razvoj demokratskog društva *Europolis* iz Novog Sada, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka i Centar za podršku i razvoj civilnog društva *Delfin* iz Pakraca realiziraju u okviru projekta »Aktivizam civilnog sektora za pomirenje u regionu bivše Jugoslavije – Podrška REKOM-u«. Radionice o naslijeđu ratne prošlosti su namijenjene mladima između 18 i 30 godina s područja Vojvodine koji studiraju na fakultetima društveno-humanističkog usmjerenja ili su aktivni u organizacijama civilnog društva i političkim partijama.

Cilj ovih radionica jest da mladima pruže mogućnost izraziti svoje mišljenje o načinima prevladavanja posljedica ratnih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije.

Prva radionica će biti organizirana u vidu fokus grupe i bit će održana u Novom Sadu u srijedu, 11. rujna, od 12 do 14 sati.

Druga radionica bit će održana u Vukovaru 17. rujna. Na radio-

nici u Vukovaru će se mladima iz Srbije pridružiti i grupa vršnjaka iz Hrvatske.

Sudjelovanje na radionicama je besplatno. Organizator snosi sve troškove posjeta, prijevoza i hrane.

Prijavljivanje se vrši putem kratkog prijavnog formulara koji se nalazi na ovom linku. Rok za prijavu je ponedjeljak, 9. rujna do 20 sati. Odabrani kandidati će biti obaviješteni također u ponedjeljak, 9. rujna.

Sutra otvorenje spomenika Đuri Stantiću

Sutra, 7. rujna, na prostoru ispred nekadašnje Ćurine mijane (ćošak Ulice Maksima Gorkog i Beogradskog puta) bit će otvoren spomenik subotičkom atletičaru **Đuri Stantiću** (1878. – 1918.).

Đuro Stantić bio je 1901. svjetski prvak u brzom hodanju na 75 kilometara u Berlinu, a pet godina kasnije, 1906., u povodu deset godina od održavanja obnovljenih Olimpijskih igara, u Ateni je pobijedio u brzom hodanju na 3.000 metara.

Spomenik, u prirodnoj veličini, izradio je palički kipar **Franjo Mačković** na inicijativu praunuke sestre Đure Stantića, umirovljene učiteljice **Nade Kozarić**.

Z. R.

U tijeku žetva i berba proljetnih usjeva

Dobra cijena nedostižna želja ratara

Ne može ispod 40 dinara biti cijena suncokreta. Sve ispod toga je za nas proizvođače gubitak, smatra József Nagy * Minimalna cijena soje trebala bi biti 45 dinara, a za neku zaradu i 50 dinara. Priča se da će kukuruz biti 14 dinara, što je jako malo i mi se tu nikako ne možemo uklopiti. Mislim da bi kukuruz trebao biti najmanje 18-19 dinara po kilogramu, kaže Alen Firanj

Žetva suncokreta ovih dana je završena, a ono što je obilježilo ovogodišnju kampanju je niska otkupna cijena, kao i podatak da je suncokreta bilo zasijano tek oko 220.000 hektara. Početkom rujna počela je i žetva soje i vađenje šećerne repe.

Suncokret u minusu

U atarima Sombora i okolnih sela suncokret se sve manje sije, a u toj proizvodnji istrajavaju još samo proizvođači na gornjem terenu, odnosno u atarima Lemeša, Stanišića i Aleksa Šantića. Prosječan rod bio je između 3 i 3,5 tona po hektaru. I dok ratari prinosom i mogu biti zadovoljni, cijena je to što im i ove jeseni zadaje glavobolju, jer ponuda velikih otkupljivača od 29,5 dinara po kilogramu nije obradovala proizvođače. I ne samo da je cijena deprimirala ratare, već su uz to cjenik za otkup ovogodiš-

njeg roda dobili tek kada su kombajni uveliko bili u njivama, što znači da su suncokret predavali blanko, bez poznate otkupne cijene.

»Ne može ispod 40 dinara biti cijena suncokreta. Sve ispod toga je za nas proizvođače gubitak. Zato sam ja i odustao od sjetve suncokreta. I ne samo ja. Mnogi proizvođači su, baš zbog niske cijene koja godinama prati ovu uljaricu, suncokret izbacili iz svoje sjetvene strukture«, kaže poljoprivrednik iz Lemeša **József Nagy**.

A sunovrat cijene suncokreta krenuo je od 2013. godine. Tada su ratari za ovu uljaricu dobivali 55 dinara po kilogramu. Samo godinu dana poslije ona je pala na 24 dinara, a narednih nekoliko godina kretala se između 30 i 32 dinara. I kako je padala cijena suncokreta, tako su se smanjivale i zasijane površine, pa je proljetos posijano 220.000 hektara, što je za 20.000 hektara manje nego prošle godine. »Kod suncokreta je problem što mi

Tjedan u Somboru

Česmovaća

Da dobar dio stanovnika Sombora (onih u selima) sa svakom čašom popijene vode iz svojih pipa popije i popriličnu količinu arsena više i nije vijest.

Ne zato što je naprasno znanost otkrila da arsen nije otrovan već pro-

sto zbog toga što ta priča s arsenom u somborskoj vodi toliko dugo traje da se na to više nitko ni ne obazire. Pa ni oni koji sa svakim gutljajem vode unesu i nešto otrova u svoje tijelo. Postao je taj arsen nekako dio svakidašnjeg života. Tu je, i što se sada tu može.

A onda je ovih dana stigla nova vijest. Opet o vodi, ali ovoga puta ne samo o somborskoj već i o vodi koju piju i oni u široj okolini Sombora, ili jednostavnije rečeno u zapadnoj Bačkoj. A rezultati porazni, jer je u regiji zapadne Bačke od 3.188 analiziranih uzoraka vode čak 41,5 posto bilo neispravnih. I nisu to neke paušalne ocjene već rezultati koje je objavio Institut za javno zdravlje *Batut*. Ako ćemo priču svesti na Sombor, onda su postotci nešto bolji, jer je 19,6 posto analiziranih uzoraka bilo mikrobiološki neispravno. Ali, riječ je o vodi i svaki postotak neispravnosti razlog je za brigu, a naročito kada ta brojka dostigne skoro 20 posto. I još rečenica-dvije o našim susjedima. U Apatinu je mikrobiološki neispravno bilo 6,7 posto uzoraka, ali je zato u Kuli čak 97,7 posto vode fizičko-kemijski i 13,7 posto mikrobiološki neispravno. Ipak, i pored tih rezultata bježi im Bač, gdje je 100 posto analiziranih uzoraka vode fizičko-kemijski neispravno i kao da to nije dovoljno. Uz to je i 77 posto uzoraka s mikrobiološkom neispravnošću.

Kao i u slučaju somborskog arsena, neće ovi rezultati natjerati nikoga da umjesto iz pipe vodu toči iz tvornički zatvorene boce. Niti će itko koliko sutra zbog česmovaće zaraditi kakvu crijevnu infekciju ili nešto slično. Prosto ti rezultati pokazuju kolika su odstupanja od maksimalnih koncentracija dozvoljenih Pravilnikom. A zašto baš u tim granicama, ima razloga. I onda ona čaša-dvije takve vode pomnožena sa sedam dana, s 52 tjedna, s nekoliko godina, nekoliko desetljeća, nije tek bezazlena česmovaća kojom gasimo žeđ.

Z. V.

proizvođači nemamo uvjeta za čuvanje. Dakle, odmah s njiva rod predajemo otkupljivačima», kaže poljoprivrednik iz Aleksa Šantića **Žarko Vlanić**.

I čekaju onda ratari da saznaju po kojoj cijeni će im rod biti plaćen. A to čekanje obično potraje nekoliko tjedana uz izgovor da se čeka formiranje cijene suncokreta na svjetskom tržištu. Ukrajina i Rusija su najveći proizvođači, a kako kod njih usjevi sazrijevaju kasnije, domaći ratari čekaju da se završi žetva suncokreta u tim zemljama i tek tada se pravi račun za isplatu domaćeg roda. I ove godine taj račun na štetu je onih koji proizvode.

Soja podbacila

Početak rujna počela je i žetva soje iz najranijih grupa zrenja. Iako se za ovo ljeto ne može reći da je bilo sušno, za soju ipak nije bilo dovoljno kiše, a najveći je problem što dovoljno oborina nije bilo u najznačajnijim fazama razvoja soje.

»Travanj i svibanj bili su sušni, a onda su došle jake vrućine. Zato na stabljikama soje skoro i da nema mahuna s četiri zrna, a i razmak između mahuna je veći nego obično«, kaže **Joakim Dudaš**, poljoprivrednik iz Ruskog Krstura.

»Za razvoj soje jako je bitan i posljednji mjesec pred žetvu, a ni tada za soju nije bilo dosta padalina. Sve to utjecat će da prinos soje bude na nivou prosječnog roda, što znači da se prošla, rekordna, godina neće ponoviti«, kaže savjetodavac u PSS Sombor **Jelena Ivan**.

»Minimalna cijena soje trebala bi biti 45 dinara, a za neku zaradu i 50 dinara. Priča se da će kukuruz biti 14 dinara što je jako malo i mi se tu nikako ne možemo uklopiti. Mislim da bi kukuruz trebao biti najmanje 18-19 dinara po kilogramu«, kaže poljoprivrednik iz salaša Nenadić **Alen Firanj**.

Ono što je realnost jest cijena soje od 35 do 37 dinara, što je na nivou prošlogodišnjih otkupnih cijena. Trgovcima i prerađivačima na ruku ide to što zaliha ima dosta, pa soja neće biti tražena roba, što za posljedicu ima cijenu koja je ostala na nivou lanjskog otkupa. Zaliha ima i kod kukuruza, a očekuje se i dobar rod ove jeseni, pa će i cijena kukuruza biti niska. Procjenjuje se oko 13,5 dinara za kilogram.

Z. V.

Svečano proslavljene obljetnice Hrvatske čitaonice *Fischer*

Objedinjena proslava

Tijekom programa ljubav ka stvaralaštvu odisala je u svemu predstavljenom: poeziji, izložbi, glazbi, dječjim igrama, starim običajima i naravno gurmanlucima

Kao i svake godine, posljednje subote u kolovozu Hrvatska čitaonica *Fischer* imala je svoju proslavu, ovoga puta objedinjenu s proslavom drugog rođendana Literarne sekcije. U prelijepom dvorištu crkve Presvetog Trojstva u Surčinu gosti su mogli uživati u čarima pripreme gulaša u kotlićima s petoricom kuhara, ili promatrati dječje igre i navijati, ili pak uživati u izložbi kreativne sekcije koja je ovoga puta odisala mirisom i bojama lavande ili se slikati kraj plasta sijena i bala slame u društvu strašila. Tijekom programa ljubav ka stvaralaštvu odisala je u svemu predstavljenom: poeziji, izložbi, glazbi, dječjim igrama, starim običajima i naravno gurmanlucima.

Rad sekcija su predstavili njihovi voditelji: literarnu sekciju – **Irena Maja Obradović**, kreativnu – **Veronika Živanović**, o glazbenoj sekciji kroz pjesmu je govorio njen voditelj **Josip Crljen** a program je vodila članica udruge **Lela Stošić**.

Program su započela djeca koja su prikazala dio povijesti Hrvata u Surčinu. Njihova spontanost pobrala je posebne simpatije publike. Grupa žena je prikazala igru s natpjevavanjem koju su sve do sedamdesetih godina 20. stoljeća igrali mladi ispred crkve.

Predsjednica Udruge **Katica Naglić** ovom prigodom je uručila zahvalnice za potporu koju su udruzi davale hrvatske i lokalne institucije i pojedinci, posebno jedan od osnivača – surčinski župnik **Marko Kljajić**. Prigodom podjele zahvalnica predstavljene su dvije novouradene narodne nošnje. Žene odjevene u vezenu narodnu nošnju, **Lela Tepavac** i **Verica Volarić**, predavale su zahvalnice. Nošnja je urađena po jedinom sačuvanom uzorku s početka 20. stoljeća koju je tada nosila **Katica Flanjak** udana **Spišić**. Nošnja je urađena od bijelog lanenog platna s vezanim nacionalnim motivima (ovo je dio

 Irena Maja Obradović

 Lela Stošić, Verica Volarić, Katica Naglić, Marko Kljajić i Saša Lozančić

Katica Naglič, Katarina Čeliković, Darko Sarić Lukendić,
Gordan Bakota, Steva Šuša i Marko Kljajić

Širom Vojvodine

nošnji koje je Udruga uradila u Subotici uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske početkom ove godine).

Proslavi su prisustvovali veleposlanik Hrvatske u Srbiji **Gordan Bakota**, predsjednik Općine Surčin **Stevan Šuša**, stručna suradnica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković**, član izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća zadužen za kulturu **Darko Sarić Lukendić**, zemunski dekan preč. **Jozo Duspara**, predstavnici udruga HKPD-a **HKPD-a Jelačić** iz Petrovaradina, **HKPD-a Matija Gubec** iz Rume, **HZH-a Ilija Okrugić** iz Zemuna, **HKPD-a Tomislav** iz Golubinaca, župe Sv. Mauricija iz Starčeva kao i mnogi članovi i prijatelji udruge.

Proslavu su propratili i RTV2 i TV MAG. Proslava je realizirana uz financijsku potporu Općine Surčin.

K. N.

Priprema gulaša

U novim nošnjama

Djeca su čitala ulomke iz knjige »Surčin kroz povijest«

Program profesionalne orijentacije u Benkovcu

Gdje sutra i što poslije?

U programu profesionalne orijentacije sudjelovalo je 20 polaznika, koji su osim testiranja i brojnih radionica imali i zabavni sadržaj * Tijekom boravka u Benkovcu razgovaralo se o svim čimbenicima koji bi mogli utjecati na budući izbor škole, te o njihovom doprinosu hrvatskoj zajednici

Program profesionalne orijentacije *Gdje poći sutra?* i ove je godine okupio buduće male i velike maturante. Učenici hrvatskih odjela iz Vojvodine u organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća i udruga *Naša djeca* i *Stopa* od 24. do 31. kolovoza boravili su u selu Bruška pokraj Benkovca u Hrvatskoj.

Poziv je bio upućen svim učenicima sedmih, odnosno trećih razreda srednje škole, a na njega se odazvalo šesnaestero budućih malih maturanata, odnosno učenika osmog razreda osnovne škole i četvero budućih velikih maturanta, tj. učenika koji su četvrti razred srednje škole, a pohađali su bar jedna ciklus obrazovanja na hrvatskom jeziku. Tako su se na program javili učenici iz Subotice, Đurđina, te učenici iz Berega koji pohađaju predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture.

Radionice

Ove godine program je započeo testiranjem u Hrvatskom nacionalnom vijeću, a rađeni su testovi sposobnosti (verbalno, numeričko, apstraktno i mehaničko rasuđivanje, test perceptivne brzine, prostornih odnosa, gramatike i pravopisa), test profesionalnih interesa, a srednjoškolci su imali i test ličnosti. Rezultate su ponijeli u Brušku, te ih nadopunili brojnim radionicama: *Moj dosadašnji put*, *Linija života*, *Obitelj*, *Moj poziv*, *Božji plan za moj put*, *Ja za 10 godina...*

Program su vodile predsjednica HNV-a i psihologinja **Jasna Vojnić**, te predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje i pedagoginja **Margareta Uršal**, te svećenik vlč. **Vinko Cvijin** i učiteljica **Sonja Konkolić**.

Po riječima Jasne Vojnić, tijekom boravka u Benkovcu razgovaralo se o svim čimbenicima koji bi mogli utjecati na budući izbor škole, te o njihovom doprinosu hrvatskoj zajednici i koliko je važno doprinositi svojim talentima. Također, Vojnić je rekla kako

je sve uklopljeno u listu želja, koja nije konačna, nego je ovim programom otvorena za promišljanje o budućem upisu srednje škole, odnosno fakulteta. Osim navedenoga, program ima za cilj i rad na osobnom izgrađivanju polaznika, boljem međusobnom upoznavanju i jačanju njihova zajedništva.

Izleti, kupanje, zabava

Osim radionica i svakodnevne svete mise u sjedištu programa u Bruškoj, polaznici su imali i organizirane izlete koje su pomogli Grad Benkovac, Zadarska županija i Grad Biograd na Moru. Prostor u kom su polaznici i voditelji boravili osigurala je Zadarska nadbiskupija, odnosno župa Benkovac. S obzirom na to da su testiranja odrađena u Subotici, bilo je prostora i za zanimljive sadržaje, te su tako sudionici ovoga projekta obišli Grad Zadar sa stručnim vodičem, Fun park *Mirnovac* u Biogradu na Moru, kupali se na plaži u Pakoštanima i na Murteru.

»Djeca u osnovnoj školi često nisu svjesna važnosti profesionalne orijentacije i zbog toga nastojimo činiti ovaj program privlačnim. Sigurna sam da će tek za godinu dana ili još kasnije uvidjeti vrijednost i važnosti da su u jednom sveobuhvatnom portfoliju dobili grafikone svojih sposobnosti, interesa i crta ličnosti, koji će im sigurno pomoći u promišljanju na svom profesionalnom putu. Ako ništa drugo, nekada će se sjetiti svih poruka

koje su im rekli oni koji su s njima provodili radionice«, kaže Jasna Vojnić.

Dojmovi

»Svako putovanje je jedno novo iskustvo, te je tako bilo i ovo. U Benkovac sam otišla prvenstveno kako bih upoznala svoje interese i sposobnosti, te tako mogla donijeti što bolju odluku koju srednju školu upisati. Jasno je da mi je bilo bitno i družiti se s prijateljicama. Vrijedno smo radili na radionicama koje su nam predstavljene na zanimljiv način. Posjetili smo Zadar i Biograd na Moru, te smo ujedno i imali priliku upoznati se s ovim gradovima. Kupali smo se u Zadru, Pakoštanima i na Murteru, a posjetili smo i Fun park, gdje je bilo najzanimljivije. Ovo putovanje mi je donijelo nova iskustva i nezaboravne trenutke s prijateljima. Uz savjete animatora i prijatelja odlučila sam što ću upisati i stoga mi je ovo putovanje jako dragocjeno«, kaže **Marija Milodanović**, učenica 8. razreda OŠ *Vladimir Nazor* iz Đurđina.

Lucija Ivanković Radaković je učenica četvrtog razreda srednje Medicinske škole, smjer medicinska sestra-tehničar u Subotici i planira upisati Medicinski fakultet u Zagrebu.

»Bilo je ovo jedno izuzetno iskustvo. U početku sam bila malo skeptična prema smještaju, društvu, ali kako su dani prolazili bilo mi je sve bolje. Svi smo bili zajedno, družili se i smijali. Mjesto je odlično za razmišljanje i upoznavanje samoga sebe, jer si okružen prirodom i odvojen od svega. Testiranja su mi prije svega otvorila oči, te sam upoznala neke svoje sposobnosti i osobine za koje nikad nisam mislila da ih imam. I prije ovoga programa sam znala što želim upisati dalje i ta želja je i sada prisutna. Otkrila sam i neke nove fakultete za koje nisam znala da postoje, te tako ako ne uspijem ono što želim, ovim programom i razgovorima su mi se otvorile i druge mogućnosti.«

Ž. V.

Chaplinovi filmovi uz Zagrebačku filharmoniju

Kultno i spektakularno

Likovi **Charliea Chaplina**, toga nezaboravnog prijatelja malenih, ali i hrabroga borca protiv nadmoći prosječnosti i nemilosrdne sile, ostavili su neponovljiv dojam koliko je korisno prisjetiti se poruka koje je putem filma ostavio ovaj legendarni glumac, redatelj i producent još prije stotinjak godina. Njegovi filmovi *The Kid* (Mališan) i *Dog's Life* (Pasji život) prikaza-

maestra **Krešimira Batinića**. Podsjećanje na razliku između ondašnjega humora definiranog Chaplinovom glumom i onoga što komedijom nazivamo danas, te ugoda koju nudi uzbudljivo praćenje glazbenoga izvođenja koje se gleda istovremeno s gledanjem scena ovih filmova bili su samo neki od dojmova publike. Činjenica da je koncert održan u zatvorenom prostoru, a ne na otvorenom, u Parku prisajedinjenja, kako je bilo planirano, nije umanjila radost upijanja nota zagrebačkih majstora. Svaki novi javni glazbeni doživljaj, a ovaj je s pravom najavljivani spektaklom, navikava Novosađane i njihove goste na ljepotu i nadmoć umjetničkoga izričaja nad prosječnošću i opterećenostima svakidašnjice.

Dragana Milošević, pokrajinska tajnica za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama, u prijemu koji je za ugledni glazbeni ansambl i njegovog ravnatelja **Mirka Bohu** priređen u zgradi Pokrajinske vlade, naglasila je da vidi zajednički cilj u zajedničkom kreiranju kulture. Izrazila je osobitu radost što su pridruženi članovi Zagrebačke filharmonije bili i flautistica **Sonja Antunić**, pijanistica **Rita Kinka** i članice kvarteta *TAJJ*.

Ovaj glazbeni događaj, jedno od tri izvođenja spomenutih filmova i glazbe koji su uslijedili narednih dana u Novom Sadu, dio je projekta *Filmharmonija*, koji zajedno provode Zagrebačka filharmonija i Muzička omladina Novog Sada uz sufinanciranje Europske unije, odnosno IPA Interreg programa prekogranične

suranije Hrvatska-Srbija. Ista izvođenja publika će imati prilike vidjeti u Iloku, a iduće godine u Subotici i Vukovaru.

M. Tucakov

ni su brojnoj publici u novosadskoj sinagogi 3. rujna, a filmske scene iz 1918., odnosno 1921. godine praćene su spektakularnim muziciranjem Zagrebačke filharmonije pod ravnanjem

Seminar izrade ženskih oglavlja donje Bačke

BAČ – U organizaciji UG-a *Tragovi Šokaca iz Bača*, a u sklopu projekta VII. *Žensko tradicijsko češljanje i izrada oglavlja*, od četvrtka, 5. rujna, do nedjelje, 7. rujna, bit će održan Seminar izrade ženskih oglavlja donje Bačke. Seminar obuhvaća izradu ženskih oglavlja koja su se nosila tijekom XX. stoljeća u naseljima Bač, Vajska, Bođani i Plavna. Od oglavlja izrađivat će se: široka pletenica s nakudranim čelom, češljanje u okruglo – copovi s češljicama i brenovanim čelom, svečani mladenkin starovirski vinac, brundžuk, zavijanje u konđu i zlatni vinac, povezivanje marame na konđu.

Organizator će osigurati potreban materijal, te će izrađeni predmeti ostati u vlasništvu UG-a *Tragovi Šokaca*. Sudionici koji se prijavljuju mogu sudjelovati u više radionica, vodeći računa

da za neka oglavlja treba više sati. Sudionici će biti raspodijeljeni po grupama. Za zavijanje u konđu i povezivanje marame organizator osigurava modele. Seminar će biti održan u etno kući *Didina kuća*, a bit će završen prezentacijom urađenoga uz kulturno-umjetnički program u *Didinoj kući*. Kotizacija za polaznike seminara za 5. i 6. rujna je 1.600 dinara ili 100 kuna.

Zainteresirani se mogu javiti udruzi *Tragovi Šokaca iz Bača* radi detaljnog uputstva. Kontakt telefon je: 063/105-25-12.

Upis novih članova u HKC Bunjevačko kolo

SUBOTICA – Početkom i ove školske godine, folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* vrši upis novih članova! Zainteresirani se mogu javiti svakim radnim danom od 19 sati u prostorije Centra (Preradovićeve 4) u Subotici.

Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini

Jubilarni deseti put

hrvatske kulturne filmske baštine. Prikaz filmova naše nacionalne kulture je bit Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini.»

Na početku ovogodišnjeg Ciklusa hrvatskog filma prikazan je njegov dokumentarni film *Dužijanca* kojega ga je 2017. snimila ekipa HRT-a u Subotici. Film je tematski obuhvatio segmente obilježavanja programa *Dužijance* od Blagoslova žita, *Takmičenja risara* te središnje proslave *Dužijance*. U trajanju od 50 minuta film donosi priču o nastanku *Dužijance*, njenom razvitku, opstanku i organiziranju kao obiteljske proslave te kao javne crkvene i gradske manifestacije. Odlukom međunarodnog žirija 21. Međunarodnog festivala turističkog filma *ITF CRO* dokumentarni film *Dužijanca* proglašen je najboljim filmom u kategoriji do 60 minuta.

I. D.

Ovogodišnji, inače deseti po redu, Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini započeo je u nedjelju, 1. rujna, na ljetnoj terasi Etnosalaša *Balažević* u Donjem Tavankutu. **Branko Ištvančić**, redatelj iz Zagreba, a rodom iz Tavankuta, pokušava svojim sunarodnjacima u Vojvodini nadomjestiti ono što oni ne mogu vidjeti često u kinima, pa ni na televiziji: dokumentarne, dječje, te igrane filmove hrvatskih redatelja. Tim povodom Ištvančić je izjavio:

»Evo započeli smo deseti jubilarni Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini s *Dužijancom*, dok ubrzo ove jeseni planiramo nastavak Ciklusa hrvatskog filma, kada se planira prikazati nekoliko dokumentarnih, dječjih, pa i igranih filmova kako u Subotici i Tavankutu, ali i u drugim mjestima. Želio bih napomenuti da je organiziranje Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini važno za promociju hrvatske kulture, a želja mi je da pokušam nadomjestiti ono što je deficitarno, a to je prikazivanje onih filmova koji se ne mogu vidjeti na televiziji, na youtubeu, koji su dio

Radionice o pravima manjina kroz zakone i praksu EU

Udruga građana *Inovativna mreža* je 30. kolovoza provodila radionice u okviru provedbe projekta *Bogatstvo različitosti – živjeti zajedno*. Projekt je dobio potporu Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

U okviru projekta goste iz Hrvatske su domaćini ugostili na Etno salašu *Balažević* u Donjem Tavankutu. Radionice su bile orijentirane na prikaz osnovnih zakonskih dokumenata Europske unije fokusiranih na temeljna ljudska prava i slobode, kao i na prava manjina. Prikazan je put razvoja pravne znanosti kroz historijsku prizmu sve do specifičnosti međunarodnih ugovora, njihove provedbe te učinkovitih pravnih sredstava i temeljnih načela. Prezentirani su i *case studies* kroz praksu Europskog suda za ljudska prava.

Izložba Ivana Šeremeta u galeriji Dr. Vinko Perčić

Veselje i melankolija: umjetnost između pakla i raja

U sklopu proslave Dana grada Subotica, u Galeriji Dr. Vinko Perčić otvorena je izložba *Jučer, danas, sutra* autora **Ivana Šeremeta** iz Slavonskog Broda. Konceptualni umjetnik, koji na ovoj izložbi nudi pomalo retrospektive, pomalo vremensko-prostorne izmaknutosti, u središte stavlja melankoličan iskaz spram središta i periferije, većine i manjine, međuljudskih odnosa i egzistencije u nepostojanju.

Moguće je Šeremetov rad sagledati upravo kroz prizmu pomaka: izmicanja i izmještanja, odnosno distance kao mentalnog autorovog stanja. Šeremetova je pozicija višestruko rubna. To se oslikava i u njegovoj poziciji u odnosu na Zagreb, jer oduvijek živi i radi u Slavoniji. Čak se njegova umjetnost može opisati kao ona na granici. Osjećaj monotone ravnice i melan-

štenih što katkada izbija iz radova neprilagođenih umjetnika. Šeremet precizno detektira stanje i jasno dijagnosticira problematična mjesta u društvu kojeg je dio, te reagira s dozom lakoće i humora, gotovo nezainteresirano. Ti su radovi nježni, duhoviti, začudni, kritički, britki, poetični.

Govoreći o Ivanu Šeremetu kao umjetniku na granici, treba ukazati da granica implicira središte i sukladno tome manjinu koja je nastanjuje, u odnosu na većinu, vezanu uz to središte. Ipak, manjine i većine proizvod su statistika, demografskih popisa i drugih državnih instrumenata.

Manjine su tako idealno mjesto za projektiranje strahova mnogih država, vezanih uz njihovu stvarnu ili izmišljenu marginalnu poziciju spram globalnih administrativnih, ekonomskih i političkih struktura. Bilo da je riječ o nacionalnim ili nekim drugim zajednicama, manjine kvare sliku čiste, neokrnjene i pravedne cjeline. Otuda zazor i netrpeljivost većine i subverzivni karakter manjine i zato je pojam graničenja češće vezan uz praksu nego uz prostor. Tako i Šeremetova »graničnost« označava zemljopisno pripadanje tom graničnom prostoru, ali i subverzivnu životnu i umjetničku praksu. U tom kontekstu nastaju neki njegovi radovi kao otvoreni angažman na prihvaćanju manjine.

Slavonskobrodski umjetnik, autodidakt, Ivan Šeremet na hrvatskoj se likovnoj sceni pojavio 70-ih godina prošlog stoljeća. Rodom je iz Erdevika, a u Slavonskom Brodu živi i radi od 1960. godine. Imao je desetak samostalnih izložaba, a također je izlagao na dvadesetak skupnih izložaba. Šeremetova djelatnost obuhvaća brojne žanrove, od grafika, slika, instalacija, konceptnih tiskovina, performansa, dokumentarnog filma do autor-skog kustorskog oblikovanja. Sa svojim radovima je zastupljen u galerijama Rijeke, Dubrovnika, Osijeka i Slavonskog Broda.

Izložba u Galeriji Dr. Vinko Perčić postavljena je do 20. rujna.

S. Jurić

količnog bivanja u ravnici određuje njegov rad. Šeremet je istodobno umjetnik europske i hrvatske periferije, ali i umjetnik koji izlazi izvan granica periferije u namjeri da bude čovjek u velikom i uzburkanom svijetu suvremene umjetnosti. »Biti tu i tamo formula je njegove umjetničke dijalektike«, ističu njegove kolege umjetnici.

Šeremetovo temeljno stremljenje, umjetničko i životno, može se opisati autorovim riječima: »spram dominantnog kolektivnog mentaliteta vlastiti identitet ne konstruiram kroz binarnu opoziciju 'ja-oni' već ga gradim kao 'ja ovdje'. Prisutan, ali izmaknut. Distanca mi omogućuje sagledati poredak s kojim se odbijam poistovjetiti. Stoga je moguće biti i kritičan i melankoličan, i pronicljiv i naivan, tjeskoban i ironičan. Pomirljivost koju odajem je u stvari subverzija, a melankolija strategija otpora kulturnom sklopu«, kaže umjetnik.

Iz razgovora s Ivanom Šeremetom da se uvidjeti da on kao umjetnik nije gnjevan i ne docira. Nema prepotencije povla-

Izložba Marijane Buljovčić u *Suvremenoj galeriji Subotica*

Svjetovi i prostori

Jedno od redovitih kulturnih događanja tijekom proslave Dana grada, a koje priređuje *Suvremena galerija Subotica*, je predstavljanje stvaralaštva zavičajnih autora. Ovoga puta, u petak, 30. kolovoza, izložbom pod nazivom *Space shuffle* se

Árpád Blaskó, Marijana Buljovčić i Miroslav Jovančić

predstavila mlada subotička umjetnica **Marijana Buljovčić**. Kako objašnjava autorica, termin »space shuffle« znači lov na geometriju, ali često poprima i druga značenja. Kako je napisala, nekada se vjerovalo da je »space shuffle« mjesto ili pak vrijeme u kome se sastaju prostori i njihovi odrazi. Točna definicija i dalje ne postoji. Neki tvrde da se njegov ulaz može uočiti tamo gdje se sjene poigravaju sa svjetlosnim zracima. Njihova treperava igra zavodi i obmanjuje promatrača. Postoje i uvjerenja da je »space shuffle« biće ili kakva pojava koju je teško, gotovo nemoguće uloviti. Nitko ne zna kako ono izgleda. Pojavljuje se niotkuda i uvijek u drugom obliku. Reklo bi se da ima bezbroj lica. Očevici tvrde da je sačinjeno od kojekakvih zraka i geometrijskih oblika koji se preklapaju i prožimaju gradeći čitave metropole. Kažu da se neki od njih mogu vidjeti tek kada se ne gleda, kada se čvrsto zatvore kapci.

Prostorni odrazi nevidljivog

Večer je svojom najavom otvorio **Árpád Blaskó**, a o djelima Marijane Buljovčić je govorio **Miroslav Jovančić**, kurator i kustos izložbe. Marijana Buljovčić je na svojoj prvoj samostalnoj izložbi predstavila slike i cijanotipije. Kako je rekao Jovančić, Marijana je već i prije akademije imala osjećaj za boju i brzo shvatila što znači boja u slikarstvu. Taj rad s bojama kao živim, konstitutivnim elementima slike, uočljiv je. Ono što nadalje odlikuje njen »space shuffle« su prave ili lomljene linije koje tvore plohe

i asocijativne prostorne oblike. Osobito se ističe višeprotežnost na njenim slikama. Osim što postižu 3D dojam, može se reći i da se na slikama pojavljuje i četvrta protega, vrijeme. Slike su višeslojne, nekoliko svjetova koegzistira u istom univerzumu jedne, i kao da neki oblici poniru u nevidljiva područja, pa potom opet izranjaju u vidljivo. Na taj način slike dobivaju i četvrtu protegu – vrijeme, u kome stvarnost u perspektivi nastavlja svoj razvoj. Marijanine slike su uhvaćeni dio jednog procesa koji traje u vremenu, kao neka zgusnuta predstava vremena i promjena u njemu. Svjetlo je također element koji ukazuje na autoričinu široku opažajnu moć. Ono što dodatno oduševljava je činjenica da je autorica, čini se, uspjela impuls početne ideje dovesti do toga da slike imaju svoj identitet. To podrazumijeva jednu umjetničku zrelost, ali i stečenim akademskim tehnikama i znanjem sposobnost da se ideja očisti od natruha vivisekcije, analiziranja, od autocenzure, da bi ostala unutarnja logika identiteta i kohezijska sila. Govoreći o umjetnici i njenom razvojnom putu, Miroslav Jovančić je istaknuo da je nedostatak ateljea u kojima bi mladi umjetnici mogli raditi, rak rana Subotice. Izložba *Space shuffle* se može pogledati do kraja rujna, a uobičajena praksa je da se nakon oko dva tjedna od otvaranja izložbe upriliči razgovor s umjetnicom, kada će biti dostupan i katalog.

Nela Skenderović

Marijana Buljovčić je rođena 18. kolovoza 1991. godine u Subotici, a diplomirala je 2015. godine na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu, na smjeru slikarstvo u klasi **Dragana Matića**. Pod mentorstvom istog profesora, dvije godine kasnije je diplomirala i na master studijama. Dobitnica je nekoliko nagrada i stipendija.

Šest razloga da budete na *Kaleidoskopu kulture*

Novi kulturni sadržaji

Drugi tjedan *Kaleidoskopa kulture* donosi nove kulturne sadržaje – izložbe, festivale, predstave, koncerte na neočekivanim lokacijama, projekcije filmova pod otvorenim nebom, obilježavanje rođendana kulturne stanice, kao i jubileja kulturnog teatra – *Bitefa*.

30 godina *Bitefa* i međunarodni festival suvremenog plesa *Tanz Platz*

»Neuhvatljivo« kazalište, koje od osnivanja njeguje drugačiju scensku djelatnost u domaćoj produkciji, ostajući dosljedno orijentaciji ka najsuvremenijim svjetskim kazališnim tokovima – tako je opisan teatar *Bitef* koji slavi 30 godina postojanja. U Novom Sadu njegov jubilej bit će obilježen izložbom *I dalje u zavjeri s kazališnim duhom*, koja je otvorena 5. rujna u kulturnoj stanici *Svilara* (Đorđa Rajkovića 6b) i traje do 9. rujna. Izložba je dio trećeg izdanja međunarodnog festivala suvremenog plesa *Tanz Platz* u produkciji SKCNS, koji će trajati do 7. rujna. *Tanz Platz* će predstaviti koprodukcije i uspješne koreografe i plesače iz Italije, Španjolske, Njemačke, Kolumbije, Novog Zelanda i Srbije tijekom 6. i 7. rujna u kazališnoj dvorani gimnazije *Laza Kostić*.

Egység puni godinu dana

Kroz dva dana programa, 7. i 8. rujna, kulturna stanica *Egység* (Antona Čehova 4) obilježiti će godinu dana postojanja

i rada na decentralizaciji kulture i pružanju prostora za kreativce, pojedince, organizacije tijekom prvih 365 dana. Realizirano je više od 900 programa, a u najvećoj mjeri je potpora bila usmjerena ka izvaninstitucionalnoj sceni. U subotu, program će biti cjelodnevni i prvenstveno namijenjen najmlađima, uz magični šou, performans, radionicu, kao i popodnevni tulum, dok će u nedjelju program početi popodne, a kruna će biti nastup *VIS Limunada* koji će posjetitelje vratiti u doba igranki iz '60. godina prošlog stoljeća.

Kaleidoskop kulture je programski luk iza kog stoji »Novi Sad 2021 – Europska prijestolnica kulture« koji drugi put, na više od 80 lokacija, od 24. kolovoza do

30. rujna, kroz kulturu zajedništva pretvara Novi Sad u »grad scenu«. Dio *Kaleidoskopa kulture* su Festival uličnih svirača, Piano city, Novosadski strip vikend, Festival komorne muzike i mnogi drugi.

Drugačiji po tome što povezuje prostore i programe, kao i same aktere: od ustanova kulture, izvaninstitucionalne scene, umjetnika do samih građana, *Kaleidoskop* kroz više umjetnosti predstavlja jedinstvenu sliku raznolikosti Novog Sada. S više od 400 programa svatko će biti u prilici oblikovati svoj kaleidoskop kulture.

Sve informacije možete pronaći na sajtu *Kaleidoskopa*: <http://kaleidoskop.novisad2021.rs/>

Černobiljska molitva, Svetlana Aleksijević

Suglasje nijemih glasova

»Ja se bavim nečim što bih nazvala propuštenom poviješću, netragom nestalim tragovima našeg boravka na zemlji i u vremenu. Pišem i skupljam svakodnevna osjećanja, misli i riječi. Pokušavam otkriti život duše.« (Svetlana Aleksijević)

Knjiga *Černobiljska molitva*, s podnaslovom *Kronika budućnosti*, objavljena je 1997. godine. Ovo je djelo nobelovke **Svetlane Aleksijević**, a u Srbiji se pojavilo u izdanju *Lagune* 2016. godine. S ruskog ga je prevela **Enisa Uspenski**. Iako svojim obimom i zaokruženošću cjeline donosi opsežnu epsku pripovijest o jednom događaju i svim pričama iz njega proisteklim, te bi se moglo zvati i romanom, ovo djelo je žanrovski pluralno, s obzirom na svoju dokumentarnost i dokumentarnu vrijednost. Također, u djelu se nalazi veći broj međusobno nezavisnih monologa koje povezuje isti događaj. Svetlana Aleksandrovna Aleksijević sovjetska je i bjeloruska književnica, novinarka i scenaristica dokumentarnih filmova. Piše najviše dokumentarističku prozu, a njene knjige prevedene su na 20 jezika. Dobitnica je brojnih književnih nagrada, među kojima i Nobelove nagrade za književnost.

Kao uvodnik u ovo djelo autorica daje historijsku bilješku. Ona se sastoji od različitih novinskih izvješća pisanih 1996., povodom desete obljetnice černobiljske katastrofe. Ova izvješća donose pogled na tadašnju situaciju u nuklearnoj elektrani i ukazuju na brojne, i čak nesagledive posljedice katastrofe. Sva izvješća, kao i brojni glasovi koje čujemo čitajući ovu knjigu, vezani su uz 26. travnja 1986. godine, za točno vrijeme: 1 sat, 23 minute i 58 sekundi, trenutak kada je, prema svjedočenju historijskih izvora navedenih u djelu, serija eksplozija razorila reaktor i postrojenje četvrtog energetskog bloka černobiljske nuklearne elektrane, smještene u blizini bjeloruske granice. Ono što se kasnije zbivalo je već dobro poznata, ali gotovo nikada do kraja rasvijetljena priča.

Prije svih ostalih svjedoka, nalazi se autoričin intervju sa samom sobom o propuštenoj povijesti i o tome zašto Černobilj

dovodi u sumnju našu sliku svijeta. O svojim namjerama pri pisanju ove knjige ona kaže ovako:

»Ova knjiga nije o Černobilju, ona je o svijetu Černobilja. O samom događaju već su napisane tisuće stranica i snimljene su stotine tisuća metara filmske trake. Ja se bavim nečim što bih nazvala propuštenom poviješću, netragom nestalim tragovima našeg boravka na zemlji i u vremenu. Pišem i skupljam svakodnevna osjećanja, misli i riječi. Pokušavam otkriti život duše.«

Ova kronika jednog trenutka podijeljena je u tri poglavlja. Svako od tri poglavlja donosi različite glasove svjedoka ove katastrofe. O svemu onome što su doživjeli i kako su doživjeli Černobilj godinama kasnije pišu svjedoci. Prvo poglavlje znakovito otvara tekst naslova *Zemlja mrtvih*. Ovdje se sliva suglasje različitih monologa, onih koji su na bilo koji način, svojom blizinom tome području ili gubitkom voljenih usko vezani uz katastrofu. Ovi monolozi riječi su ljudi različite dobi i socioekonomskog statusa, a ipak, način na koji govore o životu i smrti jednako zastrašuje. U njihovim riječima odzvanja praznina. Ova praznina odjek je usamljenosti, napuštenosti ili proživljenih trauma. Oni govore iz jednog prostora vječne tišine, gdje je zašutio ljudski glas i umrla priroda za još dugo, dugo vremena. Ondje sve stoji nepomično. Pred očima čitatelja doista se ne otjelotvoruju govornici. Autorica im je vrlo vješto dodijelila glasove, bez tijela. Monolozi su stilski vrlo vješto obrađeni, te se doista dobija dojam široke lepeze govornika.

Nakon *Zemlje mrtvih* slijedi *Vojnički hor*. Autorica i ovim naslovima moguće sugerira redosljed antičke, klasične tragedije. Ipak, u tragediji poput ove nema uzvišenosti, a niti pouke. Nitko joj je svjedočio neće doživjeti pročišćenje, pa i planet je onečišćen ovim strašnim događajem. Ne umanjujući žrtvu onih koji su radili na raščišćavanju elektrane nakon tragedije, kao i svih onih koji su pridonijeli istraživanju nesreće, kao i zbrinjavanju brojnih oboljelih, autorica prati strukturu klasične tragedije na jedan interesantan način, uvodeći i tri različita zbora; vojnički, narodni i dječji. Dječji zbor donosi fragmentarna i kratka dječja svjedočanstva. Ovo su svjedočanstva onih koji su živjeli u blizini elektrane i o onom što im se tada događalo. Svjedočenja su vrlo efektivna, te kao da i svojom sažetošću opominju da nisu isprekidana zbog zaborava izazvanog proteklom godinama, nego možda upravo onim zaboravom kojim se čovjek nesvjesno brani kako bi mogao živjeti dalje.

Čitajući ovo djelo, skupa s autoricom, čitatelj polako uranja u molitvu za one koji su ovako tragično stradali i suosjeća s ljudskom patnjom. Ovo djelo potiče i na promišljanje o ljudskoj moći i znanju, koji su, ipak, ograničeni.

K. Dulić Ševčić

U znaku jubileja

Prvi križ na Hrvatskom Majuru podigao je **Ivan Gabrić** 1897., a obnovili su ga njegovi praunuci 1994. godine. Iste godine održano je i prvo proštenje kojega je pokrenuo mons. dr. **Andrija Anišić** zajedno s negdašnjim tavankutskim župnikom i praunukom Ivana Gabrića – vlč. **Antunom Gabrićem**. Kada je sveti otac **Ivan Pavao II.** godine 1995. proglasio košičkog mučenika **Marka Križevčanina** svetim, ovo proštenje je vezano uz njegov blagdan.

Ovogodišnje proštenje proteklo je u znaku ovog značajnog jubileja, a slavlje je označeno blagoslovom obnovljenog Gabrićevog križa, kojega je obnovio **Zlatko Gabrić** s obitelji. Misno slavlje je predvodio vlč. dr. **Marinko Stantić**, rektor svetišta Bunarić i župnik iz Aleksandrova u zajedniš-

i **Jose Gabrića**, koji i dalje žive na svom salašu na Hrvatskom Majuru. Sa sinom **Martinom Gabrićem** ove su godine bili i domaćini svećenicima koji su predslavili proštenje. Druga, ne tako lijepa obljetnica je 40 godina otkako je razmontirana pačirska pruga, koja je bila glavna žila poveznica s gradom i okolnim mjestima. To je bio jedan od najsnažnijih razloga da se nekad brojno stanovništvo Hrvatskoga Majura (preko 250 salaša) raseli i napusti svoje salaše. Proštenje o blagdanu sv. Marka Križevčanina ostaje jedini dan u godini kada mnogi prođu starim atarima i sjete se prošlih dana, nadajući se da će generacije iza njih sačuvati spomen na nekad bogatu povijest ovog, sada već pustog mjesta.

K. B.

tvu s domaćinom vlč. **Draganom Muharemom** te mons. dr. **Andrijom Anišićem** i vlč. **Draženom Skenderovićem**. Na misi su čitale dvije ovogodišnje bandašice: **Snežana Skenderović**, gradska bandašica, te bandašica na *Dužijanci* u Maloj Bosni **Snežana Lulić**. Obje ovogodišnje bandašice su rodом s Hrvatskog Majura. Pjevanje je animirao župni zbor iz Male Bosne pod ravnanjem **Jelene Demšedi**.

Na koncu slavlja župnik je uputio riječ zahvale Bogu i svim prisutnima zbog kojih ovo proštenje i dalje živi, napose bivšim i sadašnjim stanovnicima Hrvatskog Majura. Spomenuo je još dvije značajne obljetnice – 60 godina bračnoga zajedništva **Gabriške**

U žalosti, ali u nadi uskrsnuća ispratili smo te na vječni počinak.

Josip Cvijanov
(1936. - 2019.)

Počivao u miru Božjem.
Braća: Blaško i Đuro
s obiteljima

7. rujna – prva subota, misa je u 9.30 sati
8. rujna – Mala Gospa, misa je u 18 sati
12. rujna – Ime Marijino, misa je u 18 sati
7. listopada – Kraljica svete Kru- nice, misa je u 16 sati, a to je ujedno i završetak hodočasnič- ke godine

Proštenje u župi sv. Križa u Somboru

Na blagdan Uzvišenja sv. Kri- ža, 14. rujna u istoimenoj som- borskoj župi slavit će se prošte- nje. Euharistijsko slavlje počinje u 18 sati.

Proštenje na subotičkoj kalvariji

Na blagdan Žalosne Gospe, 15. rujna, u istoimenoj kapeli na subotičkoj kalvariji bit će slavlje- no proštenje. S obzirom na to da blagdan pada u nedjelju, mise će biti služene po ustaljenom rasporedu za župu Isusova Uskr- snuća. Jutarnja misa u 6.30 bit će služena u crkvi, dok će svete mise, u 8 sati na mađarskom, kao i misa u 9.30 sati na hrvatskom jeziku, biti služene na kalvariji. Između ove dvije mise bit će klanjanje kao zadovoljština za grijeh psovke i kletve.

HosanaFest

Festival hrvatskih duhovnih pjesama *HosanaFest*, četmaesti po redu, bit će održan u nedjelju, 22. rujna, u Subotici u Dvorani sportova, s početkom u 20 sati.

Susret mladih svih biskupija Srbije

Susret mladih svih biskupija u Srbiji bit će održan 28. rujna u Srijemskoj Mitrovici. Program počinje u 9.30 i predviđen je do 17.30 sati. Svi zainteresirani se mogu javiti svojim župnicima ili vjeroučiteljima, a cijena puta je 1.100 dinara.

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Bog na prvom mjestu

Često olako shvaćamo što je to biti kr- šćanin. Ne idemo dalje od lijepih, ohrab- rujućih riječi koje je Isus govorio, od jednostavnih molitava kojima želimo otkloniti teškoće i ostvariti želje. Kršćanstvo je nasljedova- nje, koje zahtijeva velike žrtve i odricanja. Baš to Isus ove nedjelje želi naglasiti (usp. Lk 15,25-33).

Koga ljubiti najviše?

Navikli smo na Isusove riječi u kojima on poziva na ljubav i praštanje, u kojima tješi ne- voljnike i hrabri odbačene. No, evanđelist Luka nam je zapisao i Isusove riječi koje nisu ni malo sladunjave, koje se čine suprotne svemu što je govorio, koje ne samo da nas mogu zbuni- ti, nego čak i izazvati prosvjed: »Dođe li tko k meni, a ne mrzi svog oca i majku, ženu i djecu, braću i sestre, pa i sam svoj život, ne može biti moj učenik! I tko ne nosi svoga križa i ne ide za mnom, ne može biti moj učenik!« (Lk 14,26-27). Nakon ovih Isusovih riječi nameću se broj- na pitanja, jer u prvi mah teško ih je povezati ne samo s njegovim naukom, već i s Božjim za- povijedima. Kako to sad da on od čovjeka traži da mrzi one koji su mu najbliži, koje bi trebao najviše ljubiti? Koliko znamo, ne smijemo mr- ziti nikoga, osobito ne svoju obitelj. Posebno nam se sve čini kontradiktorno kada se sjetimo da će drugom prilikom tražiti da ljubimo čak i neprijatelje i one koji nas mrze.

No, ne radi se ovdje o mržnji kao osjećaju. Prije svega on je želio istaknuti visoku cijenu nasljedovanja. A ako čovjek želi nasljedovati Krista, onda mora ostaviti sve što bi ga u tome sprječavalo, čak i ako je to obitelj. Bog uvijek mora biti na prvom mjestu, njega se ljubi naj- više, a onda sve drugo, tako da Kristov naslje- dovatelj ne može ni obitelj voljeti više od Boga. I ovo bi bile teške riječi za one krhke vjere. Ali onaj tko ljubi Boga više od svega, u njegovom srcu ne manjka ljubavi za obitelj i bližnje. Tko je dobar kršćanin, on je i dobar otac i dobar suprug i brat... Ako Boga ljubimo iznad sve- ga, neće nam faliti ljubavi za sve ostale, ali ako nekoga ili nešto ljubimo više od Boga, onda njega zanemarujemo, udaljavamo se i presta- jemo biti kršćani, naša ljudska ljubav prestaje imati vezu s Božjom, pa često zastranjuje i po- staje idolopoklonstvo, postaje opterećujuća i za nas i za one koje na taj način ljubimo. To je

kontekst u kojem treba shvatiti Isusov »mrziti«. Odbaciti ljudska poimanja ljubavi i ljudske po- retke u ljubavi, dati Bogu prvenstvo, uvijek i u svemu, ma koliko nam se to nekada činilo teš- ko ili nelogično, onda ćemo biti uistinu kršćani.

Vrijeme za Boga

Riječima da je potrebno uzeti križ i ići za njim kako bismo bili njegovi učenici, Isus nam samo naglašava da ga se ne može slijediti bez žrtve. On ne želi nikakvim sladunjavim riječima i ve- likim obećanjima pridobiti učenike nego im jasno daje do znanja što ih čeka ako krenu za njim. Prvi korak je odreći se svega radi Boga: »Tako dakle nijedan od vas koji se ne odrekne svega što posjeduje, ne može biti moj učenik« (Lk 14,33). Ne misli tu Isus samo na to da bismo trebali sve ostaviti, biti siromasi bez igdje ičeg, on nije tako materijalan kao čovjek. On misli na to da sve što nas priječi da idemo za njim treba biti odbačeno, a to ne mora biti samo novac i materijalno bogatstvo. Čovjek robuje različitim stvarima, a sve to što ga zarobljava od Boga ga udaljava.

No, ono što moramo imati u vidu je da ne mi- sli Isus samo na neke drastične primjere, nego misli baš na nas, »obične« ljude, koji u jednom danu masu obveza, planova i stvari stavljamo ispred Boga. Dok sve uradimo, sve obidemo, svakome se posvetimo, za njega ne ostane ni vremena ni snage. Problem je u tome što ga mnogi doživljavaju kao moćnog pomoćnika, pa onda kad im posebna pomoć nije potreb- na, nemaju ni vrijeme za njega, a kada pomoć treba, onda je to vrijeme posvećeno traženju i sve na tome ostaje. Ali Bog koji je za nas pod- nio žrtvu, želi i od nas da se za njega žrtvuje- mo, što je mnogim vjernicima teško shvatiti i prihvatiti. Evanđelje je svedeno na lijepe priče o ljubavi i Božjoj zaštiti, ali dalje od toga se ne ide, tu nema iskrenih susreta s Bogom, pa ni promjena u životu koje bi od čovjeka napravile istinskog kršćanina. Ne promatrajmo evanđe- lje samo kao lijepa obećanja, nego kao školu kršćanstva, izvor života za one koji slijede Kri- sta. Zato zapamtimo riječi našeg bibličara **Iva- na Dugandžića** da evanđelje »obećava sve, ali i zahtijeva sve. Ono nije vjera kratkog daha, već dokazivanje u vjernosti Isusu koje traje cijeli ži- vot«. Ono je smjernica ka pravom kršćanstvu.

Josipa Kujundžić,
učenica Gimnazije *Svetožar Marković*

Rad s djecom

Josipa Kujundžić ima 16 godina i učenica je 3/f razreda u Gimnaziji *Svetožar Marković*, opći smjer. Za svoje školovanje u gimnaziji kaže da zna biti naporno i zahtjevno, ali joj prijatelji pomažu u tome da joj dan prođe što zanimljivije i sadržajnije.

Josipa ima dva brata: **Danijela** i **Karla** i sestru **Katarinu**. U slobodno vrijeme svira basprim u Hrvatskoj glazbenoj

udruzi *Festival bunjevački pisama*. Za izbor budućeg zanimanja još uvijek se nije opredijelila, ali zna da bi voljela raditi s djecom, te joj je jedna od želja nakon srednje škole otići na studij u Zagreb i studirati psihologiju.

U slobodno vrijeme voli gledati akcijske filmove i komedije. Voli čitati kriminalističke romane. Sluša raznovrsnu glazbu, a osobito stranu. Ipak, najdraži su joj druženje s prijateljima i putovanja.

Na ovogodišnjem *Etnokampu* Hrvatske čitaonice Josipa je bila animator u radionicama, kao i prethodne dvije godine, a prije toga je i sama bila polaznica kampa, čak šest godina.

Josipi želimo uspješnu i veselu novu školsku godinu!

K. D.

Zimnica

Slatko veličanstvo - ŠLJIVA

Kada se spomene riječ zimnica, odmah me protrese zima, ne zbog same riječi nego zbog njenog, usudila bih se reći, polugodišnjeg pripremanja.

Kada zapravo »službeno« počinje pripremanje zimnice? Nisam dobila točan odgovor ni od iskusnijih domaćica, a moj je: tko kad stigne.

Jagode, višnje, marelice, pa i breskve su već u ostavama, rajčica je u tijeku, a rekla bih da je sada nekako red došao na šljive. Brine me pomisao na to gdje li je kraj?!

S obzirom na to da su šljive ove godine iznimno rodile i da ih ima na pretek, evo nekoliko recepata.

Ako ste pak više ljubitelji šljive u tekućem stanju, vjerujem da za to imate već isprobani recept.

Pečene šljive

Za ovu delikatesu potrebno vam je 3 kg šljiva, 1 kg šećera, ako volite i želite možete dodati i 1 dcl ruma, a za one koji vole uživati u slatkišima ovoj smjesi dodajte i orahe. Mogu biti i krupno sjeckani, a mogu biti i veći, primjerice četvrtina jezgra.

Šljive je potrebno dobro oprati, izvaditi im košticu te ih razdvojiti na polovice. Staviti ih u dublji pleh i posuti šećerom, te sve dobro promiješati. Po želji smjesi dodajte i orahe. Sve to staviti u pećnicu koju ste prethodno zagrijali na 200 stupnjeva i pecite dva, do dva i pol sata. Potrebno je povremeno promiješati, a kad je smjesa postigla željenu gustinu, ako želite, umiješajte i rum.

Staklenke koje ste oprali i posušili, zagrijte, te ih puniti dobivenom smjesom. Sve skupa vratite u pećnicu koja je još topla i nek se tamo hladi.

Ako želite da smjesa bude rjeđa, skratite vrijeme pripreve, a ukoliko volite manje slatko, stavite manje šećera.

Iako je ovoj slastici nemoguće odoljeti, nemojte pretjerivati!

Šljive s čokoladom

Neke kombinacije na prvi pogled zvuče nemoguće, ali postoji li nešto u što se ne može dodati čokolada?

Ako džemu od šljiva želite dodati poseban okus, onda je to sigurno čokolada.

Za ovaj džem potrebno je 4 kg šljiva, 2 kg šećera (šećera može i manje ukoliko ne volite previše slatko), 100 g gorke čokolade ili čokolade u prahu i 4 žlice ruma.

Šljive koje ste prethodno oprali i odstranili im košticu usitnite, kako biste skratili duljinu pripreme. Dakle, izrežite ih na četvrtine ili još sitnije, te ih stavite u dublji pleh i pospite šećerom. Sitnije šljive treba peći oko 2 do 3 sata na umjerenj temperaturi – 180 stupnjeva. Povremeno promiješajte i pri kraju dodajte čokoladu u prahu ili na kockice izlomljenu čokoladu i promiješajte. Dodajte i rum i pecite dok se ne počne zgušnjavati, ali ne previše.

U tople tegle sipajte smjesu i vratite u rernu kako bi se od gore uhvatila blaga korica. Kad se tegle ohlade možete ih zatvoriti.

Ovom smjesom možete puniti i gomboce (knedle), razne kolače, palačinke... a jasno je, uvijek može i na kruh.

Brza pita sa šljivama

Kolač koji mami svojim izgledom i mirisom je pita sa šljivama. Osim toga, jednostavna je za izradu, pa je mogu praviti i početnici.

Za tijesto je potrebno 400 g brašna, 2 žlice šećera, 250 g maslaca, 10 žlica hladne vode i prstohvat soli. Od ovih sastojaka zamijesite tijesto, a koristite hladni maslac koji ste usitnili na kockice. Dobivenu smjesu stavite u hladnjak. Za to vrijeme pripremite nadjev od 1 kg šljiva, 100 g šećera, 1 limuna, 1 žličice naribanog svježeg đumbira i 2 vrećice vanilin šećera.

Tijesto istanjite na željenu debljinu i prebacite ga u kalup i pecite oko 10 minuta na 180 stupnjeva. Izvadite tijesto iz pećnice, dodajte nadjev, ravnomjerno ga rasporedite i vratite u pećnicu na još 30 minuta.

Kada se pita prohladi, po želji ju možete posuti šećerom u prahu ili vanilin šećerom.

Mirisom ćete dozvati sve ukućane.

Šljivu možete koristiti u brojnim drugim kolačima, možete praviti čak i sladoled, a i *smoothie* sa šljivama je odličan. Također, šljivu možete opranu i očišćenu staviti i na duboko zamrzavanje, pa tijekom godine kad poželite možete praviti *smoothie* ili ih dodati u kompot. Nema potrebe za njihovim kuhanjem, samo ih dodate u već skuhanu kompot od jabuka ili višanja i ostavite da se hladi.

Ž. V.

RECEPT NA TACNI

PASTA U ZNAKU RAJČICA

Ima nešto u ovoj godini, sigurna sam. Marelice rodile, kao nikad. Evo sad i šljive. Lubenice su prekusne i ni u jednom momentu nisam naišla na neku koja nije valjala. Istina, jedino s krastavcem imam problem i svaki koji sam kupila je bio gorak. Već sam počela sumnjati kako je do mene. Ali zato rajčica skoro nije bila tako ukusna, pa gorčina krastavca pada u vodu. Prethodnih godina sam počela gubiti nadu i prestala vjerovati da će rajčica imati okus kao nekad i evo mi razuvjerenja. Zato u svaki obrok rajčica i upravo njoj dajem pažnju u ovim tjesteninama koje danas stavljamo na tacnu.

Potrebno: 2 šake cherry rajčica / 4 žlice maslinovog ulja / 1 sitno nasjeckani režanj češnjaka / 1/4 šalice svježih listova bosiljka / 1 šalice kuhanog slanutka / 1/4 šalice sirovih pinjola / 1/2 kavene žlice narendane korice limuna / 300 g tjestenine / sol / papar.

Slanutak i pinjole možete pripremiti ranije, i to tako što ćete kuhani slanutak začiniti maslinovim uljem, solju i paprom i staviti da se peče oko 10 minuta u pećnici zagrijanoj na 220 stupnjeva Celzijevih. Nakon 10 minuta dodajte pinjole i nastavite s pečenjem još 5 minuta. Kada se prohlade, stavite ih u blender zajedno s limunovom korom i solju i mutite dok ne dobijete sitan prah. Rajčicu narežite na četvrtine, začinite s 3 žlice maslinovog ulja, češnjakom, bosiljkom, solju i paprom i ostavite da malo odstoji dok se tjestenina skuha. Procijeđenu tjesteninu prebacite u posudu s rajčicom, pospijte s prahom od pinjola i slanutka i servirajte.

Dodatni komentar: Ne znam za vas, ali meni je ovo prvi susret s pinjolama. Blago govoreći, nisam imala pojma o čemu je riječ. Svakako, poznanstvo je tek počelo. Dobar tek!

Gorana Koporan

Razvoj i urušavanje cehovskog sustava

Naziv ceh potječe od srednjovjekovne njemačke riječi »die Zeche« i znači društvo, udruga. U historiji privređivanja udruge koje su unaprjeđivale i čuvale interese zanatlija zovemo cehovima. U srpskom jeziku odomačila se riječ turskog porijekla esnaf (razred, grupa), kojom su se u turskoj imperiji označavale grupe i razredi zanatlija u gradovima.

Nakon turskih osvajanja prvi ceh u Bačkoj osnovan je u Baji, gdje je tijekom XVIII. stoljeća djelovalo 16 cehova. U Subotici je, kao prvi, 1763. osnovan zajednički ceh krojača i krznara, zatim čizmara 1771., remenara 1776., zajednički ceh proizvođača gumba i užara 1776., a 1779. nastaje zajedničko cehovsko udruženje zidara, tesara (dundera), bravara, stolara i staklara, kao i cehovski privilegij tkača. Kao šesti ceh, 1789. pojavljuje se ceh krznara, odnosno kao sedmi, zajednički ceh kovača, kolara i izrađivača kotača. U XIX. stoljeću u Subotici je osnovano još sedam novih cehova: 1815. cehovi mesara, čebedžija i obučara, 1821. njemačkih krojača, 1822. mlinara, 1827. staklara i na kraju 1841. nastaje ceh šeširdžija. Više od ovih 14 subotičkih cehova u Bačkoj su imali Novi Sad s 21, odnosno Sombor i Baja s po 19 cehovskih udruženja. Suboticu je slijedio Apatin s 12 cehova. U susjednom Segedinu postojalo je 21 cehovsko udruženje, a na teritoriju Banata prednjačio je Temišvar s 26 cehova, zatim Vršac sa 16 i Veliki Bečkerek (danas Zrenjanin) s 12 cehova.

I u gradu i u selu

U gradovima Ugarske najviše ih je bilo u Pešti: njihov broj se 1848. povećao na 69, međutim po teritorijalnim jedinicama (županijama) u cijeloj Ugarskoj najviše cehovskih udruženja bilo je na prostoru županije Bač-Bodrog, prestigavši time i županiju Pešt gde je naspram bačkih 109 cehova bilo samo 98. Karakteristično je za razmjeren razmještaj cehova u Bačkoj da je po popisu cehova iz 1848. u bačkim selima i palankama funkcioniralo 55 cehovskih organizacija, a u tri slobodna kraljevska grada (Subotica, Sombor i Novi Sad) popisano je 54 cehovska udruženja. Ova činjenica upućuje na to da je u Bačkoj u to vrijeme povećanje broja stanovnika, razvoj poljoprivrede i potreba stanovnika za zanatskim proizvodima bila na istom nivou u gradovima i selima. Veliki broj cehova u Bačkoj ukazuje i na to da je sredinom XIX. stoljeća na teritoriju tadašnje Ugarske Bačka i po pitanju obrtništva spadala u najrazvijenije regije, gdje je na 37 stanovnika dolazio po jedan obrtnik, naspram 55 u Banatu, 92 u Kunšagu, a u sjevernoj Ugarskoj i na više od sto stanovnika dolazio je po jedan obrtnik.

Opća teza stručne literature vezana za cehove je da je cehovsko organiziranje obrtnika, počevši od XVIII. stoljeća sprječavalo i smetalo razvoj manufakturne privrede. Zato je već od druge polovice XVIII. stoljeća počelo urušavanje cehovskog sustava. U južnoj Ugarskoj, pa tako i u Subotici, cehovski sustav je zapravo tek krajem XVIII. stoljeća počeo svoj pravi razvoj i u prvoj polovici XIX. stoljeća doživljava procvat – onda kada su se u Zapadnoj Europi cehovi raspadali jedan za drugim.

Kolonizacije nakon oslobođenja od Turaka, vodne regulacije i meliorizacije pridonijele su da se na ovdašnjim nekada močvarnim i rijetko naseljenim prostorima razvija nov način života i rada. Stanovništvo sve više napušta okvire privređivanja po sistemu samoopskrbe i sve više koristi usluge obrtnika. Proizvodi obrtnika organiziranih u cehove značili su višu kvalitetu naspram seljačke kućne radinosti. Cehovskim propisima predviđenim obaveznim osposobljavanjem i obrazovanjem šegрта i pomoćnika povećao se ugled majstora i nivo njihove stručnosti, a veliki broj cehovskih udruženja doprinosi isticanju urbanog karaktera naselja. Subotica je imala naročite potrebe za ovim, jer je još i krajem XVIII. stoljeća zbog nerazvijenosti obrtništva i trgovine smatrana za selo. To je bio jedan od glavnih razloga zašto se županija protivila da Suboticu digne na rang kraljevskog grada: »Obrtništva i trgovine nema u gradu (...) čak i malo mjesto Apatin može se dičiti s više obrtnika nego ova velika varoš«.

Nagli i snažan razvoj cehovskog obrtništva upravo je razmjeren s razvojem Subotice. Baš zbog toga ni za Suboticu, kao ni za ostale slobodne kraljevske gradove i varošice/palanke južne Mađarske, ne stoji klasična tvrdnja cehovske historije po pitanju raspada cehova krajem XVIII. i početkom XIX. stoljeća, jer su se u selima Bačke i Banata upravo u to vrijeme odvijali »burni procesi cehovanja«.

Protucehovsko raspoloženje

Međutim, činjenica je da je na nivou države sve više zagospodarilo protucehovsko raspoloženje, a to se osjećalo i u zakonodavstvu. Glavni razlog tome bila je ideja slobodnog razvoja obrtništva i širenje manufakturne proizvodnje. Županije i slobodni kraljevski gradovi zahtijevali su brisanje nekih dijelova Cehovskog pravilnika iz 1813. godine, naročito članka 33. koji se odnosio na ograničenje rada nadrimajstora. Protivljenje prema cehovima 1830-ih godina gotovo je postalo sveopće, jer su u cehovima vidjeli glavnu prepreku za razvoj obrtništva.

I županija Bač-Bodrog, zajedno s brojnim drugim županijama, 1829. zahtijevaju ukidanje cehova, između ostalog i zato »jer će slobodno obrtništvo i trgovina dovesti do uspona svih grana poljoprivrede«. Međutim, centralna vlast, Savjet namjesništva i Kancelarija još su i 1845. naglašavali, na osnovu različitih razmišljanja, da će Cehovski pravilnik iz 1813. ostati na snazi sve dok parlament ne regulira pitanje cehova. Tako je do reforme cehovskih propisa došlo tek nakon 1848. kao rezultat revolucije u Ugarskoj.

Ministarstvo obrta i trgovine je 9. lipnja 1848. godine u jednom cehovskom pravilniku od 197 paragrafa izdalo jednu korektivnu naredbu, čiji je najvažniji dio članak 76. koji izriče da svatko bilo gdje, na svoju ruku može raditi bez pomoćnika. Time je otvoren put pred brojnim gradskim i seoskim nadrimajstorima. Nažalost, zbog ratnih događanja parlament se nije mogao baviti cehovskom problematikom. Zato je krajnje rješenje ovih pitanja ostalo za vrijeme poslije 1848. godine.

Atila Dunderski

Somborski Hrvati i HSS

HSS u Somboru 20-ih godina XX. stoljeća

Politika i sudjelovanje u političkom životu nije pretjerano zanimalo bunjevačke Hrvate na okolnim somborskim salašima. Razdoblje poslije osnutka nove države Srba, Hrvata i Slovenaca jest bilo razdoblje u kome je ovdašnje bačke Hrvate okupljala Bunjevačko-šokačka stranka, ali su sve do pojave ideja Hrvatske seljačke stranke (do 1925. godine ta stranka nosila je ime Hrvatska republikanska seljačka stranka) ovdašnji salašari manje bili zainteresirani za politiku. Promijenilo se to početkom 20-ih godina prošlog stoljeća kada do Sombora stižu ideje Hrvatske seljačke stranke, koja vrlo brzo dobiva svoje pristalice među ovdašnjim salašarima, bunjevačkim Hrvatima.

Antun Matarić

Prve podružnice Hrvatske seljačke stranke osnovane su u Nenadiću, na Bezdanskom putu, salašima Matarić i Lugumerci 1923. godine. Svoje pristalice ova stranka imala je i među drugim pripadnicima hrvatskog naroda, pa je tako početkom 20-ih godina prošlog stoljeća ogranak Hrvatske seljačke stranke osnovan i u Beregu, Monoštoru. Zanimljivo, i prije nego što su ideje HSS-a stigle do salaša somborskih Hrvata već je HSS neformalno djelovao u Monoštoru, gdje je svoje pristalice ova stranka imala još 1921. godine. A ideje HSS-a »primile« su se i u mjestima gdje su Mađari bili većinsko stanovništvo, pa je tako ostalo zabilježeno da je HSS aktivan bio i u Kupusini i Telečkoj, mjestima u kojima su skoro cjelokupno stanovništvo činili Mađari. Bilo je to razdoblje kada su ovdašnji Hrvati-Bunjevci i Šokci svoj identitet snažno vezivali uz nacionalnu pripadnost hrvatskoj matici. Najveći utjecaj na promivanje ideja HSS-a imao je **Antun Matarić**, koji je vojničke dane proveo u Zagrebu. Bila je to prilika da se ovdašnji Bunjevac upozna, ali i prihvati, ideje **Stjepana Radića**

i Hrvatske seljačke stranke. Kada se vratio u Sombor aktivno se uključio u formiranje HSS-a na ovim prostorima.

Govor pred 10.000 Somboraca

Prije nego što su do sjevera Bačke stigle ideje Hrvatske seljačke stranke među ovdašnjim Hrvatima aktivna je bila Bunjevačko-šokačka stranka, ali su ovdašnji Hrvati HSS sve više prepoznavali kao svoju stranku koja zastupa i štiti njihove nacionalne interese, pa se 1926. godine ta stranka pripojila Radićevom HSS-u. Desilo se to baš u Somboru. Službeni datum prelaska članova Bunjevačko-šokačke stranke u HSS bio je 24. svibnja 1926. godine. Bio je to važan i značajan dan, pa je tom događaju nazočio i sam Stjepan Radić. Ostalo je zabilježeno da je tada održao govor u Somboru pred čak 10.000 ljudi. Osim Radića, u Somboru su bili i drugi dužnosnici HSS-a: **Pavao Radić, Stjepan Basariček, Ivan Grandža, Ivan Pernar** i drugi. Poslije toga političari iz Zagreba prenoćili su u salašima Nenadić kod **Šime i Roze Karas**, aktivnih članova stranke. Nije to bio prvi Radićev posjet ovdašnjim pristalicama stranke. Tajno je u Somboru i među ovdašnjih Hrvatima bio 1924. godine, a gostoprimstvo mu je tada pružio Antun Matarić, predsjednik somborske organizacije stranke. Poslije govora pred 10.000 pristalica u Somboru stranka je dobijala sve više sljedbenika. Godinu dana kasnije na području Sombora imala je 22 organizacije u hrvatskim mjestima – Beregu, Lemešu, Monoštoru, Nenadiću, Gradini, Bezdanskim salašima, Matarićima, Lugumercima, Vajskoj, Plavni, Bođanima... Ali i u mjestima naseljenim Nijemcima kao što su Apatin i Odžaci.

Uvođenje Šestosiječanjske diktature kralja **Aleksandra** značilo je zabranu rada HSS-a. Vodeći ljudi stranke su hapšeni i zatvarani, a obično članstvo se sve više pasiviziralo, ali je nastavilo djelovanje u nacionalnom interesu kroz rad kulturnih udruga.

Z.V.

Božićna radost u kolovozu

Dvanaesti Etnokamp Hrvatske čitaonice završen je 30. kolovoza, a ove godine protekao je u duhu Božića. U Etnokampu je čak i to moguće, slaviti Božić u kolovozu. Tako je tijekom pet dana s čak 120 djece radilo oko 80 volontera predvođenih predsjednicom Hrvatske čitaonice **Bernadicom Ivanković**. Čak 30 manualnih radionica bilo je posvećeno ovome velikom kršćanskom blagdanu. Iako je umjesto zime i snijega djecu grijalo sunce, nije im uopće smetalo u pripremama za Božić. Tako

su cijeloga tjedna djeca izrađivala razne ukrase za Božić: figurice, betlehemske štalice, figurice za božićni kruh – kolač (*božićnjak*), bor od tijesta, papira, pravili su i suhe kolače-gurabljice, zvona od šišarki, anđele od slame i papira, obilježivače za knjige, ukrašavali su staklenke, imali Badnju večer po danu, glumili, susreli se s Hrckom...

Iz svih tih radionica proizašli su unikatni radovi, koji su se na završnoj priredbi našli na prodajnoj izložbi. Uratke su, kako i pretpostavljate, kupili roditelji, a neke su djeca i darovala dragim gostima koji su podržali ovogodišnji Etnokamp.

Ni ove godine nije izostala duhovna radionica kao niti pjevanje duhovnih pjesama i sveta misa, a plesao se i moderan ples. No, jasno, sve u duhu Božića, te su kampovci na kraju priredbe nazočnima i čestitali Božić. Sigurna sam da su oni bili prvi čestitari ove godine.

Etnokamp – poticaj i drugima

Osim djece iz Subotice i okolice, ove godine na Etnokampu su bila i djeca iz Sombora, Austrije, Njemačke i Hrvatske, a prvi puta su se ovoj skupini priključile i učenice, te djelatnici OŠ *Stjepan Radić* iz Božjakovine (Hrvatska). Njihov ravnatelj **Jure Mišković**, koji nije krio oduševljenje, čestitao je na uspješnom kampu i rekao kako se u njemu radi velikim srcem i zlatnim rukama. Bernadici Ivanković je darovao sliku u linorezu koju su volonteri izradili na druženju i edukaciji u Božjakovini.

Završnu priredbu, na kojoj su djeca pokazala samo dio onoga što su radila i čime su se bavila proteklih tjedan dana, podržali su svojim dolaskom i brojni gosti i uzvanici. Iz Zagrebačke županije

na ovogodišnjem kampu je gostovala i **Darinka Balen** koja je na završnoj priredbi rekla kako vjeruje da je ovo početak velike suradnje.

»Ovo što radite je nešto što svima treba dati do znanja. To je primjer kako kroz igru i radost njegovati ono što nas određuje, tko smo, otkud dolazimo i kud idemo«, rekla je Balen.

Pohvale

Riječi hvale imali su i roditelji:

»Kada bih rekao da sam presretan, bila bi to mala riječ. Sma-

tram da je ovaj *Etnokamp* i program koji je izuzetno bogat bitan i za našu hrvatsku zajednicu jer se djeca, a i mi roditelji tu upoznajemo, vežemo, čuvamo svoju kulturu, jezik, njegujemo zajedništvo i po-vrh svega kršćanstvo«, kaže **Miroslav Kujundžić**.

»Ove godine sudjelovalo je naše troje djece, a svoje oduševljenje s prošlogodišnjeg *Etnokampa* su prenijeli i na bratića iz Sombora, te je ove godine i on došao. Ovo je djeci bilo najintenzivnijih i najzanimljivijih pet dana raspusta. Posebno nam je drago da naša djeca, koja ne idu u hrvatska odjeljenja, imaju priliku družiti se s djecom iz naše zajednice i upoznati naše običaje i tradiciju«, kaže **Marija Mandić**.

»Već nekoliko godina unazad naša djeca sudjeluju na *Etnokampu* i malo je reći da smo oduševljeni programom, sadržajem i onim što naša djeca ovdje dobiju. Ne samo da rade na brojnim radionicama i upoznaju našu tradiciju i običaje nego se i druže s drugom djecom i tako se stvara krug prijateljstva«, kaže **Mario Tikvicki**.

Domaćini ovogodišnjeg izleta na Bikovo, **Gabrijela** i **Grgo Tikvicki** nisu u ovoj ulozi bili prvi puta, no nikada do sada nisu ugo-stili 120 djece u jednom danu.

»Djeca su bila izuzetno dobra i došli su organizirani, s osmišlje-nim programom. Bila nam je čast ugostiti ih«, kazala je Gabrijela Tikvicki i dodala kako je *Etnokamp* hvale vrijedan projekt koji je izuzetno potreban našoj zajednici i svakako ovaj projekt treba po-držati i pomoći.

Među djecom, čiji su osmjesi i radost druženja govorili više od svega, bile su i učenice iz Božjakovine.

»Prvi puta sam u Subotici i na *Etnokampu*, malo smo radili na ra-dionicama i družili se. Običaji ovdašnjih Hrvata su jako lijepi«, kaza-la je **Martina Murac**.

»Bilo je izuzetno zanimljivo i radionice su lijepe, kao i običaji. Upoznale smo ovdje i nove prijatelje. Malo smo obišli Suboticu, a ako bude prilike, voljela bih doći i sljedeće godine«, kazala je **Ivona Dareković**.

Dvanaesti *Etnokamp* finansijski su pomogli: Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske, Pokrajinsko tajništvo za obrazova-nje, propise, upravu i nacionalne manjine-nacionalne zajednice, Grad Subotica, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, PU *Naša ra-dost*, *Rotografika*, *Salaš 024*, te brojne tvrtke, obitelji i pojedinačni da-rovatelji koji su i ove godine prepoznali značaj ovoga projekta. Logi-stičku potporu i suorganizaciju pružila je Gradska knjižnica Subotica.

Ž. V.

KOD GLAVNE POŠTE

Subotica
551-045

Srebrna
akcija!

Mijenjam stan u Pančevu, jednosoban od 30 m², III. kat bez grijanja blizu centra za sličan uz morskou obalu Istre. Tel: 065/689-35-47.

Starija kuća (4 sobe, ručao, 2 kupaone, kuhinja, ostava) + sporedna zgrada (ljetna kuhinja, soba, kupaona) se prodaje ili mijenja za stan ili kuću u Zagrebu (centar). Tel: 024 754760 ili 064 2394757.

Prodajemo lijepu kuću u Subotici, 145 m², dvije terase, dvije garaže, svi priključci, bazen, legalizirano, može zamjena za manji dvosoban stan, plus doplata. Tel: 024-456-12-05.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: +4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se kuća na kat, plac 650 m², kuća 210 m², velika garaža, kotlarnica, 3 prostorije 5x4, ljetna kuhinja i za ogrjev. Dva trosobna stana – 6 soba, 2 kuhinje, 2 kupaone, 2 ostave, etažno grijanje i plin, KDS, telefon, interfon, parket sobe, pločice ostalo, autobus br. 16 Mali Radanovac, Subotica. Može zamjena po dogovoru. Tel: 061 2323223.

Prodaje se kamionska prikolica registrirana za traktor s atestom 14 t, »Regent« trobrazdni plug, obrtač i sijačica »Olt Gama 18« s lulama 2,25. Tel: 024/532-570.

Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže. Tel: 064 247-09-49.

Primam u radni odnos zubnog tehničara s iskustvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel.: 00385-95-366-17-67.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se kuća na kat s dva trosobna stana, 210 m², plac 650 m², Subotica, Mali Radanovac, s kompletnom infrastrukturom, plinom, dva strujna brojlara legalizirana. Informacije na tel: 024-546-061.

Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m². Dragan 063-509-902.

Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K.O. Golubinci. Dragan 063-509-902.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel: 024/532-570.

Izdajem apartman u Šantićevoj ulici u Subotici. Tel: 063/865-55-96.

Dvobrazdni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, papuče, marama i slično, starinska kolijevka. Tel: 024/528-682.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel: 065 6081194.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
GRADSKA UPRAVA
Broj: IV-13-111-1-29/2019
Dana: 3. 9. 2019.
24000 Subotica
Trg slobode 1
Tel.: 024-636-101
MUD/SU

Temeljem članka 102. stavak 2. i 3. Zakona o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave (*Službeni glasnik RS* br. 21/2016, 113/2017 i 95/2018) i temeljem članka 35. Odluke o Gradskoj upravi Grada Subotice (pročišćen tekst) (*Službeni list Grada Subotice* broj 18/17 i 30/17), načelnica Gradske uprave objavljuje

OBAVIJEST O JAVNOM NATJEČAJU

Obavještavaju se svi zainteresirani kandidati da je Gradska uprava grada Subotice dana 6. 9. 2019. raspisala javni natječaj za popunu slobodnih izvršiteljskih radnih mjesta.

Natječaj je objavljen na internetskoj stranici Grada Subotice: http://www.subotica.rs/index/page-list/lg/hr/id_page_node/63

NAČELNICA GRADSKJE UPRAVE
Marija Ušumović Davčik, master pravica

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 10. 9. 2019.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.
Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.
Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

AKCIJA!

SG

internet

već od
649 din

TIPPNET
SUBOTICA
KARAĐORĐEV PUT 2
TEL: 024/555785
WWW.TIPPNET.RS

Nogomet Međuopćinska nogometna liga Sombor – Apatin – Kula – Odžaci 2. razred

Neizvjesna budućnost

Natjecateljska sezona 2019./20. počela je i u najnižim nogometnim ligama. Za sada će se, iako je bilo prijavljeno deset, u betonu somborskog nogometnog područja natjecati devet klubova. Nekoliko dana prije prvog kola čelništvo somborskog OFK *Metalca* je obavijestilo natjecateljska tijela da nije u mogućnosti okupiti dovoljan broj nogometaša za ligaško natjecanje. Među klubovima u ovom rangu su i *Dinamo* iz Sonte i *Dinamo 1923* iz Berega. Već ovoga vikenda međusobno će se susresti u Sonti, u prvom šokačkom derbiju.

Sonćani startali s domaćim snagama

Iako je tijekom prethodne prvenstvene sezone, poglavito zbog nedostatka financijskih sredstava koje iziskuje ligaško natjecanje, ali i zbog nedostatka igrača ugašeno nekoliko seoskih klubova iz 1. i 2. razreda, Sonćani su uspjeli s minimalnim brojem nogometaša odigrati sve utakmice. Isključivo s domaćim snagama proteklog vikenda su startali i u ovom prvenstvu. Na gostovanju u Telečkoj, iako su bili bolji takmac, osvojili su samo bod, rezultatom 1:1 (0:1). *Dinamovci* su bolje otvorili utakmicu, a inicijativu su materijalizirali pogotkom **Durakovića** u 14. minuti.

Iako je bilo nekoliko izglednih situacija ispred obojice vratara, s tim rezultatom se otišlo i na odmor. U nastavku, pod pritiskom domaćih igrača i klupe, neiskusni sudac je u 62. minuti dosudio, uz burne prosvjede Sonćana, po mnogima nepostojeći jedanaesterac, iz kojega su domaćini poravnali. U finišu su Sonćani dominirali, ali nekoliko zicera nisu uspjeli realizirati, pa je utakmica završena podjelom bodova.

»U ljetnoj pauzi reorganizirana nam je liga, po meni potpuno nelogično. Za neke klubove se za zelenim stolom, pretpostavljam pod utjecajem politike, moralo naći mjesta u višem rangu. Tako se sada u 1. razredu natječe 16, a u 2. svega devet klubova. Ne sjećam se da je ikada bila toliko velika razlika u broju klubova između posljednjeg i pretposljednog ranga. Ukoliko u betonu dođe do odustajanja još kojega kluba, ligaško natjecanje će se pretvoriti u lakrdiju. Gostovanje u Telečkoj apsolvirali smo bez poraza, čak smo zaslužili i pobjedu, iako nam je nedostajalo nekoliko ključnih igrača. Nadam se da ćemo u 2. kolu biti kompletni i našoj publici protiv Berežaca pokazati što znamo. Jesenska

polusezonu odigrat ćemo bez problema, imamo skoro dvadeset registriranih igrača, svi su Sonćani«, kaže tajnik *Dinama* **Adam Domić**.

Neizvjesno proljeće

Glede igračkoga kadra, drugi dio sezone će za *Dinamo* biti vrlo problematičan. Čak deveterica prvotimaca najavljuje proljetne odlaske na sezone poslove u Njemačku. Pred čelnicima *Dinama* je teška zadaća za zimsku pauzu. Ukoliko žele odigrati ligu do posljednjeg kola, za proljetnu polusezonu će morati dovesti minimalno pet-šest igrača iz susjednih mjesta. Ponavlja se i kriza rukovodećih struktura, rad Upravnog odbora se sveo na svega trojicu-četvoricu ljudi. I financije su bolna tema. Sredstva dodijeljena po natječajima općinskog Sportskog saveza nisu dostatna za bilo što, osim za troškove natjecanja. Obnova i održavanje opreme nekako se uspijeva riješiti jednokratnim donacijama rijetkih pojedinaca. Gospodarstvo u Sonti je gotovo zamrlo, pa se na bilo kakvo trajnije sponzorstvo nije moguće osloniti. Problem je i sve praznije gledalište. Sonćana, od uvijek korektnih navijača, sve je manje. Stariji, koji su desetljećima redovito pratili utakmice *Dinama*, osipaju se zbog starosti i bolesti, a dosta navijača srednje i mlađe dobi iselilo se iz Sonte.

»U selu nas je sve manje. U posljednjih nekoliko godina zbog iseljavanja smo ostali bez jedne cijele ekipe. U Njemačku nam se iselio i voditelj *Dinamove* nogometne škole, profesor tjelesnog odgoja i diplomirani nogometni trener **Goran Matić**, ubrzo i njegov kolega po struci i kapetan momčadi prof. **Josip Gal**, što je za nas nenadoknadiv gubitak. Vidim da je politika nemilosrdna, dolaskom sadašnje garniture na vlast, za profesora Matića više nije bilo posla u sportskoj dvorani, zamijenio ga je nekompetentan, ali stranci odan čovjek. Ogorčen zbivanjima, naš trener se zaputio u Njemačku s kartom u jednom smjeru, a čim su se stvorili uvjeti, za njim je otišla i obitelj. Napominjem da mu je starija kćerka vrlo perspektivna rukometašica, selektirana u skupinu koja je pod posebnom paskom eminentnih njemačkih stručnjaka. Žao mi je i ovih momaka, naših mladih nogometaša, koji nemaju prilike raditi u struci za iole pristojnu plaću, pa ih nužda tjera na odlazak za svojim iskusnijim suigračima. Bojim se proljeća, bit će mi neizmjereno žao ukoliko ne uspijemo pokrpiti ekipu i završiti ligašku sezonu«, završava bolniji dio *Dinamove* priče, klupska »katica za sve« **Lazar Čender**.

Rukomet žene Druga liga sjever – sjever

Posljednja vijest iz ŽRK-a Sonta

Neposredno po zaključenju prošloga broja našega lista trener i novoizabrani predsjednik ŽRK-a *Sonta* **Stevan Mihaljev** napustio je klub i pristupio ŽRK-u *Ravangrad* iz Sombora u svojstvu trenera mlađih kategorija.

»Zatečeni smo ovim potezom Mihaljeva, sada moramo hitno djelovati. Klub moramo održati pod svaku cijenu, a jesenska polusezona nam je na pragu. Nadam se da ćemo u najkraćem roku riješiti pitanje novoga trenera i očuvati našu mladu ekipu. Sve će biti poznato već u roku od nekoliko dana«, kaže stari predsjednik **Saša Krstin**.

Ivan Andrašić

Natječaj za upis studenata u prvu godinu preddiplomskih stručnih studija i prvu godinu specijalističkog diplomskog studija Preventivna fizioterapija za Hrvate izvan RH

Temeljem suglasnosti Ministarstva znanosti i obrazovanja od 25. srpnja 2019. godine, Klasa: 602-01/19-08/00010, Urbroj: 533-04-19-0002, Sporazuma o suradnji sa Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske od 18. lipnja 2019. godine, Klasa: 003-04/19-01/33, Urbroj: 2196-115/19-01-02 te Odluke Stručnog vijeća Veleučilišta *Lavoslav Ružička* u Vukovaru, Klasa: 003-01/19-03/14, Urbroj: 2196-115/19-01-02 donesenoj na 14. redovitoj sjednici održanoj dana 2. rujna 2019. godine pod točkom 2. dnevnog reda, Stručno vijeće Veleučilišta *Lavoslav Ružička* u Vukovaru raspisuje sljedeći

Natječaj za upis studenata u prvu godinu preddiplomskih stručnih studija i prvu godinu specijalističkog diplomskog studija Preventivna fizioterapija za Hrvate izvan RH

Veleučilište *Lavoslav Ružička* u Vukovaru u akademskoj godini 2019./20. provodi upise u prvu godinu preddiplomskih stručnih studija i prvu godinu specijalističkog diplomskog stručnog studija Preventivna fizioterapija za Hrvate izvan RH na sljedeće studije:

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ TRGOVINE

Stručno zvanje: stručni prvostupnik/ca (baccalaureus/baccalaurea) ekonomije – trajanje tri godine (180 ECTS)

PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

Stručno zvanje: stručni prvostupnik/ca (baccalaureus/baccalaurea) javne uprave – trajanje tri godine (180 ECTS)

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ FIZIOTERAPIJE

Stručno zvanje: stručni prvostupnik/ca (baccalaureus/baccalaurea) fizioterapije – trajanje tri godine (180 ECTS)

SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ PREVENTIVNA FIZIOTERAPIJA

Stručno zvanje: diplomirani fizioterapeut – trajanje dvije godine (120 ECTS)

Upisi će se provesti u skladu s dobivenim posebnim upisnim kvotama:

R. br.	STRUČNI STUDIJ	UPISNA KVOTA
1.	Preddiplomski stručni Studij trgovine	10
2.	Preddiplomski stručni Upravni studij	10
3.	Preddiplomski stručni Studij fizioterapije	10
4.	Diplomski stručni studij Preventivna fizioterapija	10
SVEUKUPNO		40

Posebne upisne kvote odnose se na dvije kategorije definirane člankom 2. Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske (NN 124/11, 16/12):

- na pripadnike **hrvatske manjine** u europskim državama (u Austriji, Srbiji, Sloveniji, Slovačkoj, Rumunjskoj, Sjevernoj Makedoniji, Mađarskoj, Italiji, Crnoj Gori, Češkoj, na Kosovu i u Bugarskoj) i
- na **Hrvate iseljenike** u prekomorskim i europskim državama i njihove potomke.

UVJETI ZA UPIS NA PREDDIPLOMSKE STUDIJE:

1. Završeno četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje

Veleučilište *Lavoslav Ružička* u Vukovaru provodit će razredbeni postupak i rangiranje kandidata (NEĆE se provoditi putem Središnjeg prijavnog ureda pri AZVO-u i sustava NISpVU).

Razredbeni postupak za upis na preddiplomske stručne studije provodi se bez razredbenog ispita, a temelji se na vrednovanju ocjena iz srednje škole (opći uspjeh svih razreda srednje škole i na maturi).

Uspjeh pojedinog pristupnika u razredbenom postupku izražava se u bodovima. Boduje se opći uspjeh u svim razredima srednje škole, ovisno

o prosječnoj ocjeni s 5, 4, 3 ili 2 boda te uspjeh na završnom ispitu (maturi), tako da je broj bodova jednak ocjeni ispita.

Kandidati koji su završili srednjoškolsko obrazovanje u inozemstvu nisu obvezni položiti ispite državne mature u svrhu upisa.

UVJETI ZA UPIS SPECIJALISTIČKOG DIPLOMSKOG STRUČNOG STUDIJIA PREVENTIVNA FIZIOTERAPIJA:

Polazeći od načela ravnopravnosti, te vertikalne i horizontalne prohodnosti kroz obrazovni sustav, studijski program omogućuje nastavak obrazovanja osobama koje imaju:

1. Završen preddiplomski stručni ili preddiplomski sveučilišni studij fizioterapije u trajanju od najmanje tri godine (min. 180 ECTS) ili završen stručni dodiplomski studij fizioterapije u trajanju kraćem od tri godine čijim završetkom je stečen stručni naziv koji je izjednačen sa stručnim nazivom stručni prvostupnik/stručna prvostupnica,
2. Prosjek ocjena na stručnom studiju iznad 3,0.

Kandidati koji ne ostvare prosjek ocjena iznad 3,0 mogu ostvariti upis uz pisanu preporuku jednog nastavnika s prethodno završenog studija fizioterapije.

Veleučilište *Lavoslav Ružička* u Vukovaru provodit će razredbeni postupak i rangiranje kandidata (NEĆE se provoditi putem Središnjeg prijavnog ureda pri AZVO-u i sustava NISpDS).

Razredbeni postupak provodi se bez razredbenog ispita, a na temelju rang liste koja će biti sačinjena prema prosječnom uspjehu ostvarenom tijekom prethodnog studija iskazanim na tri decimalne.

PRIJAVE ZA UPIS NA SVE STUDIJE

Rok za prijavu na natječaj je do 2. 10. 2019. godine, rang lista bit će objavljena na oglasnoj ploči i internet stranici Veleučilišta 4. 10. 2019.

Prijave se podnose putem pošte na adresu: Veleučilište *Lavoslav Ružička* u Vukovaru

Županijska 50, 32000 Vukovar ili osobno.

Kandidati za upis na studijske programe u kvoti za Hrvate izvan Republike Hrvatske prijave na studij podnose putem obrasca objavljenom na internet stranici Veleučilišta *Lavoslav Ružička* u Vukovaru uz potrebnu dokumentaciju.

Svi pristupnici koji su završili srednjoškolsko/preddiplomsko stručno, odnosno sveučilišno obrazovanje u inozemstvu dužni su dostaviti dolje navedene dokumente:

- **Potvrdu o pripadnosti hrvatskom narodu** izdanu od Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske (Trg hrvatskih velikana 6, 10000 Zagreb, ured@hrvatiizvanrh.hr, <http://www.hrvatiizvanrh.hr/hr>)

- **dokaz o državljanstvu** pod kojim se kandidat prijavljuje (ovjerena preslika putovnice za strane državljanke koji ne posjeduju OIB, svi kandidati koji posjeduju OIB ne moraju dostavljati dokaz o državljanstvu)

- **dokaz o promjeni prezimena** (dostavljaju kandidati koji ne posjeduju OIB), u slučaju da je kandidat od trenutka izdavanja svjedodžbi promijenio/-la prezime (npr. preslika vjenčanoga lista ili izvadak iz matice rođenih u kojem je stavljena bilješka o novome prezimenu u rubrici određenoj za naknadne upise)

- ZA PREDDIPLOMSKE STUDIJE:

- dokaz o završetku svih razreda srednje škole i izvornik ili ovjerenu presliku završne svjedodžbe srednjeg obrazovanja, izvornik potvrde liječnika opće prakse/medicine rada o psihofizičkim sposobnostima (samo za preddiplomski stručni Studij fizioterapije sukladno Pravilniku o ispunjavanju zdravstvenih uvjeta za upis na preddiplomski stručni Studij fizioterapije.)

Završne svjedodžbe kandidata koji su svoje srednje školovanje završili izvan Republike Hrvatske moraju proći postupak priznavanja inozemne srednjoškolske kvalifikacije. Postupak priznavanja inozemne srednjoškolske kvalifikacije o završenom srednjem obra-

zovanju u općim, gimnazijskim i umjetničkim programima radi nastavka obrazovanja vodi Agencija za odgoj i obrazovanje. Postupak priznavanja inozemne srednjoškolske kvalifikacije o završenom srednjem obrazovanju u strukovnim programima vodi Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih.

U slučaju općih, gimnazijskih i umjetničkih programa kandidat se javlja Agenciji za odgoj i obrazovanje odnosno kada je riječ o završenom srednjem obrazovanju u strukovnim programima kandidat se javlja Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih.

Rješenje o priznavanju inozemne obrazovne kvalifikacije za potrebe upisa na visoka učilišta kandidat je dužan dostaviti Veleučilištu *Lavoslav Ružička* u Vukovaru u roku određenom u natječaju.

- ZA SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ:

diplomu/svjedodžbu o završenom odgovarajućem preddiplomskom stručnom/sveučilišnom studiju (ovjerena preslika kod javnog bilježnika ili na visokom učilištu), dopunsku ispravu o studiju (ovjerena preslika kod javnog bilježnika ili na visokom učilištu) ili prijepis ocjena (izvornik).

Svaki dokument koji je izdan na stranom jeziku, kandidat ga prilaže uz prijevod ovjeren kod ovlaštenog sudskeg tumača.

Iznimka je, u slučaju sa svjedodžbama na srpskoj ili bosanskoj latinici. Svjedodžbe na srpskoj ili bosanskoj latinici nije potrebno prevoditi već će se za takve svjedodžbe uvažavati ovjere javnog bilježnika.

UPISI

Upisi će se održati **7. 10. 2019. u terminu od 9 do 15 sati.**

Kandidati su pri upisu dužni priložiti sljedeće dokumente:

- 3 fotografije 4 cm x 6 cm
- dokument iz kojeg je vidljiv OIB kandidata
- preslika osobne iskaznice/putovnice
- dokaz o uplati participacije (školarine) za studente koji plaćaju studij
- dokaz o uplati naknade troškova upisa

Kandidati koji su ostvarili pravo na upis, a u propisanom roku se nisu upisali, gube pravo na upis.

PARTICIPACIJA U TROŠKOVIMA STUDIJA (ŠKOLARINA)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja će za redovite studente pripadnike hrvatskog iseljeništva i hrvatske manjine koji u ak. god. 2019./20. prvi put upišu prvu godinu preddiplomskog ili specijalističkog studija na Veleučilištu *Lavoslav Ružička* u Vukovaru u kvoti redovitih studenata, osigurati financiranje troškova financiranja redovitih studenata tijekom trajanja upisanog studijskog programa.

Participacija za studente koji upisuju prvu godinu studija u statusu redovitog studenta, a već su bili upisani u statusu redovitog studenta na istom ili nekom drugom visokom učilištu (ne upisuju prvi puta prvu godinu studija) iznosi:

1. 5.500,00 kuna za preddiplomski stručni Studij trgovine i preddiplomski stručni Upravni studij
2. 9.240,00 kuna za preddiplomski stručni Studij fizioterapije
3. 15.000,00 kuna za specijalistički diplomski stručni studij Preventivna fizioterapija

Naknada troškova upisa iznosi 300,00 kuna.

Participacija u troškovima studija i naknada troškova upisa se uplaćuje na IBAN Veleučilišta: **HR4725000091102156476**, u pozivu na broj navesti OIB pristupnika.

PRAVO IZRAVNOG UPISA

U skladu sa Sporazumom o poticajnim mjerama za upis u ustanove visokog obrazovanja za hrvatske branitelje, hrvatske ratne vojne invalide iz Domovinskog rata te djecu smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja i djecu stopostotnih hrvatskih ratnih vojnih invalida iz Domovinskog rata, koji su sklopili Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Rektorski zbor, pravo prednosti pri upisu na visoka učilišta, imaju:

1. hrvatski branitelji iz Domovinskog rata;
2. hrvatski ratni vojni invalidi iz Domovinskog rata;
3. djeca stopostotnih hrvatskih ratnih vojnih invalida iz Domovinskog rata prve skupine;
4. djeca smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih branitelja iz Domovinskog rata;
5. kandidati sa šezdesetpostotnim i većim tjelesnim oštećenjem (invaliditetom).

Navedenim kategorijama kandidata omogućuje se upis na studij, bez obzira na položaj na rang-listi pod uvjetom da zadovolje uvjete za upis.

Kandidati su obavezni prilikom prijave za upis priložiti odgovarajuće potvrde nadležnih tijela kojima dokazuju pripadnost jednoj od navedenih kategorija.

DODATNE INFORMACIJE

Dodatne informacije mogu se dobiti u Referadi za studentska pitanja Veleučilišta u Vukovaru, na telefon **+385 32 444 693**.

Upiti se mogu potražiti i elektronskim putem na adresi: **studentska@vevu.hr**

Klasa:003-01/19-03/14 Urbroj: 2196-115/19-01-02

U Vukovaru, 2. rujna 2019. godine

POGLED S TRIBINA

Liga

Nakon 1259 dana *Hajduk* je uspio pobijediti *Dinamo* na svom Poljudu, te se poslije dugih 1399 dana konačno našao na vrhu ljestvice 1. HNL. Istina, samo privremeno jer *modri* imaju dva boda manje, ali i susret manje (odgođeni duel protiv *Rijeke*), pa bi se pobjedom ponovno mogli vratiti na vodeću poziciju domaćeg ligaškog natjecanja. Ali o tom potom, jer sada Splitsani guštaju i slave minimalnu pobjedu (1:0) koja im je donijela toliko zadovoljstva. Biti ispred *Dinama* i još pritom zasjesti na lidersku poziciju...

Ali, poraženi aktualni prvaci nisu previše tugovali zbog prvog prvenstvenog poraza, jer na Maksimiru još uvijek vlada euforija zbog ulaska u Ligu prvaka. A to je bio primarni cilj u ovom dijelu sezone 2019./20. Zahvaljujući odlično odigranim kvalifikacijama, momčad **Nenada Bjelice** izborila je mjesto u ždrijebu skupina *Champions league* koji joj je prošloga tjedna donio vrhunski atraktivnog *Manchester Cityja*, te momčadi *Atalante* i *Šahmeta* s kojima bi se *modri* itekako mogli ravnopravno nositi i boriti za drugo mjesto u skupini. A bio bi veliki uspjeh ukoliko bi

uspjeli izboriti i treću poziciju koja donosi nastavak euro života u izlučnim duelima Lige Europe.

Hrvatski nogomet ponovno ima predstavnika u najjačoj europskoj »ligi«, ekskluzivnom natjecanju najboljih momčadi Stara kontinenta.

A za dobre nastupe u Ligi prvaka potrebni su dobri domaći ogledi, pa je ovaj poraz protiv *Hajduka* izuzetno dobra stvar za daljnji razvoj hrvatskog ligaškog nogometa. Liga je zanimljiva, rezultati su posve neizvjesni (*Rijeka* je, primjerice, remizirala protiv *Intera* na domaćem terenu 1:1, *Osijek* je remizirao u gostima kod *Istre* 0:0), pa sve to skupa donosi toliko potrebnu rezultatsku neizvjesnost bez koje nema kvalitetne igre, koja opet donosi prevagu na međunarodnoj sceni.

Hajduk se raduje pobjedi protiv najvećeg rivala, *Dinamo* se raduje prolasku u skupinu Lige prvaka. Hrvatska nogometna javnost se raduje ostvarenim rezultatima.

Sredinom mjeseca (18. rujna) u Zagreb stiže *Atalanta*, pa ćemo odmah vidjeti s kakvim »euro streljivom« raspolaže aktualni hrvatski prvak.

Čorak u Splitu trebao bi biti samo trenutačna slabost izazvana zamorom od kvalifikacijskih bitki...

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Prijem prvaša u HNV-u

Iz Ivković šora

Dica...

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja, jel i kod vas vrućina? Ja pito mog rođu Josu, a on mi veli da nije. Kod nji na salašu kaže dunio gornjak i dono sniga, a onda nastavio da nikad nije blendavije pitanje čuo neg sad od mene. »Dašta je neg vrućina. Vamo nika drva ubacivo, pa mi jedno palo na glavu. Oma skočila čvorga kugod morčije jaje«. Hm, tio sam mu još kast zašto nije slago mokra drva, ona su malkoc mekša. Al ipak sam prićutio, jel sam oma zamislio u glavi njegov odgovor, a i vako je nadržndan danas. No, komediju na stranu. Stvarno je vrućina kugod da ovaj odozgor loži zabadavad ogriv. Samo se bojim da će nam zima bit dugačka i ladna. Ta niki se mislim i sve mi krivo kako nisam digod bliže tim moru. Pa tamo je i u sičnju jedva oko nule, i to ujtru. A kod nas -30, pa ti vidi. Jedared ja divanio s jednim rođakom s mora o zimi, a on mi ni pet-ni šest veli: »Av, rođo moj. Ta ja ti divanin da je ova zima i kod nas bila dosta ladna, ta položili smo cigorno dva kubika drva«. Ja ga gledam i sve ne virujem. Izem vam loženje! Ta ja sam te zime, čeljadi, položio po dračinjaka što mi moj pokojni bačo skupljo niz godina, pa trist meteri ćumura, doduše rđavog, a i kandar su malkoc zakinili na maži, stare daske od obora, a već sam počo i tačke iz ograde polagano čupat, nako svaku drugu pa mi sad tudank kroz proriđeno biže pilići na put. Cilo sam ga vrime posli popriko gleda i bio bisan. Hm, oni još kukaje. Neg, čeljadi, jeste l vi spremli dicu u škulu? Ovi moji su podigli knjige za unuku u našem Vijeću, samo još sveske pa naprid. Vidim da sad dica sa svi strana uživaju na etno-kampu. Baš lipo, i triba da se sigraje i družu a ne tuđe pa da ni ne poznadu jedno drugo. Svaka čast ko je to izgustiro. Nek štogod i nauče starovinski radit i praviti, a ne samo iskoljiti oči u taj vražiji kompjutor i nositi očale od ma-lena. Ta eto, godina za godinom i vrime prolazi, čeljadi moja. Dica će posvršavat i škole, narast, a mi ćemo jel već jesmo omatorili i gotovo. Meni niki dan Periša divanio da kad bi sad bilo škole, on ne bi ni išo. Skupljo bi u šparkasu, kaže, pa bi lipo kad dosta omatori, očo i kupio kaku direktorsku diplomu i oma se učlanio u najveću stranku pa bio direktor. Moro sam se nasmijat; mal se nisam zacinio ko dite kad ga čekljikaju. Kad me prošlo cerenje, velim ja njemu da je doduše fajn naškulovan kad ne zna da nema direktorska diploma, a i baš to tako ide kako je on kazo. Kadgod kad nisi tio u škulu, bačo lipo izvuko kajiš jal otkinio prut, a fala Bogu cica mace bilo svudank i uvijek baš di triba, pa da vidiš kako se škularilo. Ta još sam se i nediljom počo spremat. A i ta cica maca, ja vam kažem, čeljadi moja iskreno, i sad kad je sičem za nošenje na groblje niki zazirem od nje. Neg, idem još posvršavat poso i ponamirivat, a moram se i okupat pa se lagacko spremat na tamburaški koncert u Varošku kuću. Jesam vam divanio da ništa neću više propuštati? Ja sam čovik od riči, nal? Ajd, zbogom. Vidimo se posli na sladoledu u mijani.

Bać Ivin štodir

Počela škula

piše: Ivan Andrašić

Bać Iva dočeko i da dva diteta iz njegovoga sokaka, obadva mu rodovi, krenu u prvi razred. Veli probiciglaće se do škole, voljijo bi vidit kako j to danas. Oma se sitijo kako se i on krenijo u škulu pri više o pedes godina. Ni to za kuću bilo ništa veliko, više za njega. Knjige već imo, dobijo o posestrice. Ni njoje njezni nisu kupili nove, dobila o druge posestrice. Bile dobro očuvane, pa ji potli toga dali njegovomu pobratiju. Moglo se tako godina, ako baš nisu jako izarane. To jutro se umijo, opro uši, fruštukovo, lipo se sprimijo, mater ga ispratila naskak, pa ka se dica iz komšiluka krenila u škulu, rekla jednomu što će u treći da ga odvede tamo di će bit vi što će u prvi. I još mu rekla da nigdi ne zazjava, ka škula bude gotova, ptavac doma. Zno otkud se ide, bijo š materom ka ga išla ubiližit za škulu. Škula mu izgledala velika, baš ti godina napravita nova, na sprat. Na jednomu mistu se okupili ni što ubiližiti u prvi razred, matera i dada ni bilo. Ako koji i doveli dite, doveli ga samo do vrati o sokaka, unutra nisu mogli. A nisu ni tribali, bila gužva i brez nji. Najedamput prid nji došle četiri učiteljice i iščitale ko će ko koje it. Bilo ji ofanj, svaka dobila po trišes škulara i odvele ji svaka u svoju učionicu. Taj dan mu brzo prošo i doma se krenijo sonima škularima iz komšiluka. Svi sokakevi bili puni dice, isprid škole niko nikoga ni čeko. Sva dica doma išla sama, pišice, jedni se žurili, a jedni se nusput malo i cigrali. Mater ga dočekala naskaku i pogladila po glave. Oma opro ruke i raspri-mijo se iz novoga, pa je sto divanit kako jim bilo i kako ima najlipšu učiteljicu. I veli, učiteljica prigledala ko ima knjige, za njegove rekla sve dobre. Neće morat ništa kupovat, samo nekoliko pisanki i blok za crtanje. Mater mu već kupila drvene boje, drvenu griflonicu, klajbas, mašinicu za zašiljivat i gumicu. U tomu štodiru i zadrmo, ko da se malo i naškobijo. Najedamput se prezniyo, već bilo tri frtalja dvanajs. Samo se umijo i sijo na biciglu. U centru gužva, ne mož projt. Lemuzina ko na kirbaj. Vidi, veća dica izlazu iz škole, matere jal dade ji čeku, došli prid nji na lemuzina. Unišo u škulu, gužva i tamo, ne mož projt o svita. vidi, u čošu dvajspešes dice, skoro svi zablendani u telefone što ji držu i ništa prstićima kucku po njima. Stariji tričetiri put više. Dade, matere, dide, bake, tetke, dopratili male škulare, ko da će, božem prosti, u vojsku, a ne u prvi razred. Samo još falu trumbetaši i darivanje. Istom koja mater otide ko diteta, pa mu ništa tolmači, ko da doma ni imala vrimenta zoto. Doduše, možda i ni, vada i ona ima telefon. Ima i dada, pa nuz toliko toga što triba istipkat i iščitat, baš jim ni ne ostane puno vrimenta za divan, ni između sebe, ni sa dicama. Fruštuk se ne pravi, dicama se dade novaca, pa na odmoru skoknu do dućana i nakupuju koikaki čipsova i crne kabeze. Bać Iva gleda, bila i priredbica za prvake, pozdravijo ji glavni i prozvala učiteljica. Za njom i dicama u učionicu ošli i dade i matere. A telefoni samo sivu i bešteluju.

NARODNE POSLOVICE

- Prijatelj je najbolja imovina u životu.
- Sretan je onaj koji sjedi u svom domu.
- O neprijatelju ne govori zlo, nego misli.
- Ili ne pokušavaj, ili dovrši.

VICEVI, ŠALE...

Muž sjeda za računalo i pokušava se prijaviti:

- Ljubavi, da nisi možda promijenila lozinku na računalu?
  - Jesam!
  - A mogu li ja znati koja je?
  - Lozinka je datum kada smo se ti i ja prvi put upoznali.
- Muž sebi u bradu:
- Ludača.

Baka na samrti kaže unuku:

- Dragi moj, želim ti ostaviti svoju farmu, što uključuje kuću, njive, traktor i strojeve, opremu i milijun eura.
- Unuk, sav sretan što je odjednom postao bogataš kaže:
- O, draga bako, kako si ti dobra prema meni. Pa ja nisam ni znao da ti imaš farmu... Gdje se nalazi?
- Uz posljednji uzdah baka prošaputa:
- Na facebooku...

Vremeplov – iz naše arhive

S konstitutivne sjednice HNV-a 2003.

Slaven Dulić i Bela Tonković

**PETAK
6.9.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
10:20 Veterinar Engel
11:10 Faust Vrančić:
San o strojevima - Vatra,
dokumentarna serija
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet
13:15 Dr. Oz
14:05 Poldark
15:10 Umorstva u
Midsomeru
17:00 Vijesti u 17
17:20 turizam.hrt
17:50 I to je Hrvatska
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Daleko od očiju, film
22:10 Chappie, američko-
južnoafrički film
00:10 Dnevnik 3
00:45 Noćni upravitelj
01:30 Poldark
02:30 Umorstva u
Midsomeru
04:00 Dnevnik 3
04:26 Voli me zauvijek,
telenovela
05:11 turizam.hrt
05:41 Skica za portret
05:59 Karipski cvijet

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji, animirana
serija
10:05 H2O: uz malo vode
11:00 Dr. Bergmann, seoski
liječnik
11:50 Istinita priča, američki
film
13:35 Mama, tata i ona -
američki film
15:05 Ovisni o čišćenju
16:00 Regionalni dnevnik
16:41 Amurski tigar - put do
svete planine, dokumentarni
film
17:36 Svaki dan dobar dan:
Kockari
18:18 Luda kuća
18:53 Prljavo kazalište, 40
godina - snimka koncerta
20:05 Crna lista
21:40 Ludnica u Clevelandu

22:35 Živi svemir: Lovci na
planete, dokumentarna serija
23:30 POPROCK.HR
00:00 Bijela robinja,
telenovela
00:45 Graham Norton i gosti
01:30 Noćni glazbeni
program

**SUBOTA
7.9.2019.**

07:00 Klasika mundi
08:00 Hondo, američki film -
ciklus klasičnog vesterna
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Srednjom Amerikom
pješice, dokumentarna serija
13:20 Mijenjamo svijet: Pare i
plinovi, dokumentarni film
14:15 Prizma,
multinacionalni magazin
15:05 Tri tjedna s troje djece,
američki film
16:30 Financijalac
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik:
Crno bijeli svijet
17:40 Lijepom našom:
Slatina 1

18:59 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
19:44 Vrijeme
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Ulovi Smarta, američki
film

21:55 Posljednji samuraj,
američki film
00:30 Dnevnik 3
00:45 Sport
00:50 Vrijeme
00:52 Vijesti iz kulture
01:03 More ljubavi, američki
film
02:53 Hondo, američki film -
ciklus klasičnog vesterna
04:18 Dnevnik 3
04:33 Sport
04:36 Vijesti iz kulture
04:44 Skica za portret
04:50 Srednjom Amerikom
pješice, dokumentarna serija
05:40 Prizma,
multinacionalni magazin

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji,
09:26 Profesor Baltazar

09:36 Vrijeme je za priču
09:50 Luka i prijatelji:
10:15 EBU drama:
11:00 Velike ljubavi 20.
stoljeća: Vjetar slobode, serija
12:05 Vrtlarica
12:35 George Clark, čudesne
zamisli
13:30 Lyndey Milan
i tajne ljetne kuhinje,
dokumentarna serija
13:55 Kriške sira
14:25 Crna lista
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Dhruv Baker: Iz
Hrvatske s ljubavlju - Pula/
Vodnjan, dokumentarna
serija
17:00 Vina svijeta,
dokumentarna serija
17:55 Odbrojanje do
Tokija
18:25 Magazin LP
19:00 Inspektor Gadget,
crtana serija
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Kensingtonska
palača - dostojna princeze,
dokumentarni film
21:20 Dobra žena
23:00 Vikinzi
23:50 Živi svemir: Istraživači,
dokumentarna serija
00:45 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
8.9.2019.**

06:25 Lijepom našom:
Slatina 1
08:00 Estera i kralj, američko-
talijanski film - Zlatno doba
Hollywooda
09:48 Biblija
09:58 Boričevac: Misa,
prijenos
11:08 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Zadar: More
14:00 Nedjeljom u dva
15:00 Mir i dobro
15:40 Papa - najmoćniji
čovjek u povijesti: Ratni
pape, dokumentarna serija
16:20 I to je Hrvatska:
17:00 Vijesti u 17
17:20 I to je Hrvatska:
17:35 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 Točka na A -
suvremena hrvatska
arhitektura, dok. serija
21:05 Plavi planet II: Veliko
plavetnilo, dok. serija

22:00 Kennedyji povjerljivo:
Naslijeđe, dokumentarna
serija
22:50 Dnevnik 3
23:23 Estera i kralj, američko-
talijanski film - Zlatno doba
Hollywooda
01:08 Nedjeljom u dva
02:03 Queen: Rock
the World, glazbeno-
dokumentarni film
03:03 Voli me zauvijek,
telenovela
03:48 Dnevnik 3
04:03 Sport
04:06 Vijesti iz kulture
04:14 Mir i dobro
04:44 I to je Hrvatska:
04:59 Skica za portret
05:15 Kennedyji povjerljivo:
Naslijeđe, dok. serija
06:00 Zadar: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji, animirana
serija
09:50 Luka i prijatelji
10:20 Viši inspektor Banks
12:00 Dobar, bolji, najbolji...
britanski slastičar
13:00 Svijet vrtlara
13:30 Kratki dokumentarni
film
13:45 Zlata vrijedan - izbor
najboljeg OPG-a, snimka
15:10 Viktorija
16:05 U potrazi za Markom
Polom, dokumentarna serija
17:00 Zagreb Ladies Open,
prijenos
18:30 Posljednji kadar -
Žarko Kačić, dokumentarni
film
19:00 Koncerti i festivali
zabavne glazbe
20:05 Sastanak s
nepoznatom, američki film
21:45 Katarina Velika
22:30 Igre moći
00:00 Živi svemir: Drugi
postanak, dokumentarna
serija
00:55 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
9.9.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti

09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Veterinar Engel
11:10 Hrvatski leptiri i
vretenca, dokumentarni film
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet,
telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Poldark
15:10 Umorstva u
Midsomeru
16:40 Reprizni program
17:00 Vijesti u 17
17:20 Dr. Bergmann, seoski
liječnik
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Ima li što novo?,
emisija o školstvu
21:00 Novine
22:00 Vjetar u kosi
22:55 Dnevnik 3
23:28 Noćni upravitelj
00:13 Poldark
01:13 Umorstva u
Midsomeru
02:43 Dnevnik 3
02:58 Sport
03:01 Vijesti iz kulture
03:09 Voli me zauvijek,
telenovela
03:54 Tako prosi duša,
emisija pučke i predajne
kulture
04:49 Skica za portret
05:04 Žene, povjerljivo!
05:54 Karipski cvijet,

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji
09:41 Flipper i Lopaka,
crtana serija
10:05 H2O: uz malo vode
11:00 Katarina Velika
11:50 Sastanak s
nepoznatom, američki film -
Filmovi s 5 zvijezdica
13:30 U zatvor sa 17,
kanadski film
15:05 Ovisni o čišćenju
16:00 Regionalni dnevnik
16:42 Arktik iza zrcala,
dokumentarni film
17:37 Svaki dan dobar dan:
Što nakon razvoda
18:20 TV Bingo
19:00 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raj za dame
21:00 Indijski začini na
francuski način, američko-
francusko-arapski film
23:05 Carol, britansko-
američki film

01:05 Bijela robinja
01:50 Noćni glazbeni program

UTORAK 10.9.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Veterinar Engel
11:10 Hrvatska moj izbor:
Steve i Steve
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet
13:15 Dr. Oz
14:05 Poldark
15:10 Umorstva u Midsomeru
16:40 Reprizni program
17:00 Vijesti u 17
17:20 Dr. Bergmann
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Hrvatski premijeri
osobno: Ivo Sanader,
dokumentarna serija
21:00 Novine
22:00 Vjetar u kosi
22:55 Dnevnik 3
23:28 Noćni upravitelj
00:13 Poldark
01:13 Umorstva u Midsomeru
02:43 Dnevnik 3
03:09 Voli me zauvijek,
telenovela
03:54 Legenda o Veroniki
Desinićkoj, emisija pučke i
predajne kulture
04:39 Skica za portret
04:54 Žene, povjerljivo!
05:44 Karipski cvijet

05:05 Izvan formata:
Kunstteatar
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji, animirana
serija
10:05 H2O: uz malo vode
10:57 Dr. Bergmann, seoski
liječnik
11:44 Indijski začini na
francuski način, američko-
francusko-arapski film
13:44 Tom, Dick i Hariet,
američki film
15:09 Ovisni o čišćenju
16:00 Regionalni dnevnik
16:42 Karneval pod morem,
dokumentarni film
17:35 Svaki dan dobar dan:
Roditelj - terapeut
18:25 Luda kuća
19:00 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raj za dame
21:00 Jesen u mom domu
- Dom je tamo gdje je HRT,
predstavljanje jesenske
sheme
22:00 Aloha, američki film
23:40 Posljednji posao,
britanski film
01:25 Bijela robinja,
telenovela
02:10 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 11.9.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska

10:20 Veterinar Engel
11:10 Otkrivamo Hrvatsku:
Iločki kraj
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet
13:15 Dr. Oz
14:05 Poldark
15:10 Umorstva u Midsomeru
16:40 Reprizni program
17:00 Vijesti u 17
17:20 Dr. Bergmann
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Hrvatski premijeri
osobno: Jadranka Kosor,
dokumentarna serija
21:00 Novine
22:00 Vjetar u kosi
22:55 Dnevnik 3
23:28 Noćni upravitelj
00:13 Poldark
01:13 Umorstva u Midsomeru
02:43 Dnevnik 3
02:58 Sport
03:09 Voli me zauvijek
03:54 Kraj roda Mimbelli,
emisija pučke i predajne
kultre
04:34 Skica za portret
04:49 Žene, povjerljivo!
05:39 Karipski cvijet

05:15 Što je klasičar?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji
10:05 H2O: uz malo vode
11:00 Dr. Bergmann
11:50 Aloha, američki film
13:35 Mama uzima
slobodno, američki film
15:05 Ovisni o čišćenju
16:00 Regionalni dnevnik

16:42 Mercantour -
zajednički raj, dok. film
17:37 Svaki dan dobar dan:
Preživjeti bankrot
18:26 Luda kuća
19:00 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raj za dame
21:00 W., američko-
australsko-hongkonško-
švicarsko-kineski film
23:10 Pikantne holivudske
priče, američki film
00:50 Bijela robinja
01:35 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 12.9.2019.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Žrtve ljubavi,
telenovela
11:10 Trogirska kvadrila,
glazbeno-dokumentarni film
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet
13:15 Dr. Oz
14:05 Poldark
15:10 Umorstva u
Midsomeru
16:40 Reprizni program
17:00 Vijesti u 17
17:20 Dr. Bergmann
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45

20:05 Hrvatski premijeri
osobno: Zoran Milanović,
dokumentarna serija
22:00 Vjetar u kosi
22:55 Dnevnik 3
23:28 Noćni upravitelj
00:13 Poldark
01:13 Umorstva u
Midsomeru
02:43 Dnevnik 3
03:09 Voli me zauvijek,
telenovela
03:54 Emisija iz kulture
04:39 Reprizni program
05:05 Žene, povjerljivo!
05:55 Karipski cvijet

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Teletubbyji, animirana
serija
10:05 H2O: uz malo vode
10:57 Dr. Bergmann
11:44 W., američko-
australsko-hongkonško-
švicarsko-kineski film
13:51 Midsummer's
Hawaiian Dream, film
15:14 Ovisni o čišćenju
16:00 Regionalni dnevnik
16:42 Ljeto na Mont Blancu,
dokumentarni film
17:36 Svaki dan dobar dan:
Mama me je ostavila
18:25 Luda kuća
19:00 Vlak dinosaura
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raj za dame
21:00 Skakač, američki film
22:30 Predsjednička igra,
američki film
00:20 Bijela robinja,
telenovela
01:05 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku *Zvuci bačke ravnice*, na valovima Radio Bačke (99,1 Mhz) emitira se četvrtkom od 18 do 20 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Pravda za špilje

N ikad, ali baš nikad nisam birala destinaciju za putovanje po špiljama niti su mi one bile vodilje za bilo što, a volim ih posjetiti i često se oduševim svijetom koji tamo nastaje. I bez obzira koliko veliko bilo oduševljenje, po povratku kući prepričam dojmove, pregledam fotke i vremenom oduševljenje ode u zaborav i prođu godine i godine dok sljedeći put, opet stjecajem nekih okolnosti, moja noga ne zagazi u špilju.

Pokušavam se prisjetiti špilja u kojima sam i uspijevam se sjetiti svega dvije špilje, a sigurna sam da ih je bilo više. Prvo od dva sjećanja je cijeli špiljski sustav koji se zove Ušački i njegova sam spoznala i otkrila prilikom moje avanture na Uvcu, a drugu špilju koje se mogu sjetiti sam pronašla u okolici Zlatibora i moram priznati da je prava ljepotica. Riječ je, naravno, o Stopića pećini. To je rječna pećina koja je dugačka 1.691,5 m i kroz nju protječe Trnavski potok, a čine je pet cjelina: Svijetla dvorana, Tamna dvorana, Velika sala s kadama, Kanal s kadama i Rječni kanal. Malo je reći da izgleda predivno.

Otkud sad špilje

Neki dan sam među brojnim stranicama na internetu koje prelistavam i čitam naišla na zanimljiv zapis o jednoj špilji za koju nikada nisam čula, oduševila se pričom, prisjetila svojih iskustava i donijela odluku da napravim popis špilja u okolici koje bih voljela obići.

Prvi kriterij bi mogao biti oduzimanje daha i tako je prva na popisu najljepša – Modra špilja. Općenito, mislim da su najatraktivnije te špilje plave boje, nastanjene na moru. One zapravo nisu rijetkost, ali ja ni u jednoj nikad nisam bila. Moj prvi izbor, Modra špilja, nalazi se na otoku Biševu s njegove istočne strane, u uvali Balun. Kroz podvodni otvor na južnoj strani špilje tijekom dijela dana prolazi sunčeva svjetlost koja se reflektira od dna i ispunjava špilju divnom plavom bojom. Špilja je pravi mali raj za ronioce svih kategorija, jer njezina dubina varira od 3 do 20 metara.

Kad smo kod plavog, moram popisu dodati Odisejevu špilju koja se nalazi na otoku Mljetu, o kojem sam ove godine mnogo maštala. Špilja se nalazi na južnom dijelu otoka i vrlo je pristupačna, jer se do nje može doći čamcima, plivajući, pa čak i pješice, improviziranim stepenicama. Idealno vrijeme za posjet je, naravno, ljeto, jer sunce pravi fantastičan prizor svojim zracima na moru.

A što ako nisu plave?

Pa ništa, magija se nastavlja svakako i, kao prvu špilju koja nije plave boje, sebi, a i svima, predlažem špilju Vrelo u Fužinama. Stara je oko 3,5 milijuna godina i spada u manje špilje, jer njena duljina doseže oko 300 metara, a ono što ju izdvaja su njeni ukrasi, kao i izvor vode i jezero koji se nalaze u njoj.

Kada bismo odabrali špilje po duljini, prvi na popisu bi bio špiljski sustav Šulin ponor – Medvednica sa svojih 16.396 metara. Odmah za njim stiže špiljski sustav Panjkov ponor – Muškinja na Kordunu, pa Munižaba na Velebitu i ostale redom. Neću ih sve odmah obići, ali dobro je znati.

Vrlo interesantnu špilju na natječaju za moj popis za obići ima Istra, a o tome smo u skorije vrijeme svi dosta slušali u medijima kao povijesno otkriće svjetskih razmjera. Riječ je o crtežima iz kamenog doba otkrivenim u Romualdovoj špilji. Ova tajanstvena špilja smještena je na istočnoj obali Limskog zaljeva i nosi naziv po pustinjaku koji je nekoliko godina proveo upravo u njoj. Ono što meni ulijeva strah je činjenica da je špilja zaštićena, jer je upravo u njoj stanište kolonije velikog šišmiša. Pretpostavljam da je moj strah od šišmiša preuveličan, ali ne mogu potisnuti one priče u kojima se šišmiši upliću u duge kose. Skrenut ću misli na artefakte pračovjeka i ostatke izumrlih životinja koji su ovdje nađeni.

Moj popis se polako razvio i ovdje ću stati, jer poznavajući dinamiku i tempo kojim obilazim špilje, bit će mi potrebno mnogo vremena.

I, da: kad dobro razmislim, ima li bolje rashlade od špilja za vrele ljetne dane? Reklo bi se da nema. Dakle, lijepe, korisne i mistične, kombinacija koja obećava. Zato, pravda za špilje! Ne žmurimo pred njihovim mračnim prostranstvima.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD
SUBOTICA
SOMBOR
VRDNIK
NIŠ
LESKOVAC

90,0 MHz
90,7 MHz
95,7 MHz
88,4 MHz
102,7 MHz
107,4 MHz

Spremni za put...

Najbrže i najjednostavnije
do polise putnog osiguranja

FILIJALA SUBOTICA - Karađorđev put 38, tel. 024 555 867

 **MILENIJUM®
OSIGURANJE**

www.webshop.milenijum-osiguranje.rs

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA
I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

KALEIDOSKOP KULTURE

KULTURNA STANICA KARAVAN
FILIPA VIŠNJIĆA 19 / 04.09.
REKTORAT / 10.09.
BANOŠTOR – CRKVA SVETOG RUDOLFA / 12.09.
NIZIJSKA ULICA 21 / 17.09.
KAMPUS IZMEĐU DOMOVA / 19.09.
FILIPA VIŠNJIĆA 19 / 24.09.

